

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

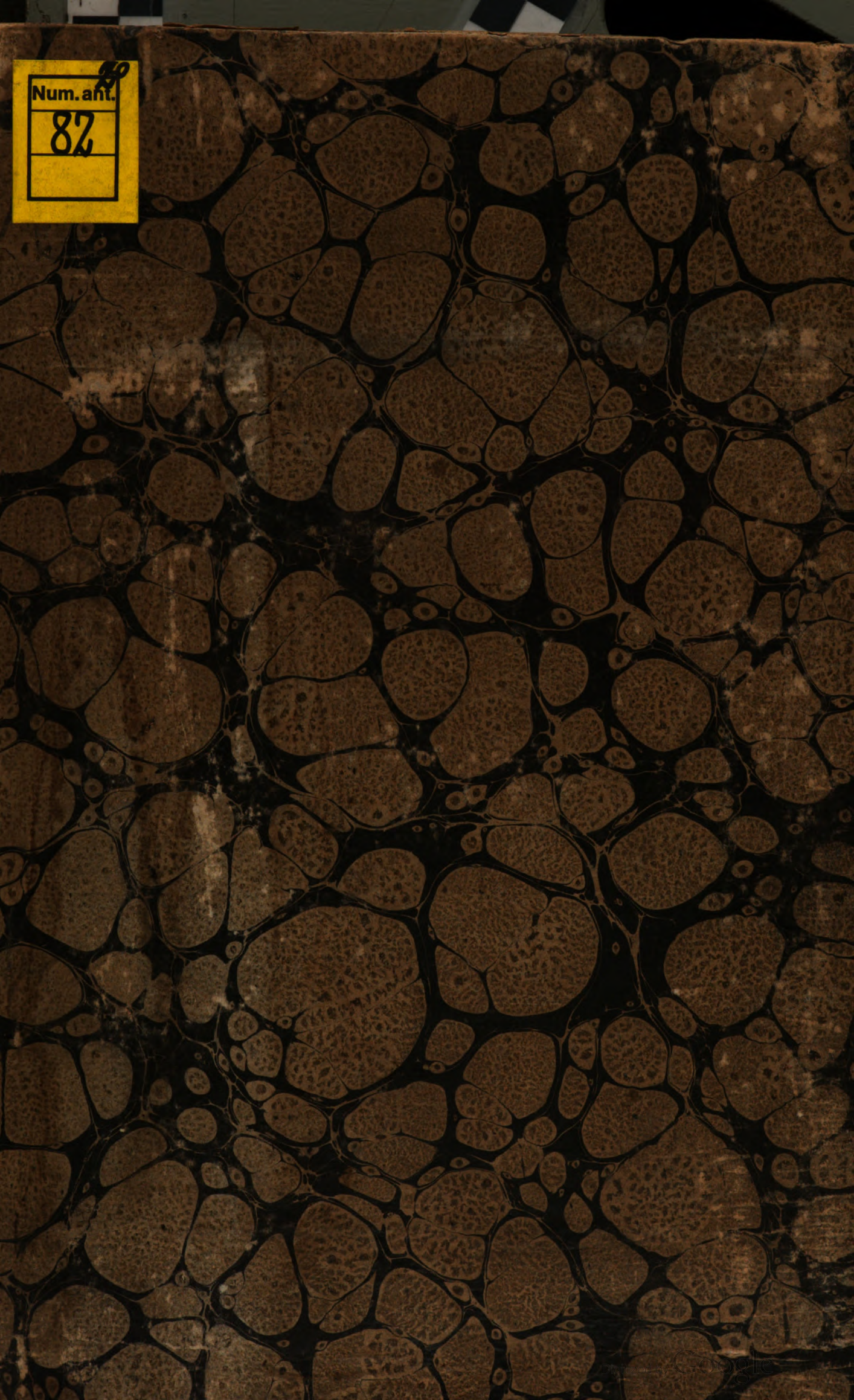
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

29
Num. ant.

82

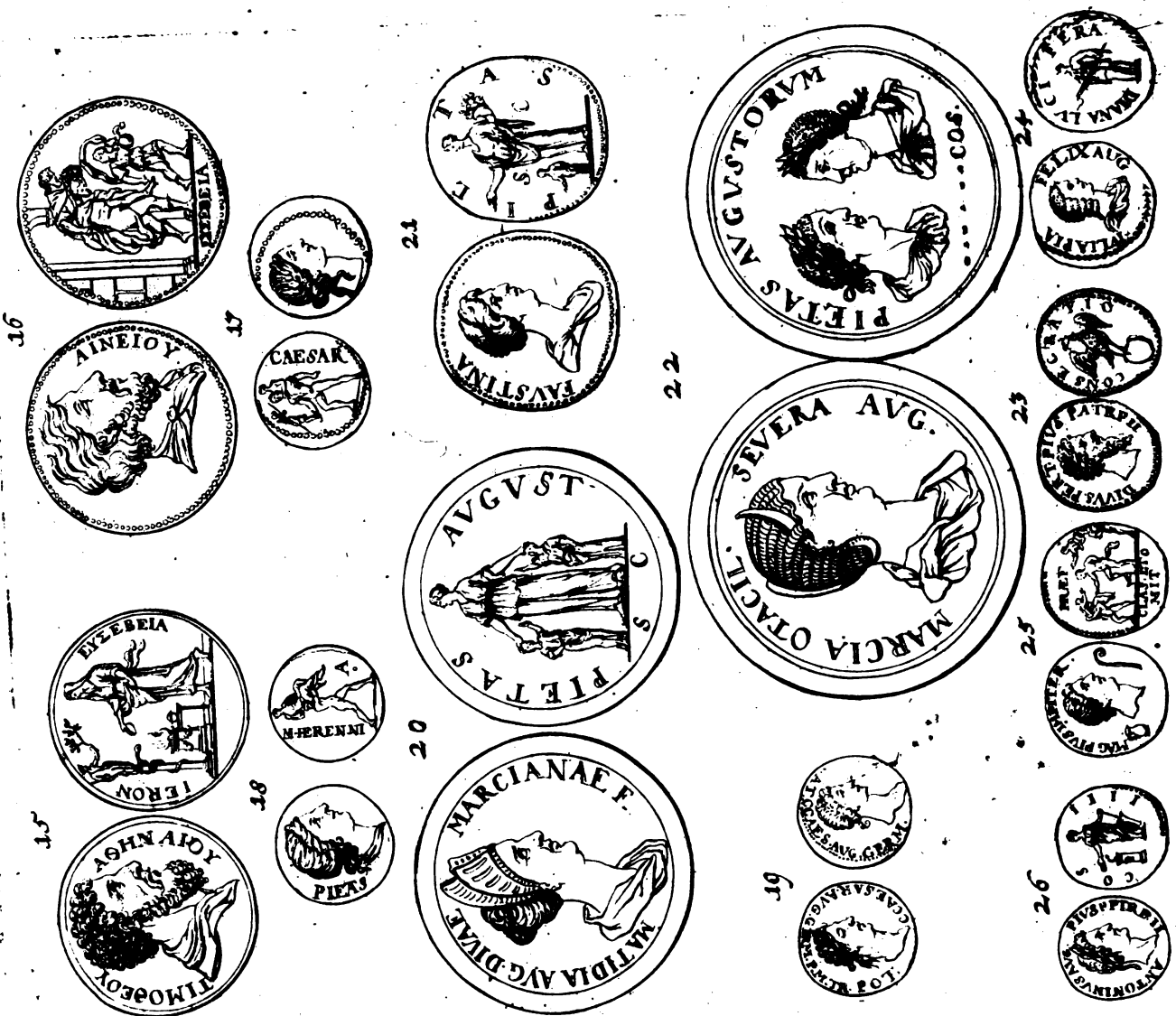
2nd Num. ant. 82.

<36615966610013

<36615966610013

Bayer. Staatsbibliothek

C 5, 33

A.

PIETAS
ex
NUMMIS
ANTIQUIORIBUS

DELINEATA

JOH. WEIDNERO,
AUGUSTANO.

JENÆ,

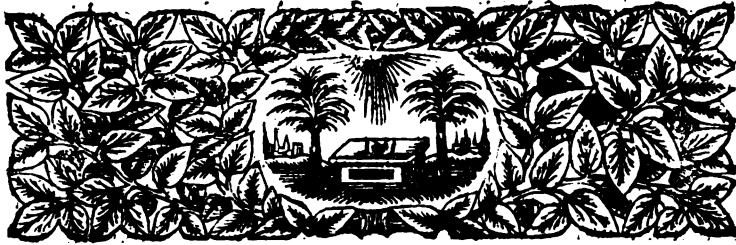
Apud JOH. BIELLIUM.

LITERIS WERTHERIANIS
clō lōc XCIV.

SAAT
C. I. M. M. U. M.
C. I. M. M. U. M.
C. I. M. M. U. M.

1871

1871

B. L.

Liquibus id obtingit fatum sciē-
tiis, ut indivulsum comitem, veluti sol
umbram, odium habeant. E cæteris illud
saltem, quod in Iulstrandâ Veterum mo-
neta consistit, Antiquitatis studium huc
refero, quod pauci æstimant, contemnunt
plurimi. Reddenda si sit ratio, fabulo-
sam esse Vetustatis opinionem obtendunt. At veram indagan-
tibus nobis causam, ignoratio rei obvenit. Scilicet hominum
animi ita plerumque comparati esse solent, ut, quod ipsi vel ne-
sciunt, vel scire nec volunt, nec possunt, veluti optimè hæc ta-
lia essent docti, superciliosè negligant, contemnant, & qui se
dant isti arti, exhibent. Ridenda verò est horum & miseran-
da conditio. Quippe in hunc ferè modum cum iis agi solet,
ut, dum adolescunt, & longas noctes agunt, ubi paulò sollicitius
indagare res sibi ignoras debuissent, ignari contemnant, & suis
non servire commodis arbitrentur; hinc, quando eos quidem
aliqua ex vetustatis commemoratione prisca opinio allicit, ta-
men profundiora esse ejus secreta, quàm ut investigare queant,
opinentur. Dein res angusta domi & parva parentum supel-
lex humi repere, neque ad altiora hæc elevare frontem patiun-
tur. Huic robur addit Patronorum, languens interdum au-
xilium

xilium & curæ subsidia, quæ strenuè eruditam ambientifamam, copiosioremq̃ rerum antiquarum notitiam, terminos figunt, neque hos supergredi aut evitare sinunt. Porro, quæ olim ex ore magistri hæc talia nescientis hausere, eadem avidè retinentes etiam tanquam Apollinis ex tripode dicta verissima defendunt, neque ullo modo ab iis amoveri se patiuntur: & inde, ubi se æqualium colloquiis misceant, oblata occasione tædii sui proferre, tuerique causam, aliisque iterum instillare, imò, si exemplum aliquod hæc in arte deprehendant, ridere conantur. Tandem doctiorum eos confirmat auctoritas. Dum namque hæc studia negligi aut certè non ad eò, ut jure debebant, æstimari vident, assentiuntur, & ipsa, quam vel opinantur, vel sibi persvaderi sinunt, gravitate difficultateque territi, incuriosi aspernantur atque omittunt. Et hæc sunt, quæ canam prohibent scientiam, obstacula, quibus retardati multi infelicium ex parte hæc Litteratorum numerum impleverunt. Bene verò est, quod mihi licuerit esse feliciori, & si non detur ultra, extremis saltè digitis hæc sacra tractare. Cum enim in elaborandam aliquam Dissertationem meos infumere cogitarem labores, Excellentiss. Dn. JOH. ANDR. SCHMIDTUS, Patronus meus atatè colendus, ut, quæ nunquam aliàs tetigi, Numismata eorumque argumenta evolve-rem, suàsor extitit. Difficile mihi videbatur factu: quia tamen ejus studii præstantia & usus legendo Illustr. Spanhemio satis innotuerat, magis magisque nummorum me incessabat amor, ut tandem consilio assentirem, jussisque parerem. Prodit ergo veluti immaturus adhuc fortis præsens hoc nostrum schediasma, in quò multa desideramus, B. Lectorem unice rogantes, ut, quæ fortè robur nostrum superasse deprehenderit, pondus iis demere, & corrigendo, quæ falsa sunt, nostram juvare velit imbecillitatem.

Pie-

Pietas definiente Cicerone (a) est, *qua erga patriam aut parentes, aut alios sanguine conjunctos officium conservare monet.* Videtur hac definitione excludere eam, *qua est erga DEUM*, quam tamen Augustinus (b) veram nuncupat pietatem; præsertim cum alibi, loco etiam citato, distinctè PIETATEM ac RELIGIONEM separarit (c). Verum cum ipse utatur Cicero hac phrasi, (d) *quod Pietas sit justitia adversus Deos*, nullum inter Pietatem ac Religionem discrimen querendum, & promiscuè utrumque sumi potest. Diodorus Siculus (e) utriusque significatum complectitur, inquiens: *ὅτι τὸν βίον ἐξήλυσαν ἐυσέβει καὶ δικαιοπραγίῃ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους.* Atque optimè Josephus: (f) *Μωσὴς ὁ μὲν Ἰσραὴλ ἐποίησεν ἐὺσεβεῖν, ἀλλὰ πάντες τὰ μέλη τῆς ἀρχαίας αἰῶνος καὶ καλίστην. λέγω δὲ τὴν δικαιοσύνην, καλεῖσθαι, συμφέρειν τὴν τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους, καὶ πᾶσι*

- (a) Lib. II. de Invent. p. m. 127. D. (b) De Civ. DEI. Lib. IV. c. 23. p. 454. & Lib. X. c. 1. p. 884. conf. Lactantius Lib. III. de fals. Sap. cap. 9. p. m. 222. & de Orig. Erroris Lib. II. c. 16. p. m. 184. (c) Conf. Orat. XIV. pro A. Cluentio p. 396. B. & Orat. XXX. de harusp. Resp. p. 607. C. (d) de naturâ Deor. Lib. I. p. 293. H. & de fin. bon. & mal. Lib. III. p. m. 120. B. (e) Biblioth. Lib. I. Sect. Alt. (f) Adv. Apion. Lib. II. p. 861.

2.
 ἀπασι συμφωνίαν. Ἀπασαι γὰρ αἱ πράξεις ἢ ἀγαθὰ, ἢ λόγοι
 πάντες ὅτι τὴν πρὸς θεὸν ἡμῶν εὐσέβειαν ἔχουσι τὴν ἀναφθάν.
 Conferatur Ill. Ezechiel Spanheimius, (g) qui etiam à Pla-
 tone promiscuè sumi edocet, & Choulus, (h) qui addit:
 Et quand elle (pièrè) change de nom, elle se nomme Reli-
 gion. Plinius (i) etiam omnia, quæ summa animi intègri-
 tate geruntur, *Pietatis* atque *Sanctitatis* includit nomen.
 Huic consentit Lampridius, (k) qui de Alexandro Severo:
*dies denique nunquam transit, quin aliquid mansuetum, crò-
 le, pium faceret; sed ita, ut ararium non everteret. Hinc,
 cum cunctis hominibus esset amabilis, ab aliis Pium esse appel-
 latum.* Idem (l) paulo ante affirmavit. Aliter planè ac in-
 usitatè sumitur in Inscriptione illà apud Gruterum. (m)

PIETATI FORTUNÆ PRIMIG'
 VOTIS SUSCEPTIS &c. &c.

Etymologiam in eo consistere dicunt, (n) quòd, *quæ in ea
 sunt, quasi penitus & impenetrabilibus recondantur.* Notatio in
 fallat, alii disquirant.

Et hanc Pietatem DEAM quoque credidère Romani
 atque coluère; Festus. (o) Huc fortè facit illud Ciceronis,
 quando eam *gravissimum* vocat atque *Sanctissimum Numen.*
 Notanda inscriptio apud Gruterum: (p)

CÆCILIA. TROPHIME. STATV
 AM. PIETA. TESTAMENTO. SVO

EX.

- (g) de præst. & usu numism. dissert. VII. p. 720. f. (h) de la
 Religion des anciens Romains. p. 136. (ed. Lugd. 1567.)
 (i) Lib. Nat. Histor. VII. Cap 36. (k) Cap. 20. (l) Cap.
 4. (m) p. 76. (n) Nonnus Marcellus de Propr. Serm.
 (o) Lib. XIV. (p) p. 101.

3.
EX. ARG. P. C. SVO. ET. CÆCILI
SILON. MAR. SVI, NOMINE. P. C.

Et alia ap. Eundem. (g)

D. M.

ET. ÆTERNÆ. QUIETI. &c. &c. PARENTES. FILIO.
DVLCISSIMO
P. C. CVI. LOGUM. AR. PIETATI. CONCESSIT. JVL.
BARANE
MATRONA. INCOMPARABILIS. SVB. ASCIA. DE-
DICATVM. EST

*Ædes alioquin, quæ pietati extracta, & à Mario Acilio Gla-
brione II. Viri dedicati, nota est, è Livio, (r) Valerio
Max. (s) & Plinio (t) qui omnes matrem à filia lacte nu-
tritum asseverant, contra Festus (u) ait, Patrem. Cui
subscribit Choul. l.c. inquit: À Rome estoit le petit temple
de la Déesse Piété, dédié par Attilius en la place, ou avoit de-
meuré la femme, qui avoit nourri son père prisonnier de ses
mamelles &c. &c. Litens hanc nos distimere supercedemus.*

I.

Confirmatur jam allata nummi, in quibus PIETAS Dea
representatur. Primus est ipsa sua Caritate pariter ac Ra-
ritate conspicuus. Aureus namque est, & non ubivis obvis.
Habet verò eundem Nobilissimus atque Antiquitatum.
Admirator felicissimus DN. Thoman, Fautor noster adm.
colendus, in thesauro, quem paternis † possidet jure.

A 2

in

† De quo Patinus in epistola ad Eberhardum Ducem Würtem-
bergicum p. 21. *Monsieur Thoman occupe le reste du temps
que sa*

(g) p. 664. (r) Liv. Lib. 40. c. 34. (s) Val. Max. V. cap. 4. n. 7.
(t) Plin. Lib. VII. c. 36. (u) Lib. XIV.

De hujus autem nummi Auctore, vel in cujus honorem cusus sit, dolendum, quod nihil constet. Inscríbítur saltem ex unâ parte P I E T A S ; ex alterâ V E S T A cum S. C. Excell. Begerus (x) credit: *Pietatis qua erga Deum est, effigiem velato sokere pingi habitu; qua verò erga homines absq. velo, facie caterùm eleganti, capite comato, in auribus & monili circa collum, imò & cū ciconiâ. Caput est, subjungit, muliebre ut intelligas, non indomitâ virilis animi duri- tiem, sed muliebrem cordis contritionem ad sacra afferendam; Ciconas procinxit, ut Vanas humana superbia cristas coram Deo significet coercendas; velo tegitur, ne profanis turbetur aspecti- bus &c. plura vid. ap. Eundem, qui etiâ effigiem hujusmodi hya- cintho incisam, atqve olim in Bibliothecâ Heidelbergen- si asservatam affert, quæ nostro nummo persimilis. De Vestâ, quæ breviter possunt, dicemus. Hæc non fuit una. Alia enim mater est ac tellus habitâ. Ovidius: (y)*

Vestâ

que sa Republique lui laisse à amasser ce qu' on peut avoir de plus curieux. Les medailles antiques & modernes tiennent le premier rang, les livres en suite, les tableaux, les estampes, & un grand nombre de bijoux, en fin il a un grand quantite de raretes, & s' y connoit parfaitement: i' ai remarqué ches lui un portrait de la main d' Albert Dürer, & aussi bon goust que je n' aye vu ailleurs. Atq; iterum etiam in introduction. ad Historiam numism. (ed. Amstelod. 1683. in gallico namqve exemplari hoc caput non apparet) Cap. 125. p. 221. *Augustam Vindeliorum egregie nobilitaverat, elapso nuper seculo celebratissimi numisma- rum veterum Custodes, Fuggerus Comes, & Medicus Adol- phus Occa, eandemq. ei gloriam servant urbis Syndicus Thomannus; Vernerusq. pictor: ille quidem tum urbanita- te tum eruditione nulli secundus: hic vero pictura omnis generis notissimus.*

(x) In Thesaur. ex thes. p. 96. (y) Lib. VI. Fastor. v. 268.

5.
Vesta eadem est, & terra

Et sic latina vox; non verò à *vi stare*, ut vult Ovidius l.c. (z) sed à *vestire*. sc. terram, denominata. Alia filia ac Minor dicta, Domina ignis, vel *ἡ θεὸς Ἡστίας* à foro, vel ab ὠν s. ΝΥΝ appellata. Conferatur Dilherrus, (a) Tertullianus. (b) Inscriptio apud Gruterum p.28.

ANTIQUA GENEROSE DOMO CVI REGIA VESTÆ
 PONTIFICI FELIX SACRATO MILITAT IGNE
 IDEM AVGV R &c.

Variorum fuit Dea populorum, inter hos Scytharum; juxta Herodotum, (c) Ægyptiorum; conf. Pignorius, (d) Atheniensem, unde festum apud eos ΕΣΤΙΑΙΑ dictum, conf. Meursius; præcipuè tamen quoque Trojanorum s. Phrygum; Herodianus: (f) à quibus Romani acceperunt, Ovidio (g) & Lucano (h) confirmantibus. Effigiem nullam Vestam habere, auctor est Ovidius l.c. (i) Varia tamen nobis exhibentur. *Tympanum gestare* dicitur, ad denotandos terræ ventos. (k) Potissimum autem formâ muliebri (neque tamen semper sedente) vel simpuvium vel Palladis imaginem, sinistra ut plurimum hastam puram tenens, capite verò non semper velato. Conferatur Choulius (l) qui varia exhibet Vestâ conspicua numismata. Caterùm mirandum est, autem hunc & nihilominus S. C. excusum nummum. Quod

A 3 argu-

- (z) v. 301. *Stat. vi terrâ suâ, vi stando terra vocatur.* (a) de Ca-
 cozelâ Gentilium Part. Special. Cap. XI. p. 269. (b) Tertul-
 lian. contra Marcion. L. I. Conf. Vellejus Patere. sub fin. Lib.
 II. qui eam vocat: *Perpetuorum custodem ignium.* (c) Mel-
 pom. lib. 4. p. 107. (d) In mens. Isac. p. 44. (e) Græc.
 Fer. Lib. III. (f) Lib. I. c. 11. p. 34. f. (g) Lib. I. Fast. (h)
 Lucanus Lib. IX. v. 995. (i) v. 300. (k) conf. Rosin. Antiq.
 Rom. Lib. II. cap. 12. p. m. 331. (l) p. 235. & Occo passim.

argumento est, vel adhuc ante Augustum Imperatorem, vel peculiari quadam Augustorum licentiâ eusum esse nummum hunc: Quandoquidem constat, rarissimè (juxta alios nunquam) post Augustum id licuisse Senatui, ut aurum feriret. Talem tamen Drusi cum S. C. aureum nuper vulgavit Polye. Tenzelius in Numism. Select (m)

II.

Sequitur alter nummus sed æreus è museo Thottiano. Inscritur: PIETAS. Imago Pietatis velata, & DRVSVS. CÆSAR. TI. AVGVSTI F. TR. POT. ITER. S. C. Fuit hic Drusus Tiberii ex Agrippinâ juxta Dionem lib. 57. & Svetonium in Tib. cap. 7. Tacitus (x) Vipsaniam vocat, naturalis filius. Varios obtinuit honores ac Magistratus, etiam Tribuniciam potestatem, flagitante Tiberio, bis nactus, tandem insidiis Sejani quem antea offenderat, veneno periit, non admodum lugente Patre. (o) Magnopere æstimatum fuisse à Tito Cæsare testantur nummi, quos restituit in honorem ejus, apud Patinum, (p) Oeconem (q) & alios. Cætera, quæ ad Drusum pertinent, cum nuper admodum Tenzelius (r) aureum Drusi numisma vulgavit, eò lectorem remittimus, ne idem agamus, saltem S. C. paucis expendamus.

Postquam Romanam Romulus augeri magnitudinem videbat, consiliū viribus paraturus, creavit *Senatores* (s) anno V. C. tertio conf. Onuphr. Panvinium in Fastis. Adhibebantur tunc, cum Roma Reges adhuc haberet, saltem consilis dandis, usque ad Tarquinii Superbi tempora A. V. C. 244. &

vo-

(m) Aur. II. p. 6. fs. (x) Annal. III. 19. (o) Tacit. l. c. III. c. 56. Sveton. l. c. c. 62. & 51. (p) Numism. Imp. f. 79. (q) à Mediobarb. illustrat. f. 72. (r) l. c. (s) Liv. lib. I. c. 8.

vocabantur *Patres*; rationem pete e Plutarchi Romulo, (†) Postea ex illis Consules annui bini, quorum primus erat L. Junius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, qui ob nomen Tarquini & affinitatem exosam postea Consulatu sese abdicavit urbeque cessit, substituto Publicola, (u) electi sunt, qui reliquos alliciebant in Senatum, quos *Patres Conscriptos* dictos esse è Tacito (x) constat; *isidem*, inquit, diebus in numerum Patriciorum adscribit Caesar vetustissimum quendam à Senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis jam reliquis familiarum, quos Romulus majorum gentium & (corrigentibus Ludovico Vive & Justo Lipsio, ut è Rosino discimus) L. Tarquinius minorum, Brutus Conscriptorum appellaverant (y) &c. &c. Et hi modò pauciores (non tamen quàm 200.) modò plures faciebant SENATUS CONSULTUM, quæ vox jam Bruti temporè invaluit, uti patet è Livio, (z) & aliis manum porrigentibus, aliis pedibus (a) in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus conditum est. Flavius Vopiscus. (b) Vocat hoc Cicero ad Marcellum (c) HONORIFICENTISSIMUM, quia omninò grandis honor esse debuit, qui unanimiter adeò à splendido Senatu conferretur. Triumvirorum primò in nummis aliàs ita nudè litteris majoribus S. C. poni solitum, post id temporis & in aliis obvium, maximè tamen in Drusi & Trajani nummis invenitur frequentius. Cur verò Pietas in Drusi nummis ali-

quo

- (†) Cap. 18. conf. Liv. l. c. Justin. Lib. 43. c. 3. Patere. I. I. Salust. Catil. V. 10. Dion. Lib. 53. Florus Lib. l. c. 1. Aurel. Victor, de illustr. Viris Cap. 2. (u) Liv. lib. II. c. 1. c. 2. Flor. Lib. I. c. 9. (x) Lib. XI. Annal. Cap. 25. (y) conf. Liv. lib. I. capp. 35. 47. Lib. II. cap. 1. Plutarch. Quæst. Rom. 58. (z) Lib. II. cap. 2. (a) hoc fiebat per discessionem. Tacitus Annal. VI. c. 12. Cælius ad Ciceron. epist. Lib. 8. ep. 8. p. 128. F. (b) in Aurel. c. 20. (c) Epist. Fam. Lib. XV. ep. 10 p. 270. G.

quoties signata reperiatur, liquidum non est. Forte eadem erit, quæ in Germanici nummo, caussa, cujus nummum cum inscriptione PIETAS AVGG. S.C. Strada exhibet. Ut adeo non immerito, cum Drusus *animi fluxioris remissiorisq. vita* fuerit, teste Svetonio (d) & Plinio, (e) Patinus, qui eundem nostrum typis exscripsit nummum, *quid Viro impurissimo cum pietate, cani cum balneo?* disquirat. (f) Ex adulatione tamen, quâ arte jam ante aliquot annos sub Cæsare atque Augusto suam adhuc conservare didicit auctoritatem Senatus, Pietatem, ut pluribus aliis, tributam Druso esse, nullum licet adesset pii facinoris vestigium, grandis suspicio est.

Et hi sunt bini nummi, quos pro PIETATE DEA adduximus, licet & Herennii & Albi Cæsarisque nummos huc referre interfuisset. Interea largimur facile, animus si Cusoris & totum nummi argumentum melius pateret, maximè priorem illum Religionem & Pietatem etiam erga Deos subinnuere posse. De quâ jam agemus.

Præter enim quod Pietas Dea sit, variè accipitur: ita ut, quemadmodum est complexus omnium virtutum, præcipue vel *hominum erga Deum*, vel *hominum erga homines at mortuos*, quos *Divos* dicunt; vel *Civium erga patriam*; vel *inferiorum erga superiores*; vel *liberorum erga parentes*; vel *parentum erga liberos*; vel tandem *equalium invicem*, religionem atque affectum denotare queat. Singula hæc ordine persequemur.

PIETATEM ERGA DEUM consideraturis amplius patescit campus de religione Romanâ differendi. Cum verò alii id fusiùs jam egerint, meritò, quia hujus loci non est, omitimus. Nunc saltem è nummis veteribus, quàm variè hæc expressa fuerit, & à quibus observata, ostendemus,

II. Hic

(d) Tib. Cap. 52. (e) Lib. 14. c. 22. (f) p. 79. Numism. Impp.

III.

Hic primum se sistit Hadriani nummus argenteus : Inscriptio est: HADRIANVS AVG COS III PP Hadrianus Augustus Consul tertium Pater Patriæ.

PIETAS AVGVSTI. Figura stans protensis manibus, ad cuius pedes ara. Eundem habet, Occo (f); nummus argenteus est thesauro, Bosii. * Hadrianus ab Hadria ortos maiores suos apud Italiam Scipionum temporibus resedisse, in libris vitæ suæ ipse commemorasse dicitur Elio Spartiano. *Ἀδεῖαν Ἀφεινὸς* dicitur Dioni (g). Patre mortuo post varias expeditiones bellicas, & Trajano Tutori dictas blanditias, Plotinæ tandem vel dolo vel favore in filium adoptatus, & post mortem Trajani AVGVSTVS salutatus est. Per imperii tempus ita se gessit, ut plurimum Senatûs auctoritati tribueret, cæterum ita *Remp gereret, ut sciens populi rem esse, non propriam*. Erat præterea omnium ferè disciplinarum amantissimus, præcipuè poëseos.

Cæteram ipsius vitam vid. ap. El. Spartianum, cui hæc omnia debemus, & Sextum Aurelium Victorem, Dionem etiam (b). Ter saltem Consul factus est, & hunc Consulatum quatuor tantum egit mensibus. Noster nummus barbatus non exhibet, cum tamen primus inter Imperatores barbam aluerit, ut *vulnera, quæ in facie erant, naturalia segeret*.

B

(i) All-

* Hunc ut virum eruditissimum, sic antiquitatum omnis generis perditum amatorem & possessorem locupletissimum Jenam perdisse dolet Patinus in Introd. ad Hist. Nummism. Cap. 25. p. 222. Inspeximus nummum ex beneficentia Max. Rev. atq; Excell. Dn. D. Sagittarii, Polyhistoris famigeratissimi & Præceptoris mei, quem Parentis instar veneror, fidelissimi, qui hæres Thesauri istius Bosiani nobilissimi factus est.

(f) p. 179. (g) Lib. 69. p. 788 (b) Lib. 69.

(i). Alias enim plerique Romanorum tonsi & imberbes erant, ut de *Ottone* *Svetonius* (k) etiam commemoraret, *faciem quotidie rasitasse, ac pane madido lineatè à primà etiam lanugine consuevisse*, ne barbarus unquam esset (l). *Chokier barere sibi aquam dicit, ad quod tempus usus radendi barbam desierit* (m): at verò, re bene perspectà perpensaq; cum *Hadriano* desisse hanc consuetudinè ad senos usque annos, patet. Coronà laureà cinctus est, non ob triumphos reportatos, sed ut principatus insigni: *Nulla enim unquam bella movit, aut triumphum gessit*. Religionis admodum studiosus fuit, ut aversus nummus haut immeritò de ipso pietatem prædicet. Erga adoptantem namque *Trajanum*, *Plotinam* etiam, aded pius fuit, ut illi divinos honores latis ad Senatum accuratissimis literis postularet; huic verò *Basiliçam* apud *Nemausum* Opere mirabili extrueret: (*Spartianus* l. c. utriusque etiam nummum tuderet, cum inscr. **DIVIS PARENTIBUS** (n).) *Augustum* etiam atque *Pompejum* M. summis reveritus est ac divinis honoribus. (o) Erga subditos non minorem exhibuit clementiam, cum noxiis peccata remitteret, debitoribus suis summam remitteret, egenosq; aleret. Diis etiam quos aditis per agratis provinciis ubiq; summos detulit honores. (p) *Eleusinia* sacra exemplo *Herculis Philippiq;* suscepit. Solem divinis auxit honoribus, cui bis, semel *Ethnam* conscendens, dein montem *Cassium*, hostiam & victimas obtulit. Deam *Eupram* quoque coluit teste inscriptione veteri: (q)

IMP.

- (i) *Spartian.* l. c. Cap. 25. & *Dio* Lib. 68. p. 777. conf. nummos ap. *Patinum* N. I. f. 190. f. *Stradam* n. 85. (k) in ejus *Vit.* c. 12. (l) Conf. ad hæc *Alex.* ab *Al.* Lib. V. c. 18. *Dier. Genial.* p. 290. (m) *Fac. hist.* Cap. 30. Cent. II. (n) *Ap. Occon.* f. 172. (o) Conf. *Spartian.* passim. & *Inscription. Rarissim.* ap. *Gruterum* p. 573. (p) Conf. nummos ap. *Patin.* f. 197. & illum ap. *Choulum* p. 573. (q) *Ap. Gruter.* p. 1016.

II.

IMP. CAESAR, DIVI, TRAIANI, PARTHICI, F. D.
 NERVAE, NĒP
 TRAIANVS, HADRIANVS, AVG. PONT. MAX. TRIB.
 POT. XI. COS. III.
 MVNIFICENTIA. SVA. TEMPLVM. DEAE. CVPRAE.
 RESTITUIT

*Christo quoque Deo in omnibus urbibus teste Lampridio (r)¹
 templa sine simulacris fieri iussit, quod idcirco, quod nomina non
 habebant, prohibito illo, Hadriani usque ad Constantinum dicta
 sunt. Hinc Christianis optime favebat: Xiphilius in Di-
 onem: (t) τῇ τῷ Ἀδριανῷ, τιμῇ ἢ ἰκτὺς ἐν τῷ Χριστιανῷ.
 Quae sane omnia egregiam Hadriani erga Deos homines-
 que insinuant pietatem. Nummius etiam noster haud vul-
 gare est testimonium, ubi ipse figurae status singularem de-
 voti animi denotat affectum. Scilicet expansae manus at-
 que in caelum sublatae preces significant. Cicero (f) *Pietate
 & Religione & iustis precibus Deorum mentis, non contami-
 nata superstitione, neque ad scelus perficiendum casis hostiis
 posse placari, & hinc Horatius: (u)**

Calo supinas struleris manus

& Virgilius: (x)

Anchises

Oculos ad sidera latus

Extulit, & calo palmas cum voce tetendit.

Hoc gestu erga votum notari publicum, quod Imperator pro
 Rep. nuncupare potuerit, suspicio est, cum ejusmodi Hadria-
 ni nummum, ubi utraque manus elevata est, non tamen ad-
 dita ara, videamus ap. Oyselium (y) cum inscr. VOTA PVB-

B 2 lica.

(r) In Alex. Sever. cap. 43. (s) Lib. 70. (t) Orat. XIV pro A.
 Cluentio p. m. 396 B. (u) Lib. III. Carm. Od. 23. (f) Lib. II.
 Aeneid. v. 682. conf. Lib. III. v. 177. (y) Tab. CXI. A. 2.

lica. . . Alius etiam apud eundem (z) Antonini observatur nummus, in quo figura est sacrificatura, & inscribitur: P I V S P. M TR P COS DES II & in medio: VOTA PVBLICA, quem explicat Oyselius, quod sit *Pietas velata manibus* (altera tamen vasculum tenente neque protensa) *sublati vota concipiens ante aram accensam* (a). Reperitur etiam in civitate patriâ meâ ad D. Jacobi portam tabula quædam lapidea, quam exhibet Vellserus in Reb. Augst. (b) in quâ Jovi sedenti duo supplicantes cernuntur, quorum alter dextram sublevar, alter demittit. Tales etiam figuræ sæpius in nummis expressæ. Conf. Hadriani alium ap. Occonem (c) & Faustina (d), Julia Severi Ux. (e). Begerus (f) etiam ferè similes Volusiani Imp. habet nummos, ubi addit: *En causam, cur PIETAS AVGVSTORUM ante aram manus attollat? Calamitatem publicam deplorat, calumq; precibus fatigat, ut tanti mali (pestis) vim comminuat.*

IV.

Alter nummus Hadriani, quem excudi fecimus, differt à priori, quod hic nudus capite appareat Hadrianus, optimè ipsius expressâ consuetudine: quandoquidem de eo constat è Spartiano (g) *quod frigora & tempestates ita patienter tulerit,*

- ut
(z) l. c. (a) Talem etiam nummum cudi jussit Ludovicus XIV. Rex Galliarum, ubi figura quædam elatis ad cælum manibus adstat altari, & inscribitur: DEO CONSERVATORI PRINCIPIS, & infra: GALLIA VOTI COMPOS. M DC LXXXVII. quem explicat Menestrier: *La France ayant obtenu par ses Vœux le rétablissement parfait de la santé du Roy, rend des solennelles actions de grâces à Dieu, qui a conservé sa Majesté.* vid. Menestier in histoire du Roy Louis le grand. (b) f. 364. (c) p. 168. & 179. (d) f. 208. (e) f. 282. (f) In thes. ex thes. p. 339. (g) In Vit. Hadr. s. 17. & 23.

ut nunquam caput tegeret, imo omnes orbis partes capite nudo peragraret, quâ re morbum denique sibi contraxeris letalem. Inscriptio eadem est, quæ in priori, & aversus PIETatem AV-Gusti stantem ante aram, dextrâ pateram tenentem, & serpentem sinistrâ pascentem ostendit. Serpens sanitatis salutisque Symbolum est, & Æsculapio facer, quia ex illo plurimæ morbis medelæ sumi possunt. Segvinus (b) rem complectitur his verbis: *Sancitum Religione erat, ut salutis, Victoria, Pacis Abundantia, Felicitatis, Prudentia, non tam imagines & figura, quàm numina ipsa serpentes haberentur.* Tomassinus (i) etiam Romanorum eundem Deum, naturam morbi, hominem fugiendi aliquid nulla consequendi spe, vitam tranquillam, depositum morbi squalorem, dominium heroibus, salutis, veritatis etiam, boni, & demonis symbolum serpentem asserit. conf. Joh. Pierii Hieroglyphica. (k) Et hinc est, quod Medici olim serpentem sibi attribuerint. Cujus rei nobile exemplum est pictura ista quadrata, in quâ Alexander cum serpente fictus cenitur apud Lambeium. * Similem sed Antonini Pii nummum exhibet Choulius, (l) ubi serpens aræ circumvolutus pascitur à quadam Deâ, cum lemmate: SALVTI AVG COS III. S. C. In nostro autem unde Pietatis appellatio, non adeò liquet. Conjicimus tamen, salutem Principis etiam sacris factis piè admodum à Diis expetitam, occasionem nummi cudendi dedisse. Huc facit, quod ægrotus, cum mori vellet, è voto Severiani, quem innocenter percussit, non posset. (m) eoque magis ejus sanitas à Diis expetienda.

B3

V.Se-

(b) In Agathodæm. f. 300. (i) In Cecropiæ Voto. p. 47. 51. 54. 55. (k) Lib. XV. c. 13. XVI. c. 4. (l) p. 118. (m) teste Xiphilino ad Dion. lib. 69 p. 795.

* In Biblioth. Vindobon.

V.

Sequitur L. Ælii nummus, exhibens ipsius caput nudum, at faciem barbatam, cum inscr. L. AELIVS CAESAR. Alterâ facie Pietatis typus iterum apparet velatus ad aram, vel pateram vel aliud quoddam vasculum tenens, sinistram elevans: TRIBUNICIAE POTESTATIS CONSUL. II. Secundum & in medio: PIETAS. Nummus noster plumbeus saltem in Thesauro Sagittario-Bosiano asservatur, argenteum tamen eundem habet Occo.

Lucius hic Verus, aliàs Cejonius Commodus dictus, Patre cognomine natus, ab Hadriano adoptatus in Æliorum familiam transcriptus L. Ælius vocari cœpit. Caesaris nomen usurpat ob adoptionem: Hoc solo enim, qui non Principes, sive Augusti erant, ornabantur, Primus tantum Caesaris nomen accepisse dicitur atque usurpasse: id quod non intelligendum, ac si non & alii Caesares quandoque se vocarint, cum hoc de Nerone apud Oyselium (n), & ejus adversario C. Julio Vindice apud Stradam, (o) constet. Testatur hoc ipsum Ælii caput nudum sine laureâ, quod in omnibus suffragante Oyselio nummis cernitur. Ceterum fuit *Vir vite laetissima, eruditus in litteris, comptus, decorus, pulcritudinis regia, oris venerandi, eloquentia celsioris, in Rep. etiam non inutilis, aliàs voluptuosus, atque amorum studiosus exstitit, teste Spartiano.* (p) Consul fuit ante adoptionem, & post iterum cum Cælio Albino Vibullio, verum ipsis Calendis Januariis obiit, Consulatus Tribuniciaque Potestatis honorem bis consecutus. Paucos qui in honorem ejus culi sunt, habemus nummos, & aliquot Pietate insignes, quos recenset Occo. Noster velatam exhibet figuram stantem. Status in-

(n) Tab. III. n. 2. (o) n. 55. (p) in Vit. Ejus.

inquit Philo, *inconvertibilis mentis indicium est, ac sese Deo applicantis.* conf. Pierius, (q) qui etiam, nostrum nummum huc refert. Unde & primi Christiani stantes orabant, & *Stationes preces publicae* dictæ. (r) Manu tenet, uti videtur, acerrata, sive θυμιάτηριον, quod Symbolum est ignis, qui nos calefaciat ad pietatem, impellatq; mentis nostrae impetum ad doctrinam DEI, ut oratio nostra in conspectu ejus tanquam θυμιάματος odor ascendat, dicente Pierio. l. c. (s) Est namq; ignis καθάρηριον τῆς φάουλῆς ὕλης καὶ μοχθηρῶς Nazianzeno teste, (t) & Horapollon (u) ait: Ἀγνείανδς γράφοις πυρ καὶ ὕδαρ ζω-γράφῳσιν ἐπὶ ἀφ' ἑαυτῶν τοιχείων πᾶς καθαρμός ἐκτελείται. Facile patet, quando hic nummus cufus sit, Vivo sc. adhuc eo, & vel ad ipsas calendas Januarias, quibus inopinatò obiit, (x) referendus, quibus Herodiano (y) teste, ῥωμαῖοι νομισμάτων τε, ἀνιδόσσει, καὶ κοινωνία τῶν γῆς καὶ θαλάττης καλῶν ἐνφραίνουσιν αὐτοὺς, ἀρχαὶ τε ἐκόνυμοι ἴτε πρότερον τῇ εἰδοξοὶ καὶ εἰς αὐτοὺς πορεύονται ἐκείνην.

VI.

Hunc excipit justo ordine *Antoninus Pius*. Quem nummum sed temporis injurià paullisper deestitum munificentiā Magnifici Dn. D. Wedelii, Antiquitatum talium non laudatoris solum sed & Indagatoris felicissimi Patrōni nostri usq; ad tumbam devenerandi, nobiscū communicavit. Argenteus est, atq; ex unā parte laureatū Antonini Pii caput, eum inscriptione: IMPERATOR CAESAR TITUS AELIUS HADRIANUS, (re-

- (q) l. c. Lib. VI. c. 3. p. 69. Lib. XXXV. c. 16. (r) Conf. Hildebrand. in Rituali orantium Cap. VI. §. 3. p. 88. (s) Lib. XLVI. c. 31. (t) vid. not. Hoefschelii ad Horapoll. Hierogl. Lib. I. p. 188. (u) Cap. 43. Lib. I. p. 31. (x) Conf. Spartian. in Vit. Ejus. c. 4. (y) Lib. I. c. 16.

(reliqua non amplius apparent, supplenda tamen) ANTONINVS AVG vltus PIVS Pater Patriæ: Ex altera parte Pietatis forte imago est stolata dextrâ victimam quasi ad aram trahens, & sinistra manu canistrum fructibus plenum tenens, ante quam ara, & inscr. TRIBUNICIÆ POTESTATIS (& hic cætera deficiunt, intelligendum a.) CONSUL IIII. Prior inscriptio roboratur ex aliis nummis, ubi eadem apparet; posterior verò est conjunctura. Non enim certi sumus, quinam TRIBUNICIÆ POTESTATIS annus II. vel XIII. adhuc sub intelligendus sit, qui in aliis exprimitur. (z) Titus Aurelius Fulvus Boionius Antoninus ab Hadriano post mortem L. Ælii adoptatus, *tanta bonitatis in principatu fuit, ut haud dubiè sine exemplo vixerit.* Cur dictus sit Pius, infra dicemus. Ejus vitam breviter delineare Aurel. Victor, Julius Capitolinus, & brevissimè Dione Cassio Xiphilinus & Suidas. Aversum igitur nunc breviter exponemus nummum. *Porphyrus in libro de sacrificiis auctor est, primitiis non animalia, sed fruges saltem offerri diis solitas.* Quæ quidem, si de gentis suæ consuetudine intelligat, vera sunt, sin minus, & ad exordia humani generis, ut videtur, extendat, mendacii ipsum sacra accusat pagina. In nostro nummo & fruges & victima occurrunt. Disquirendum igitur cui hæc sacra facta? Eo verò cum devenimus, probè dispiciendum, hircusne an canis sit, qui immolandum. Hircum immolatum esse ab omni Magistratu ob frugum germinationem Minervæ, quod sacrificii genus *χαιρηνία* dictum, est Suidæ Saubertus (a) probat. Canes verò in Lupercalibus festis, & Laribus, Hecatæ etiam, imò in piaculis pro hostiis usurpatos testatur Plutarchus, (†) & inscriptio Vetus, quam vidi apud Hoffmannum in epistolâ (b)

ad

(z) Conf. Oecon. f. 197. & 201. & Oysel. tab. 78. (a) De Sacrificiis Cap. 2. (b) Ep. 34. p. 213. (†) in quæst. Rom.

ad Reinseſiũ, (b) DIS MANIBUS immolatos eſſe canes edocet: Caterũ novimus FLORIFERIUM, quo ſpicæ ad ſacrificium ferebantur: novimus ALOA, quod Græcorum feſtum, ſed Cereris in honorem poſt comportatas fruges agitabatur, & a-
 tiās *Θαλύσια* dictum. Meurſius. (c) Verũ an canes hircive ma-
 ctati, tacet hiſtoria. Ejusmodi tamen ſacrificium, quo &
 poma offerri, & thura accendi cernuntur, exhibet Choulius.
 (d). *Tertullianus* etiam in Apologiã adverſus gentes, (e) *Li-
 bero & Cybele, ET CERERI BESTIAS oblatas eſſe* objicit:
 quibus ſi canem, qui tamen optimè ex contextu cum aliis in-
 telligi poteſt, & in nummo noſtro cervice reclinatã, quam
 cælator minũs perſpicuè expreſſit, exhibetur, annumeremus,
 addito iſto Meurſii loco, prodibit ſacrificium Cereris. Con-
 firmat ſententiam Ovidius, qui Romanos ſævitiem caniculæ,
 qua tempeſtate Cereris dona colligimus, Cane placare ſolitos
 ait: (f)

Pro cane ſiderio canis hic imponitur aris;

ubi mox ipſe Naſo feſtum FLORALE, quod modò FLORI-
 FERIUM appellavimus, ſubjungit (g). Erat prætereã aliud
 peculiare feſtum, præcipuè Græcis *Ἠγάλα*, in quo primitias
 fragum uniuſcujuſque tempeſtatis offerebant, ſic dictum,
 quod fieret *ἡγάρον*, quæ vox anni tempus denotat, *Meurſi-
 us* (h). de cane immolato verò nihil. Et huc fortè digitum in-
 tendit Occo, quando *blandiri ſaltem cani*, non verò eundem
 immolare autumat (i). figuram in nummo noſtro expreſſam.

VII.

Porrò non viris ſolũ, ſed & feminis pietatem, quæ

C

erga

- (b) Ep. 34. p. 213. (c) In Græc. Fer. Lib. I. & IV. conf. Saubertus
 Cap. 2. (d) p. 334. (e) Cap. 12. p. m. 30. (f) Lib. IV. fa-
 ſtor. v. 819. (g) l. c. v. 815. (h) Meurſ. l. c. p. 283. f. (i) l. c.

erga Deos est, tributam, varia docent numismata. Inter hæc, quod iterum Thesauro Thomariano debemus, non ultimæ notæ est Lucillæ numisma æreum, & inscribitur:

LVCILLAE AVGVSTA ANTONINI AVGVSTI FILIÆ
& averfus: PIETAS, S. C. Exhibet figuram sinistrâ cornu copiarum tenentem, dextrâque supra aram extensâ.

Fuit hæc M. Aurelii, qui & Antoninus vocabatur, filia, quam in matrimonium dedit L. Vero fratri, imperiique consorti suo. De hoc matrimonio, quomodo fuerit impeditum à malo dæmone, qui Lucillam corripuerit, & postea, hæc ab Abercio Episcopo Hierapolitano, quem ipse dæmon evocavit, sanata, perfectum, admodum fabulosè narrat Baronius (k) ex actis Abercii apud Metaphrasten. Illi namque, quorum Capitolinus meminit in vitâ Marci (l), & quibus nritur Baronius, *pueri & puella novorum hominum, quos frumentaria perceptioni adscribi præceperunt ob hanc conjunctionem*, nulli erunt alij, quàm quos in honorem Faustinae uxoris ipse jam olim instituit Antoninus, & *Faustianos* appellavit (m); & postea ipse Marcus, auctore eodem Capitolino, in honorem uxoris mortuæ instituit, atque Faustianos quoque dixit (n). Cur enim, si Abercius pro civitate suâ frumentum petiit, solis pueris puellisque distribuatur? deinde per conjunctionem illam non vinculum conjugale, sed quo frater fratri & Princeps Principi obstrictus erat, intelligendum. Post hoc matrimonium *nondû decurso luctus tempore* invitis
filia

(k) Annal. Eccles. Tom. II. p. 178. ad A. C. 163. (l) Cap. 7. (m) Capitolinus in Vit. Anton. c. 8. (n) Id. Cap. 26. in Vit. Marc.

filia & uxore dedit *Marcus grandæus equitis Romani filio Claudio Pompejano* (o), quæ verò nuptiæ pessimè cesserunt. Auctor namque est Dio, (p) *cum huic infensa esset, suasisse Lucillam, ut Commodus insidias strueret, eumq; ita perdidisse: mox tamen & ipsam patefacto scelere interfectam esse.* Aliam harum insidiarum prætexunt causam & exitum Herodianus (q) & Lampridius (r) qui addit: *Ipse Commodus Lucillam sororem, cum eam compressisset, occidit.* AVGUSTA dicitur confirmantibus Capitolino & Herodiano II. cc. quam dignitatem, cum primùm Agrippinæ matri suæ tribuisset Caligula, postea promiscuè omnes sibi sumere, testibus nummis.

Avorsus egregiè iterum Pietatem sacrificantem exhibet. Aræ namque thus injicit; cornucopiæ autem luculenter ostendit publicum, quod ex hac Lucillæ erga Deos pietate propullulare credidit Senatus Populusque Romanus commodum.

Huic faminae piæ meritò jungimus aliam, quæ tamen aliquanto post vixit. Ea est Julia illa Mammea Mæsa filia, quæ ex Varo Alexandrum Severum Imperatorem suscipiens, consilio & auctoritate suâ & filium & se perdidit; (s) hinc Lampridius (t): *Egit omnia ex consilio matris, cum quâ occisus est.* Conferatur Herodianus & Aurelius Victor in Epitom. (u) cui aded avara dicitur, ut illa ipsa quævis per modica, si mensa prandiisq; superessent, alteri convivio reponerentur. Ejus in honorem ut *Antonius Faustianas*, ita Alexander *Mammæanas & Mammeanos puellas & pueros instituit.* Lampridius (x). *Roma etiam in palatio fecit diatas nominis Mammeæ.* (y)

C 2

Chri-

- (o) Capitolin. Cap. 20. In Vit. Marc. (p) Lib. 72. p. 818. (q) Herod. Lib. I, cap. 8. ss. (r) In Vit. Commod. c. 4. (s) *Æl.* Lamprid. in Alex, Cap. 20. 26. (t) l. c. Cap. 60. (u) n. 40. p. 82. teste m. Herodiano Lib. VI. c. 1. (x) Cap. 57. (y) Cap. 26

Christiana creditur ab Eusebio, neque sine fundamento. Ex historiâ enim vitæ Alexandri constat, (z) illum *Christo etiam rem divinam fecisse in larario suo, illiq; templum facere & inter Deos recipere voluisse.* (a) Christianorum etiam sapius usurpasse hanc vocem: *Quod sibi fieri non vis, alteri ne feceris* (b). Neque ipsi fuisse infensum *Christianis, locum quendam, qui publicus erat, occupantibus?* Quæ sane arguunt, cum aliâ quoque voluntate matris omnia ageret, & hæc ipse instinctu perpetrâsse. (d) Nummi, quem Strada (e) exhibet, una facies imaginem præ se fert Mammææ, cum inscr.

DIVA JULIA MAMMAEA; altera autem templum quoddam cum aræ, ut videtur, Dianæ Ephesinæ, cum in inscript :

PIETAS MAMMAEAE.

Scilicet id laudant, qui eudi fecerunt nummum, quod de eâ testatur Herodianus. (f) *πρῶτον μὲν ἐν τῷ ἀγάλματι τῶν θεῶν, ἅπασιν ἔτυχεν ἐκείνῃ κινήσας ἡ μεταγαγὼν ἐπιμύσαν ἐς τὴν ἀρχαίαν ἡ ἰδίαν ναὺς Ἰερισσηύς.* Intelligit autem Herodianus mulieres Mafam & Mammæam, quorum consilio omnia executus est Alexander.

VIII. IX.

Postea & vasis Pontificalibus notavere Pietatem. Hujus

- (z) *Æl. Lamprid. l. c. Cap. 29.* (a) *Id. Cap. 43.* (b) *Id. Cap. 51.* (c) *Id. Cap. 49.* (d) Conferatur dissertatio historica Dn. D. Christian. Kortholdi de Philippi Arabis, Alexandri Mammææ, &c. &c. Christianismo, Rostochi 1662. habita. Ubi sectione secundâ sub finem, licet neget, Alexandrum fuisse Christianum, Mammæam Christianam fuisse, haud obscure innuit. (e) fol. 101. (f) *Lib. VI. Cap. I.*

jus exemplum, nisi alibi vetustius reperiatur, (g) primum ex Occone cernimus inter nummos M. Aurelii; apud Choulium (b) v. Antonini Pii. Uterque noster e thesauro Bosio-Sagittariano Marci est, & inscribitur: AVRELIVS CAESAR AVGVSTI PII Filius CONsul. Caput Marci nudum imberbe. PIETAS AVGVSTI, Vasa Pontificalia; capeduncula, lituus, guttus, aspergillum.

Fuit autem aliàs M. Annii Bojonius Verus, & post adoptionem pro Annio capit vocari Aurelius, quod in Aureliam, b. e. Antonini (subintell. familiam) transisset (k) Vir, Victore (k) teste virtutum omnium celestisq. ingenii, & qui arumnis publicis quasi defensor objectus est; omnibusque principibus vitæ sanctitate antecelluit (l). Vitæ ejus, ne in repetendâ ea longi simus, fusè describit Jul. Capitolinus, & Aurel. Victor; exque aliis collegit, in Horologio Principum Antonius de Gvevara † Libris III. *Ipsam Consulem secum designavit, & Caesaris appellatione donavit Pius adhuc juvenem*, quod & noster ostendit nummus, ubi juvenili admodum facie atque imberbis cernitur, qui aliàs erat maximè barbatus. Memorabile est, quod de eo refert Capitolinus: Postquam vitâ

C3 defun-

(g) Inter Hadriani quidem nummos ap. Occ. f. 171. cernitur unus, Vasa Pontificalia referens, nulla verò sit Pietatis mentio. (b) de la Religion p. 332. (i) Jul. Capitolin. c. 5. in Vit. Aurel. (k) In epitomâ n. 31. p. 68. (l) Jul. Capitolin. l. c. e. 1.

† Hunc Gvevaram Rupertus epist. 21. ad Reinesium *Nugivendum*; & ejus *Autoninum* Ex. Dn. D. Sagittarius Patronus ac Præceptor meus æternum colendus, *filium esse*, nuper admodum publicè testatus est. Conf. Judicium Martini Sylv. Grabe in synoptic. tabb. Monarchiarum Regnorumq. parallelorum tab. IV.

defunctus esset Pius, capto regimine publico fratrem sibi participem in imperio designasse, & Romanum imperium tunc primum duos Augustos habere cepisse. Conferatur Lampridius (m) & Spartianus (n), qui addit: Eorum fastis Consularibus sic nomina praescripta, ut dictum sit, non duo Antonini, sed duo Augusti: tantumque, hujus rei & novitatem & dignitatem valuisse, ut fasti Consulares nonnulli abbas sumerent ordinem Consulum. Aversus autem nummus noster, qui Vasa Pontificalia & Augurale exhibet, ad denotandam ipsius circa res sacras curam pietatemque insignem cusus est. Quam in primis Capitolinus (o) l.c. notat, quod, cum jam ante inter Salios (Martis erant hi Sacerdotes à saltando dicti) & Praefulis & Vatis & magistrum munera obisset, postea etiam jam designatus Consul Sevir (p) turmis equitum Rom. crearetur, in Collegia Sacerdotum, jubente Senatu receptus sit. Pontificem igitur ipsum adhuc juvenem, licet non maximum, ex allatis patet, creatum esse, & nummus noster aliquatenus confirmat. * de qua dignitate Pontificia, ejusque adjunctis signis paucissima jam subnectemus.

Pontificatum, cujus concedendi jus auctoritate Sullae ferre ad optimates reductum, Caesar, cujus labore plebi denuo redditum est, primus omnium haereditario quasi jure ad successores transtulit: Licet Octavius Augustus non ex voluntate Caesaris, sed multis ab hinc annis, defuncto demum Lepido,

(m) In Commodo. (n) In Aelio Vero Cap. 5. (o) Cap. 4. & 6. (p) de Seviratu aliqua habet Reinesius ep. 31. ad Ruperpertum p. 176. 177. ss.

* Elegantem habet Patinus in thesauro nummum Neronis, cum inscr: SACERDOS COOPTATUS in OMNIBUS CONLEGIIS SVpra NVMERVM EX Senatûs Consulto, conf. Golzium in thes. Rei Antiquariae p. 28.

do, summus Pontifex sit creatus. Testantur id ejus nummi apud Oconem, in quorum prioribus usque ad XI. Consulatus annum nunquam dicitur Pontifex Maximus, sed saltem Pontifex. Quem postea secuti sunt, non interrupto ordine, Imperatores omnes, quotquot à SPQR creati; ut Principum sive Augustorum is honor proprius cum imperio manserit. Cæsares enim non *Maximi* sed tantum *Pontifices* dicti sunt, confirmantibus nummis. Et hinc est, quod reperiamus in Inscriptionibus nummisque, ut Pontifex modò *Major*, modò *Minor*, modò *Maximus* appelletur; apud Reinesium in epist. ad Rupertum (q) in Veteri Inscriptione:

L. CAESONIO. L. F. QVIRINA. ORCINIO. RVFINO.
MANLIO. BASSO. CLARISSIMO. VIRO. SALIO. PA-
LATINO.

PONTIFICI. MAIORI. PRAETORI

& apud Gruter. (r).

. VENALIBVS. SACRARIV

. ANVS. PONTIF. MIN. PATRON

&c. &c.

COLLEGIVM quoque PONTIFICUM saepius laudetur apud Gruterum. (s). Notandus iste Plinii locus, ubi de Domitiano Pontif. Rom. Maximo ita ait (t): *Quum Corneliam Maximillam Vestalem defodere vivam concupisset; Pontificis Maximi jure reliquos Pontifices in Albanam villam convocavit.* Appellatio hac Pontificis Maximi duravit saltem ad Gratiani

us-

(q) Ep. 35. p. 283. (r) p. 129. conf. p. 360. (s) l. 2 p. c. p. 13. 132. 200.
& alibi. (q) Epist. Libr. IV. ep. 11.

usq; tempora. Post quē nemo amplius ita dictus est, uti Casaubonus (u) è Zosimi libro 4. confirmat. Licet enim in Inscriptione quadam Justinus Imp. dictus sit PONT. MAX. id non precise PONTifex, verum potius PONTicus MAXimus interpretandum est, iudice Reinesio. (x) Conferantur Exercitationes binæ historicæ τὸ πᾶν B. Bosii, *De Pontifice Maximo Roma Veteris*; (y) & *de Pontificatu Maximo Imperatorum Romanorum præcipue Christianorum* (z)

Additum erat huic muneri alterum illud *Augurale seu Augurum*; unde in nummo C. Jul. Cæsaris aureo apud Occonem: AVGVR. PONT. MAX. COS. QVART. DIC. QVART. & Augusti apud Eundem argenteus: AVGVR. PONT COSI TER ET TER DES. conf. Golzius. (a) Neque tamen diu hac Augurum appellatione usi sunt, licet signa perpetuo retinuerint, cum Livio teste (b) *Auguratus pars propria Pontificia dignitatis & officii extiterit*. Coniuncta namque videmus signa & Auguratus & Pontificatus in nummo isto Julii Cæsaris apud Choulum (c), quem etiam habet Patinus (d), cum infer. AVGVR. & infra: PONT. MAX.

Signa verò hæc sunt: LITVVS. Est *baculus incurvus, desiniente Servio*. Livius (e) eum vocat, *baculum sine nodo aduncum*. Cicero (f) *nomen ab ejus litui, quo canitur, similitudine invenisse*, addit, & originem trahere à Romulo, quod regiones direxerit, tum, cum urbem conderet. Cui addatur Plutarchus in Romulo. Uterque fingit, *exusta Romæ intergrum inventum*. Usus ejus egregie describit Livius (g), & gran-

(a) Ad Sveton. August. c. 31. (x) In ep. ad Rupert, ep. 31. p. 489. (y) Jenz 1656. (z) ibid. 1657. (a) l.c. p. 19. (b) Lib. I, c. 18. (c) l.c. p. 249. (d) de fam. Rom. in Juliâ f. 124. (e) l.c. (f) De divinatione Lib. I. p. 357. C.D. (g) Lib. I. cap. 18.

grandiorem ejus figuram è monumentis affert Choulus (b)
Et hoc clarissimum est auguratus in signe. (i)

SECESPITA est cultrum ferreum oblongum manubio eburneo rotundo solido, juncto ad capulam auro, argentoq; fixum clavis anais ære cyprio, quo pontifices ac sacrificia utebantur. Festus (k). Dicta autem est secespita à secando. Meminit hujus Svetonius (l): *Inter Pontifices sacrificanti simul pro secespita plumbeum cultrum subjiciendum curavit.* Non unius fuisse figuræ constat è Choulis, qui aliam plane secespitam adhuc Romæ apparentem affert (m), & hanc Saubertus (n) vocat *clunadum, cultrum, quo jugulari solita sit victima*, & Choulis, quod ipse non intellexerit distingvere dolabram & secespitam: *Illâ enim hostia percussa deglubebantur, hæc jugulum petebatur.* (o)

URCEOLVS sive Guttus, vas genus est, sic dictus, quod liquorem guttatim effundat. Choul (p) eum vocat *prefericule*, inquit: *Le prestre prenoit le Vindu prefericule, vase ainsi nommé des anciens, qui estoit ordinairement porté par un des ministres, succinct de leurs sacrifices; duquel figure se voit à Rome par un antique marbre, ou il est dressé sur un autel.*

SIMPULUM & SIMPUVIUM pariter vasculum est, cui vinum infundere in sacrificiis, atque ex in litare solebant veteres. Varro: (q) *Quod sumebant minutatim, à sumendo simpulum notavere.* Conferatur Festus (r), & præcipue Kippingius (s), qui in ejus etymon fufius inquirat. Varium erat.

D

Fig-

(g) Lib. I. cap. 18. (b) p. 249. (i) Cic. l. c. (k) Lib. 17. (l) In Tyberio c. 25. (m) p. 314. (n) de Sacrific. Cap. 17. p. 1392. (o) Conf. Choul. p. 253. & 322. fs. (p) p. 308. (q) de lingv. lat. Lib. 4. (r) Lib. 17. (s) Antiqu. Rom. lib. 1. c. 11. p. m. 254. S.

Fictilis meminit Svetonius (t) & *lignei*: Nonnus Marcellus (u) Choul l. c. p. 309 binas subjicit Simpuvii figuras, ex quibus diversitatem probè perspicimus. De usu ejus iterum ita differit: *Il fut observé aux sacrifices des anciens, que le prestre devant qu'il vinst à verser le vin sur la teste de la victime, il le liboit, cest à dire, il le tastoit tout premier, légèrement avecques le sympulle &c.*

ASPERGILLUM additum erat, quia, ut puri pura facrificarent, opus habebant lustratione, quæ dicente Sauberto (x), AERE, TAEDA & AQVA fiebat, & ne vel victimas, & vasa vel loca, quod impossibile, vel se totos deberent immergere, aquæ, spargebant saltem, dicente Didone apud Virgil: (y)

Dic corpus properet fluviali spargere lymphâ.

Et in hunc finem utebantur *aspergillo*, quod, Oyselio explicante, *ex equina cauda pilis fuit*. Aquam ut plurimum in favissis servabant, quæ ante templa fistebantur, quarum picturam Choul (z) exhibet geminam.

Et hæc sunt quibus Religionem suam sive Cultum erga Deos significabant Romani, adeò constanter, ut in nummis usque ad Constantinorum tempora sint retenta. Omnia simul signa non semper in nummis expressere Veteres, ut & tres nostri docent nummi, quorum ultimum Salonini adhuc explicabimus.

X.

SALONINVS VALERIANVS CAESAR. Caput Salonini radiatum; PIETAS AVGVSTI, Vasa Pontificalia. Nummum hunc iterum debemus munificentia Wedelianæ.

Fuit

(t) In Galbâ l. c. 18. (u) de Propr. Serm. Lat. in gener. Vatorum, (x) l. c. Cap. XI. (y) Lib. IV. Æn. v. 635. (z) p. 290. f.

dem Commentarij Grammatici, ubi Mnestheū & Callimachū apud Græcos de coronis volumina aliqua scripsisse leguntur. Rem paucis complectemur. Frondosa coronæ omniū primæ erant, & adversus æstum solis Pastoribus solennes, quas sequebantur cæteræ varii generis, laureæ, ex palmâ, tiliâ, aliisque arboribus. Donec hæc ornamenta decus fierent, non amplius promiscuè usurpabantur, præsertim ubi Reges vel Principes eum sibi honorem sumerent. Et hæ coronæ etiam in ludis, quam maximè Græcorum usum habuere; ubi imprimis laurus fuit usurpata, quam quoque sumere Cæsares, quia hæc fulmina prohibere credita est; vel apium quoque. Postquam viluit res coronaria frondosa in illustribus (præterquam cum ludorum tempore vitem vel hederam vel alios frondes usurparent) aureæ argenteæve invaluerunt, quæ erant signa Regum, & quos hi maculare hoc voluere honore. Et has jam tempore Davidis in usu fuisse claret è sacra scripturâ. Non mansit res in puro auro, argenteve, sed gemmæ etiam margaritæque aliæ pretiosissimæ accessere. Deorum quoque capitibus addi coronas honos habebatur, & larum publicorum privatorumque item sepulcrorum, & manium, eoque tandem luxuria processit, ut in conviviiis symposiisque coronis uterentur hilaritatis gratia, & unguenta foliis adderent. Militares coronæ fuere: Triumphalis, Obsidionalis, Civica, Muralis, Castrensis, Navalis & Ovalis; his adde oleaginam. Confer. Maderum l.c. Tandem coronæ in ludibrium etiam factæ. Hinc spineam dulcissimus Servator Jesus gestavit; cupream quoque, & ferream, sed ignitam deprehendimus alibi.

Radiata verò corona fuit gestamen priscorum Regum, quæ se augustiores reddebant. Radii fuisse perhi-

D 3

bentur

bentur XII. juxtà Zodiacum, & præcipuè olim Soli tributis; Dein & aliis Numinibus, & horum imitatione Principibus, *quia argumentum divinitatis quodammodo extitit*. Plinius in Panegyrico. Cur autem hoc insigni usi sint Reges, pluribus exponit Paschalius (*k*); refert nimirum eò, quòd sol sæpius dictus sit Rex, Regesque soli sint comparati; & capite sequenti Radiorum duodenarium perfectionem quandam præ se ferre ostendit. Primus, eodem Auctore, radiatà usus est coronà Caligula. Hujus tamen nummum non vidimus; & huc fortè referendus Svetonii locus, in Caligulà cap 22. Injurius ergò, hæc si verà sunt, in Nerorem judicandus Oyselius (*l*), quando *Neronem hanc sibi coronam arripuisse*, ait. Atque iterum errat Oyselius (tab. IV. n. 6.) quando Trajanum primùm loco laureæ usum radiatà coronà existimat; Ante hunc enim, ne quid de Caligulà &, quod ipse falsus est, Nerone dicā, Vespasianus talem gestat coronam. conf. Patini Svetonius f. 387. Post Neronem plurimi alii hac usi sunt Augusti; de Gallieno tamen speciatim Pollio (*m*), *radiatum sæpe processisse*, commemorat. Hodie adhuc Magnos Etruriæ Duces tali insigniri coronà hausimus & Paschalius. Cæterùm *ἡ δὲ ὁμοιωσις* ut plurimùm & initio quidem extitisse signum nummi testantur varii. Neque numerus radiorum duodenus semper observatus, modòque *pauciores modò plures* ficti. Confer nummum *Neronis* ap. Patin. (*n*) n. f. III. *Alexandri M.* inter nummos Aurelii ibid. f. 239. *Augusti* f. 27 *Tacit.* f. 424. *Caracalla* f. 352. Et 23. *radius* (fortè 24.) conspicua est imago *solis* apud Stradam (*o*) n. 19. alce-

(*k*) Libr. de Coronis. IX. c. 10. f. (*l*) Ad tab. VIII. n. 7. (*m*) In vit. Gallica c. 10. (*n*) Numism. Impp. (*o*) In Vit. Impp.

Fuit hic Saloninus Gallieni Imp. filius, nepos Valeriani, cujus nomen etiam cum paterno retinuit. Fratrem habuit Saloninum Gallienum, cujus vitam describit Trebellius Pollio, & Gallienus Minor vocabatur, Noster aliàs dicitur: P. LICINIUS SALONINUS VALERIANUS. Inscriptio vetus ap. Golzium (x): P. LICINIO SALONINO VALERIANO NOB. CAES. PRIN. JVVENT. VALERIANI AVG. NEPOTI GALLIENI ET SALONINAE AVG. FILIO. Eandem habet Gruterus, (b); qui addit: MATER. PIENTISSIMA. *Obscurissima certè sunt hæc Valerianorum, fatente etiam Illustr. Ezech. Spanhemio (c), tempora simul & imperia.* Integrum tamen horum exhibet stemma, quem sequimur, Thòmas Reinesius (d). Nos cum Occone Oyselioque hunc nummum filio Gallieni e Saloninà natu majori tribuimus. Differt autem à Valeriano illo juniore patru- ele suo, & à fratre Gallieno; quòd hic quidem Saloninus sed nunquam Valerianus, ille Valerianus, sed nunquam Saloninus fuerit appellatus: ut adeò nummus iste, quem Oc- co huic tribuit & Begerus illi (e) cum inscr. LIC. CORN. VALERIANUS N. CAES. & aversà parte PRINC. JVVENT. nostro potius adscribendus esse videatur. Confundunt etià hunc cum fratre, qui eum in Galliis confidentius quàm veri- us tradunt occisum; nosque Occonis in sententiam imus, qui *hujus in juventâ mortui in locum Gallienum minorem Sa- loninum successum, à Gallis sive Posthumijussu sive minus ne- catum credit* (f) Dubium Patini (g), Pollio, qui Valeria- num Avum, an Victor, qui Gallienum Patrem Saloninum Ce-
D 2 *sarem*

- (a) In Impp. titulis p. 72. (b) l. c. p. 275. (c) in dissert. VII. p. 595.
(d) In Ænigm. Patav Mantifs. (e) l. vid. thes. ex thes. p.
244. (f) vid. Treb. Pollio in vitâ Sal. Gallieni cap. i. conf.
Spanhem. l. c. (g) In Impp. Numism. p. 417.

fatem creasse, tradunt, uter vera scribat? facile scitur. Quod scilicet vel Gallienus Patris Valeriani in honorando suo gnato voluntatem confirmarit; vel quod Victor non per Saloninū, nostrum Valerianū sed Gallienum filium alterum intellexerit, cum idem in Epitom. n. 47. p. 90. clarè afferat: *Gallienum in locum Cornelii filii sui Salavinum alterum filium subrogasse.*

Augustus etiam noster est declaratus. Id quod docet tum aversus nummus, ubi PIETAS AVG. tum Græcus iste, quem affert ex Occone III. Spanhemius l. c. πτ ΔΙΚ. ΤΑΑΩΝ ΟΤΑΛΕΡΙΑΝΟC CEB. conf. Oyselius (b); qui aversum nostrum nummum, quem habet tab. 76. n. 2. explicat: *Designare Pietatem Valeriani in adeundo Imperio &c. ut scilicet videretur à rerum divinarum curâ auspicari.* Id quod egregiè corroborat, quem adiungit, Caracallæ nummo, ubi litus, apex, ara cornuta & simpuvium, cum infer. DESTINATO IMPERATORI. Verum, si malimus explicare de dignitate Cæsareâ, quæ Pontificiam sibi habuit junctissimam, vel potius honoris ergò ut plurimum, simul concessam, non multum fortè aberrabimus, quibus constat, ex aliis tantum non omnibus nummis Cæsares quoque Pontifices factos, ut ut non Maximos. PIETATIS igitur encomium adjectum est, ut ostenderetur, quod curasse divina non possit non PIVM esse. Restat, ut de coronâ ejus radiatâ pauca annexamus.

De coronis scripsere multi: Plurimos citat I. Ioach. Maderus in Notis ad Onuphrii Panvini de triumpho Commentariū (i) Huic addatur Nicol. Perotti Cornucopiæ sive in Martialem

(b) Ad tab. IX. n. 7. (i) p. 46. 47. Confer. *εὐφροσύνη* M. Schneideri, quæ sub Præsidio B. Bosii ante annos 24. hic ventilata est.

alternatim nunc majora nunc minora habet acumina ista *Augusti* f. *Tiberii* ap. Patinum (p) f. 66. conf. *Caracalla* apud Stradam n. 124. Rara est ista quoque *Jovis Ammonis* ap. Patin. f. 247. Vertici saltem imponitur, ut non cingat caput, in nummo *Baduilla* ap. Stradam. n. 294. conf. *Sardinum* ap. Patin. f. 25. & super galeam, in *Maximiniani* f. 443. Lauro conjunxit *Caracalla* ap. Stradam n. 124. & *Alexander* n. 143. conf. *Neronis* nummus ap. Patinum (q).

Præterea ARA SOLA Pietas denotata est in nummo *Sabinæ Hadriani Uxoris*, ap. *Maurocenum* (r), & *Oconē* (s), inscribitur: PIETAS AVG. Etiam TEMPLO. veluti nummus iste rarissimus atque elegantissimus ap. Stradam (t), *Juliz Mamææ*, cum lemmate: PIETAS MAMÆÆ.

XI.

Insuper etiam neque ineleganter MERCURIO in nummo, quem æri incisum exhibemus, *Carini Imperatoris* inscr.

IMPERATOR CÆsar Marcus AVR. elius CARINUS AV. Gustus. Caput *Carini* radiatâ cinctum coronâ; PIETAS AVGusti. Mercurius nudus dextrâ crotalem, sinistrâ caduceum tenens.

Hujus *Carini* (u) contaminatissima atque spurcissima vitâ à *Vopisco* litteris mandata est, in quâ nullum nec Religionis nec Pietatis vestigium, ut & ab ipso Parente (Gentili tamen)

(p) l.c. (q) In *Svetonio* f. 305. (r) vid. thesaur. *Maurocani*; Senatoris *Veneti*, quem edid. *Patinus*, Cap. VII. p. 25. (s) l. c. f. 186. (u) Notandum de eo, quod referente *Vopisco*, *Cæsarianum* ea lege tenuerit imperium, ut omnia faceret, quæ *Augusti* facias.

men) negaretur exclamante: NON EST MEVS; , & hinc
Eidem Casarem abrogare imperium, atque eum necare in ani-
 mo haberet.

Pietatē verò, omnē adeò abhorruit, ut *defunctis Patre*
Germanoq; majora vitia & scelera edidisse, quasi jam liber à
frenis DOMESTICÆ PIETATIS suorum mortibus absolutus;
 testis sit Vopiscus. (x) Unde verò in nummo nostro aliis-
 que, quos habet Occo & Patinus, pluribus Pietatis appella-
 tio, ambigimus: Nisi adulatione fortè aliorum vel ludibrio,
 vel studiosè à Patre, ut tegeret vitia filii id factum. Mercu-
 rius aliàs Religionum Deus credebatur, quod ipse primus
 Religiones invenerit (y) Et hinc habemus nummos, in qui-
 bus Mercurius, cum epigraphè, RELIGIO, sistitur. Nota-
 tu digna est inscriptio: (z)

MERC. SACR.

SVM. DEVS. ALATIS. QVI. CRVRIBVS. AETHERA,
 CARPO

QVEM. PEPERIT. SVMMO. LUCIDA. MAIA. JOVI

Inter Deos numeratus est Tutelares, iterum testante Inscri-
 ptione veteri: (a)

MERCVRIO. ET
 MINERVAE. DIS
 TVTELARR. S.

Unde INVICTUM dixere cum Romani, sine dubio, quan-
 do rebus bellicis, quibus aggrediendis ejus opem cum vo-
 ro

(x) in Vit. Ejus. (y) Confer. Exc. Begeri thes. p. 336. (z) A-
 pud Gruter. p. 53. (a) ap. Eund. p. 50.

33.

to prius imploravere, benè optatòque transactis, ipsius præ-
sens sensere auxilium. Patet hoc è marmore veteri: (b)

L. AVRELIVS
AIPOLASTVS
PANTOMIMVS
MEMEIVS
MERCVRIO. INVICTO
VOTVM SOLVIT.

Et sane, cùm in nummis Herennii pariter Etrusci ac Nu-
meriani, qui PRINCIPES IVVENTVTIS dicti, reperitur
(c) idem Mercurius, cum PIETATIS AVG vel AVGG in-
scriptione, Deum Tutelarem verò, Mercurium ex illo con-
stet esse saxo, meritò & hâc ratione Carino eundem ut
Deum Tutelarem assignari, & hinc PIETATIS appellatio-
nem oriri posse largimur, non impedituri ceterùm, si qui
Mercurium à Carino & reliquis præcipuè adoratum esse atq;
cultum, intendi opinentur.

Ipsius Mercurii imago (d) eadem plane conspicitur in
patriâ meâ urbe, in ædibus Peutingerianis, nisi quòd ibi non
alatus: sed gallus gallinaceus torvusque juvenis additi, vi-
deantur. De origine insignium jam non disputabimus,
nota sunt ista de caduceo, quæ & infra occurrent. Græci
nam verò denotare, quòd ipse aurum sive auri commercium
& usum primus invenerit; & hinc Aureum Deum ab Ægyptiis
dictum esse è Codino ostendit Patinus. (e)

E

XII. A6

(e) è Grutero p. 1016. (c) Patin. N. I. f. 393. & 440. (d) Ex-
hibet è Velfero Gruterus l. c. p. 51. (e) In N. I. f. 393.

XII. .

Affinis huic, quæ *erga Deum vel Deos erat Pietati*, est illa, quæ, ut ajunt, *divis* exhibetur. Duo talia, at quoad inscriptionem diversa, præ aliis elegantia habemus numismata; Unum apertè proficitur Cajum Caligulam. Inscritur enim: C. CAESAR DIVI AVG. PRON. AVGP M TR P III PP & infra PIETAS. alterum, quod in tabulâ cernitur, nostrum est, & Germanicum nominare videtur. Inscritur: CAES. AVG. GERMANICUS PMTR POT & infra PIETAS. ex aversâ parte utrumque DIVO AVG. S. C. inscribitur. Illud habet Occo (f) Choulius (g) & thesaurus Thomannianus, Cui & alterum, quem æri incidimus, debemus. Caligulæ tamen ut attribuamus non tantum utriusque persimilis collatio, sed & historia urget ipsa. Quamvis namque in nostro C non apertè positum inveniatur, Cajus tamen, qui Germanicus etiam, adscito paterno nomine, dicitur, est intelligendus. Hujus enim inter alia, quæ cognatis exhibuit, pietatis documenta & hoc Dio (h) refert: . . . Τῇ τε ἐνθῇ τῇ Ἀγλαΐᾳ πλεῖστα ὅσα ἰουδαίᾳ ποτίσας (ταύτην γὰρ Αὐγούστου τε ἰουδὺς καὶ Ἰερουσὴν Αὐγούστου διὰ δόξας πάντα αὐτῇ παρὰ τῶν ὅσα ταῖς ἀπαρχαῖς ἐπέχευε, ἰδούκα. &c. Hujus rei nobilis testis est nummus, quem exhibet Oyselius, (i) Antonia, in quo duæ facies symbolum sunt sacerdotii D. Augusti, quod Antonia gessit, inscrib. SACERDOS DIVI AVG. Facile igitur claret, quando & à quo nummus noster cusus sit.

Exhibet autem PIETATEM ERGA DIVOS scilicet

(f) f. 78. (g) p. 69. (h) Lib. 59. conf. Sueton. in Vit. Caligul. Cap. 15. (i) tab. CX. n. 11.

simulacrum Pietatis sedens (†) pateramque dextrâ tenens, sinistrâ innixa partæ imagini litat Augusto DEO, explicante Choulio l. c. Divino namque honore coluisse defunctos parentes dominosque veterem Romam, (k) omnium in ore est. Ita Plinius in Panegyrico. (l) *Dicavit calo Tiberius Augustum, sed ut Majestatis Numen induceret, Claudium Neræ; sed ut irrideret: Vespasianum Titus: Titum Domitianus, sed ille, ut DEI filius, bicut frater videretur. Tu sideribus Patrem intulisti.* Et hic mos consecrandi & ad Augustas devenit, confirmantibus id pluribus nummis. Qvò pertinent illa Capitolini (m): *Faustina à Senatu consecrata est, deletis Circensibus atque templo & flaminicis, & statuis aureis atque argenteis.* Penes Senatum igitur Populumque jus consecrandi mortuos (n) mansit diu, quamvis Imperatorum preces jussa erant. (o) Ideoque non solum ut plurimum (non enim omnes vidimus) in nummis, ubi vel DIVO AV

E 2

GVS.

- (†) De nummis Cathedralicis nuperrimè Excell. Dn. Joh. Andr. Schmidius, Fautor & studiorum meorum Moderator Optimus ætatem suspiciendus, in Programmate quodam publico fusiùs egit. (k) Neque tamen sub Regibus id solenne erat, licet de *Romulo* constet. Liv. Lib. I. c. 16. Victor. de Illustr. Viris cap. 2. p. 38. De *Cæsare* v. Sveton. in Vit. Ejus c. 88. Florus IV. 2, n. 91. Tacitus I. Annal. c. 11. n. 6. de *effigie Augusti*. Add. omninò Vossius Lib. I. Theol. Gentil. d. 12. (l) Cap. II. (m) In Vit. Ant. Pii c. 16. (n) nunquam vivos. Tacitus Annal. XV. c. 74. n. 5. *Deum honor principi non ante habetur*, quam agere inter homines desierit. (o) Eleganter Cicero: Ego non tam *γονήσαν* hujus timeo, quam *πειθανάγκην*, *Αι γδ τῶν τυραννῶν δεήσεις*, inquit, *πλατῶν οἶδι*, *ὅτι μεμιγμένα ἀνάγκαις*. Epist. Lib. IX. ad Attic. ep. 35. p. 491. D.

GVSTO vel CONSECRATIO, vel hæc talia conspiciuntur, additum est S. C. (p) sed & huc pertinent illæ formulæ, apud Spartianum (q) *Traiano divinos honores datis ad Senatum litteris accuratissimis postulavit. & ibidem: Nec appellatus esset divus (Hadrianus) nisi Antoninus rogasset.* (o) Egregius est ille Lampridii locus: (o) *Commodum Severus odio, ut videtur, Senatus inter deos retulit, flamine addito.* (†)

Cæterum ut ad nummum nostrum revertamur, *Tiberius quidem Augusto publicè templum struxit, at perfectam, contemptu ambitionis an per senectutem, hæc dedicavit, teste Tacito.* (†) Hoc postea consecratum est à Cajo, & ab Antonino Pio cùm ruinam minaretur, renovatum (u). Testantur hoc varia numismata, apud Oconem obvia, *Antonini Pii* (x)

ANTONINVS AVG PIVS TR P XXII.
AEDE DIVI AVG. REST COS IIII. SC. & iterum
TEMPLUM DIVI AVG REST SC COS IIII.

qui ultimus septiès cusus l. c. reperitur. *Caj.* (y), qualis & noster est:

C CAESAR D AVG PRONEPOS AVG PM TR P II PP
PIE-

(p) Conf. nummos Liviae ap. Stradam. n. 9. Agrippæ n. 21. Agrippinae, n. 27. Domicillæ n. 67. neque tamen semper. conf. nummum Iuliae n. 70. Marcianæ n. 82. & nostrum Pertinacis. (q) In Vit. Hadriani Cap. VI. (r) Id. l. c. Cap. XXVII. Capito- lin. in Vit. Antonini Pii cap. 2. (s) In Vit. Commodi. c. 17. (t) Aenak. VI. c. 45. (u) Conf. Choul. p. 68. fs. (x) p. 205. (y) p. 77.

(†) *Antrogonion* vocat Cicero hanc Consecrationem, Lib. XII. epist. ad Attic. ep. 35. p. m. 491. E.

PIETAS. DIVO AVG S C. ubi utrinque templum, ibi octo, hic sex columnarum conspicitur. & *Tiberii* (2), ubi templum decem columnarum, in cuius medio figura fedet, dextrâ globum sinistrâ hastam tenens. Aliū habet Choul. p. 68. quem & Occo exhibet (a), cum inscr. ROM. ET. AVGVST. & in medio. COM ASIAE. Templum est sex columnarum.

Et hunc colendi Majores mortuos honorem, variis adhuc aliis expressere modis. Præter enim quod *effigie pateram tenente* (b). aut *templo* ut in nostro nummo notatur: *Ara* etiam, super quam ignis ardens (c) aut fulmen repositum (d); quandoque & ipse *suggestus*, in quem imago cerea consecrandi reponeretur (e), in nummis exprimitur cum inscr. CONSECRATIO, quales binos habet Choul. (f) & tres alios affert Oyselius (g). *Aquila* tamen ut plurimum, si vir fuerit consecrandus, fingeatur. Et hæc vel *sola*, ut in Marciniani nummo apud Stradam (b), & Valeriani, Apud Oysel. (i) vel *fulmen tenens*, ut in nummo Augusti ap. eundem (k) & *ara insidet*, (l) vel *globum tenet*, ut in nummo nostro Pertinacis, & apud Oyselium (m). Nonnunquam *agvilâ ve hitur consecratus*, uti M. Aurelius ap. Choulum (n) & Oyselium. (o) Si autem femina esset, aut *pavo* fingeatur, ut in nummo Liviæ Drusillæ (p), Juliæ (q), Faustinae (r), & Plotinae (s) aut *carpentum*, veluti in nummo isto Marcianæ,

E 3

(t), &

(2) p. 62. (a) f. 62. (b) ap. Choul. p. 69. (c) Ibid. p. 72. Strada. n. 164. Oysel. tab. CIII. n. 8. (d) Oysel. tab. ead. n. 7. (e) Herodian. IV. c. 2. (f) p. 80. (g) tab. CII. (h) n. 200. & 205. (i) tab. CII. n. 7. (k) l. c. n. 8. (l) l. c. (m) tab. CII. n. 12. (n) p. 83. (o) l. c. n. 11. (p) ap. Stradam. n. 9. (q) ap. Eund. n. 70. (r) ap. Choul. p. 83. (s) ap. Stradam. n. 80.

(*x*), & Flaviæ Domicillæ: (*u*) *Aquilatamen* Faustina in alta rapit: (*x*) Verùm benè annotante Ruperto, (*y*) *templum, ara, supplicatio, modò consecrationis Imperatoria signa sunt, modò non sunt, & templum ut consecrationis signum nunquam decernitur vivis ita comparatum est cum carpento.* Hisce signis addi possunt *Corona Radiata*, quà divus cingitur Augustus ap. Patinum (*z*); & tres illi nummi apud Oyselium (*a*) Faustinae, *quæ equis*; M. Aurelii, qui *elephantis*; & Constantini M. *qui equis*, cui dextra è cælo porrigitur, *vehuntur*. Ubi meritò cum Vossio (*b*) miramur, quòd & Constantini M. Imperatoris illius Christiani consecrationem habeamus. Benè verò & *sensu Christiano* arbitratur, *hanc non de Immortalitate in terris à mortalibus collatâ* (*c*); *sed de calorū gloriâ donatâ divinitus, accipiendam.*

Huc pertinet recens iste nummus Saxonicus sepulchralis, quem in honorem Joh. Ernesti demortui cudi fecit superstes Princeps filius, ut non quidem divinitati, æternæ tamen hominum memoriæ traderet. Exhibetur verò PIETAS DOMUS SAXONICÆ. Ara est ignita cui dextrorsum figura velata, corollam sustollens, sinistrorsum verò armata adstat, absque dubio & sapientiam & fortitudinem Serenissimi Principis excedentis innuunt Religioni litantes: Ciconia verò, quæ ante aram vigilat, notat hanc erga divum Parentem Filii Serenissimi Pietatem. Annuit Deus cæptis, ac pietati utriusque favet, superiùs, symbolo solito, solis radiis emissis. Exalterâ

(*f*) ap. Eund. n. 82. (*u*) l. c. n. 67. (*x*) tab. CIII. n. 6. (*y*) In In epist. ad Reines. 34. p. 220. 221. fs. (*z*) In numism. Imp. p. 27. (*a*) tab. CIV. n. 1. 2. 3. (*b*) l. c. p. 97. (*c*) hoc est, Cicerone dicente in epistol. ad Attic. modò citatâ, ut pietas habeat religionem, & sanum fiat.

alterâ parte inscribitur, IOHANN ERNEST DVX SAX.
Jul. Cl. & Mont. Den. Vin. d. 15. Maj Sepult. ibid. d. 8. Jul. A.
O. R. 1683. vix. Ann. 55. Mens. 8. Dies. 4.

De Pietate, quæ Religionis nomine venit præcipuè, dis-
peximus hætenus, nunc de PIETATE ERGA PATRIAM
agemus. Hanc Cicero (d) dicit *maximam*; & Valerius
Maximus (e) *Ejus majestati etiam illam, quæ Deorum nu-
minibus aequetur, auctoritatem parentum vires suas subiecisse:
fraternam quoque charitatem a quo animo ac libenti cedere
summa quidem cum ratione. Quia eversâ domo intentan-
dum Reip. statum manere possit: urbis ruina, penates omnium
trahat secum, necesse sit.* Duo, quæ tacet Valerius, è Probo
(f) maximè conspicua sunt exempla, Agesilai, *qui institu-
tis patriæ paruisse, quam bello Asiæ superâsse maluit*: & Timo-
leontis (g) *qui ut patriam servaret liberam, morte Germani
redemit.*

XIII.

Non minus gloriosum est, quod in nummo nostro exhi-
betur, Bruti factum, qui suam salutem patriæ postposuisse salu-
tem, felicissimo docuit exemplo. Una nummi facies Caput
Pietatis exhibet, cum inscr. PIETAS; Altera autem duas ma-
nus invicem junctas, amplexantesque caduceum, inscr. AL-
BINVS BRVTI Filius.

Fuit hic Decimus Junius (b) Brutus M. Bruti propin-
quus

(d) Orat. Philippic. XIII. p. 936. E (e) Lib. V. cap. 6. Exempl.
Memorab. (f) In Vitâ Ejus cap. IV. n. 2. (g) In vit.
ejus cap. I. n. 3. ss. (b) Junia familia splendorem ac
gloriam etiam ab exteris cupit tangit Thomas Reine-
sus

quus, & ab A. Postumio adoptatus Aulus Postumius Bruti F. Albinus dictus est, (i) Adoptionis hujus argumentum est nummus in gentis Postumiae gloriam cufus, quem exhibet Patinus^(k). Et variae ejus appellationis meminit Plutarchus (in Cæs.) Δέκιμος Βρετ[Ⓢ] Σπικλησιν Αλβίν[Ⓢ]. & Dio:
 (l) Τὸν βρεττον, τὸν Δέκιμον, ὃν καὶ Ἰάνιον, Αλβίνου τε Σπικάλων.
 Fuit unusex iis, qui parricidium contra Cæsarem patrârunt, teste Vellejo Paterculo (m) Svetonioque. (n) Confirmant & illustrent hæc nummi, qui passim occurrunt, & cætera Conspirantium nomina produnt. Ita *M. Bruti* nummus (o), ubi pileus, signum libertatis, & pugiones reperiuntur, cum Inscr. EID. MAR (h.e. Idibus Martiis); hinc Dio: Βρετ[Ⓢ] μὲν ταῦτα τε ἔπαρσεν, καὶ εἰς τὰ νομισματά, ἃ ἐκόπησε, εἰκόνατε αὐτοῦ, καὶ πῖλον ξιφιδάτε δύο ἐνέτύχε, δηλῶν ἐκ τούτου, καὶ διὰ γράμμαμάτων, ὅτι τὴν παλῆδα μὲν ἄλλ' ἢ Κασσίω ἡλευθερωτικῶς εἶη. *C. Cassi & Lentuli*, una ex parte Libertatis imago, cum inscr. C. CASSI IMP LIBERTAS. ex alterâ guttus & lituus, cum inscr. LENTVLVS SPINT. (p) Habemus etiam *Pansa* cum LIBERTATIS insigni (q). Præcipue quoque manibus junctis cum caduceo id ostendêre *Nerva*, ubi imago fidei, cum inscr. NERVA. FIDES, & averso in nummo, ALBINVS BRVTI F. (r) atque iterum C. PANSA. (s) Et sane nescio an non

ffius ad Rupertum ep. 31. p. 183. f. Ejus lineam descendentem, quam curam ipse ait non paucarum constituisse vigiliis noctium, exhibet ep. 50. ad Eund. p. 464.

(i) Conf. A. Augustinus Episc. llerd. de fam. Rom. in Juniâ p. 382. f.

(k) fam. Rom. f. 231. (l) Lib. 44. (m) Histor. Lib. II.

(n) In vitâ Cæsaris c. 80. ss. (o) Patin. fam. Rom. p. 142.

conf. p. 148. Sveton. in vit. Cæs. c. 81. Conf. Dio lib. 47.

(p) Patin. l. c. f. 69. (q) l. c. f. 293. in Vitiâ. (r) In fam.

Lucinâ. f. 151.

non huc referam, publicum istud elogium: OB CIVES SERVATOS, inter *Nerva* nummos, *Cassiodorus* M. Brutus sane five veluti conjecturor, D. Brutus se RESTITUTOREM Populi Romani gloriatus est (a). Noster nummus cum jam allatis idem testatur factum.

Manus junctæ enim (1) FIDEI AUT FOEDERIS habent significationem. Huc refer Fidei simulacrum à Gruterò (x), & Choulío (y), & nummos, cum inscr. FIDES EXERCITIVM, & FIDES PROVINCIARVM ap. modò laudatum Choulíum (z), & Occoñem (a), alibi que. Imprimis huc referendus rarissimus ille sed recentior nummus Helveticus (b), ubi tres Viri manus jungunt, & ab adversa parte insignia XIII. Cantonum & sociorum cernuntur, cum inscr. WILHEM TELL VON VRI: STOVEACHER VON SCHVVITZ: ERNI VON VNDERVVALD: ANFANG DESSPVNTZ IM IAR CHRISTI 1296. Confer nummum illum Augusti, cum inscr. FOEDVS P. R. CVM GABINIS. & hinc illud Pythagoræ: *μι μασί ιυβάλλειν δίζηται*. Tacitus (c) quoque *Renovare dextras*, pro foedus ferire usurpat. Nam (d) *mos erat Regibus, quoties in societatem coeant, implicare dextras, pollicesq. inter se vincire, nodoq. præstringere* (2). CONCORDIÆ signum. Conf. nummus Matmæ ap. Stradam, Faustinae, & Juliae Corneliae Paulæ elegantissimum numisma ap. Eund. (e) & alibi. Tacitus (f) eas vocat CONCORDIÆ INSIGNIA. Et hinc (3) PACIS quoque emble-

F

ble-

(1) In fam. Cassia f. 69. (a) In nummo ap. Patin. l. c. f. 148. in gent. Junia ultimus est. (x) Vol. Inscr. p. 99. (y) p. 33. (z) p. 36. (a) p. 16. (b) conf. thes. Mauroceni Cap. VIII. p. 42. (c) Annal. Lib. II. c. 58. (d) Idem l. c. XIII. 47. (e) n. 129. n. 138. n. 139. conf. n. 210. 225. 239. (f) Hist. II. c. 8.

blema fingitur, in nummo isto *Traiani* apud Morellium (g) inscribitur EIPHNH KAI OMONOIA. Trahendus huc nummus iste Ludovici XIV. Galliarum Regis, ubi itidem duæ conspiciuntur manus amplexantes sese, cum Inscr. ÆTERNÆ CONCORDIÆ FRANCIÆ HISPANIÆ. 1660. quem ita explicat Menestrier (b) *Cette Medaille regarde la Conclusion de la Paix entre la France & l'Espagne dans l'Isle des faisans, sur les Confins des deux Rois, aumes, le 7. de Novembre 1659. &c.*

Tandem (4) SALVTATIONIS quoque. Hinc ap. Virgil. (i) — *da jungere dextram, da Genitor.*

Cum verò additq. sit caduceus, varia denuò significat. (1) CONCORDIAM. hinc ap. Patinum (k) nummus est, ubi Dea CONCORDIA ex unâ parte, ex alterâ duæ caducum amplexantes dextræ conspiciuntur. (2) PACEM, in eleganti illo Augusti nummo ap. Cyselium, (l) & Choulum (m) cum inscr. PAX. (3) PACEM ET LIBERTATEM, id quod docet epigraphæ in nummis incertis ap. Patin. (n). PAX ET LIBERTAS. (4) SALVTEM. ut in aureo numismate ap. Stradam (o) SALVS GENERIS HVMANI. ubi tres manus invicem junctæ caducum & fasces Imperii tenent. (5) tandem & FELICITATEM, quam denotat caduceus. (p)

Et hic diversimodè pingitur: Ipse baculus modò *glaber* est, ut ille ap. Choul. p. 168. modò velut *gemmatus* ap. Stradam

(g) In specim. Numism. Antiqu. Tab. XII. (b) loc. supr. cit. p. 8.

(i) Æp. VI. v. 695. (k) in fam. Mussidiæ f. 182. (l) Tab. LXXIII. n. 3. (m) p. 18. (n) de fam. Rom. f. 306. (o) n. 5.

(p) Conf. Pierii Hieroglyph. Lib. XV. c. 41. fs. & Tomasini Vot. Cæcrop. p. 57. præcipue autem Magnifici Dn. D. Wedelii Dec. VI. Exercit. 5. De nummis caduceatis.

dam n. 5. & noster. modò in *bassem* definit ut ap. Patin. fam. Rom. f. 28. *Ala* etiam non semper adsunt, ut ap. Patinum. in fam. Antonia f. 28. Et earum loco modò est *linea transversa* veluti in nostro; modò *spica*, ut in illo Titi apud Oysel. tab. 85. n. 8. *Ala* etiam interdum *duplices*, ut in illo Clodii Albini ap. Eund. ad indicandam celeritatem; quibus simul adjunctas habent *spicas* in nummo isto ap. Oysel. tab. 85. n. 8. Tandem *serpentes* etiam diversimodè pinguntur: Nunc enim in medio veluti *nodo aliquò colligantur*, ap. Choulium p. 168. Deinde *se non tangunt*, ut ap. Stradam. n. 5. jam quasi *superinsident baculo* ap. Choulium p. 26. jam *totum omninò ambiunt baculum* ut ap. Eund. p. 18. *Capita* invicem habent *aversa*, ap. Patini (q) & os, *oriungunt* ap. Eund. (r) Rarissima est Mercurii & pulcherrima effigies, quam reperimus ap. Exc. Begerum (s), olim in aula Electorali Palatinà, quæ Heidelbergæ erat, erecta, in quâ caduceum, quem sinistra tenet Mercurius, angves ita cingunt, ut eorum caudas extremas non videamus.

Sed ad Albinum revertimur, ejusque factum, quod ab his laudatum erat, ab aliis rursus culpatum. Summo opere illud detestantur Florus, (t) & Valerius Maximus (u), qui *Parricidas* eos dicunt. Cicero verò non satis deprecare potest Decium, ejusque eadem Casari illatam. Illum vocat: (x) *Civem natum Reip., memorem sui nominis, imitatoremq; majorum.* & alibi (y): *Esse quasi Deorum immortalium beneficio & munere datum Reipublicæ Brutorum genus, & nomen ad libertatem Populi Romani vel constituendam vel recuperandam.*

F 2

dam.

(r) fam. Rom. in Licia. p. 151. (r) Ibid. in Platoria p. 209. (s) In thes. ex thes. p. 15. (t) Lib. IV. c. 7. 1. (u) Val. Max. l. I. c. VII. 1. (x) Philipp. III. p. 858. C. (y) Philippic. IV. p. 867. B.

Ann. Et paulò post: *Sic modo decrevit Senatus D. Brütum, optimè de Rep. mereri, cum Senatus auctoritatem, populiq; Romani libertatem imperiumq; defenderit.* Facto autem hoc Percussores Caesaris eam gloriam consecutos esse, dicit (2) *quæ vix clæto capi posse videatur.* & in epist. ad Trebon. (4) *Cædem Caesaris divinum nominat in Remp. beneficium, seq; ad illam tanquam ad epulas pulcherrimas fuisse invitatum, optat.* Quò etiam referri debet altera nostri nummi facies, quâ PIETAS insignitur: Scilicet innuebant, qui nummum percussere, Conspirationem illam atque Concordiam in cæde Caesaris Pium, licet Magnum, facinus fuisse. De ipso Pietatis habitu suprà aliqua diximus.

Alter est, quem hùc referimus, Galbæ nummus, infer.

SER. SULP. GALBA. IMP. CAESAR. AVG. P.M. TR. P.

&

SENATVS PIETATI AVGVSTI S.C.

Habet eundem Occo (b), & Ill. Spanhemius. (c) Nos excusum non exhibemus, sed ob argumenti raritatem nostrum facimus.

Galba verè, Augusto prævidente, imperium saltem degustavit. Sveton. (d) & Tacito (e) testibus. *Majore aded favore & auctoritate imperium adeptus est, quàm gessit, quam multa documenta egregii Principis daret, nisi quòd avaritiâ universis propè ordinibus offensus erat.* Sveton. (f). Equibus jam confidentiùs de ratione hujus epigraphes pronunciare possumus. Scilicet gratus erat pluribus Galba absens, & rumor

(2) Orat. Phil. II. p. 855. C. (4) Lib. X. fam. ep. 28. p. 175. G. (b) p. 101. (c) l.c. f. 723. (d) in Vit. Ej. c. 4. (e) Ann. VI. 20. B. (f) l.c. conf. Cap. 14. & 16.

rumor saltem opinioque avaritiæ imminuit aliquantulum famam. Inde enim affirmat Tranquillus, *ob hanc rem adventu ejus non perinde gratū fuisse*. Verū intelligenda hæc sunt non de Senioribus populi, sed populo; addente ipso Svetonio *Proximo id apparuisse spectaculo, ubi exclamatum: VENIT IO SIMVS A VILLA*: cūm credibile non sit, Patres. conscriptos solitos voces tollere & applaudere. Et licet populo pariter ac militibus, & utriusque ordinibus fuerit exosus, ob avaritiam, quæ ratio erit, si Senatus quoque eum odisset, cujus à re tamen fuit habuisse parcum Principem? Omnino igitur persuademur, nummum hunc, cūm cepisset habenas imperii Galba, Senatūs ex auctoritate cūsum, & vel ipso solemnifecto, quo Urbem ingressus est, missitatum, ipso numismatis emblemate moti. Imponit nimirum insigne principatūs, laurum, Senator Paludato Augusto, qui sane non Piso est, sed ipse Galba. De illo enim Tacitus nihil, nisi quod adoptatus, minimè verò Consors Imperii, creatus & Augustus dictus fuerit, commemorat; insuper juxta Victorem (g), Hadrianus, vel potius, juxta Plinium in Panegyri. primus Trajanus particeps sociusque fuit regni atque Augustus dictus; licet neque de hoc sed Aurelio demum & L. Vero fratribus id assermet Capitolinus: *tūc primū Romanū Imperium duos habuisse Augustos*. Ipse etiam Piso se Cæsarem duntaxat appellat in oratione quadam ad Cohortes (h). Ut aded, quamvis non obstaret, breve illud quatrimum, quod inter adoptionem & cædem fuit, intervallum, nihilo secūs Piso non posset hoc nummo significari. Stat ergo sententia, ob declarandum Senatūs erga Galbam affectum, jamjam Remp. aditum, hunc nummum cūsum esse; an vero sub ipsum statim

F 3

urbis

(g) de Cæsar. n. 13. p. m. 255. (h) ap. Tacit. hist. l. c. 29.

urbis ingressum, quod verisimile est, jam non litigabimus. Nummis autem, quibus PIETAS erga Patriam (licet non semper ipso emblemate) notatur, accensuimus eò, quia inter nummos Ejus, quos longo ordine recenset Occo, pluresprehendimus, hujus rei manifesta vestigia, quæ ROMAM RENASCENTEM, LIBERTATEM PVBLICAM, LIBERTATEM RESTITVTAM, SECVRITATEM P. ROMANI OB CIVES SERVATOS, VICTORIASQVE P. R. certatim prædunt. Quò referenda fortè illa apud Gruterum Inscriptio Vetus: (i):

IMAGINVM. DOMVS
AVG. CVLTORIB. SIGNVM
LIBERTATIS. RESTITVTAE
SER. GALBAE. IMPERATORIS. AVG
CVRATORES. ANNI. SECVNDI.
&c. &c.

Quibus omnibus noster concordat nummus, utpote in quo Senatus Pietatem Augusti (absqve dubio, quæ notantem juvix patriam) deprædicare videtur.

Huc quoque pertinet Trajani nummus, quem nobis suppeditat Occo (k) & inscribitur:

IMP. CAES. NERVAE. TRAIAN. AVG. GER. DAC
PIETAS. PERPETVA Figura stolata stans, dextra caduceum, sinistra cornucopiae tenens.

Fuit Trajanus Princeps omnium virtutum laude cumulatissimus. Recenset eas, & nimium extollit Plinius in Panegyrico, in quo verè aduflatus est. Conqueritur Schottus intercidisse eos, qui Trajani vitam copiosius litteris mandarint,

Mari-

(i) p. 238. (k) p. 150. & 158.

Marium Maximum, Fab. Marcellinum, Aurelium Verum, Stacium Valentem, quos omnes laudat Lampridius (l). Succinctam tamen ejus vitæ historiam habet Aurel. Victor (m), qui *Eum justitia ac juris humani diviniq. tam repertorem novi quam inveterati custodem* prædicat. Cui omnino consentit Plinius l. c. qui addit: *reliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi verò quantā Religio aequitatis, quanta Legum reverentia!* Fuit hic Princeps tantā quoque erga omnes Pietate, (n) *ut decedentem Nervam lacrymis primum, mox templis honoraverit; cum civibus quasi cum liberis pater vixerit; delubra etiam nonnisi adoraturus intrārit, eiq. maximus honor excubare pro templis postibusq. extiterit.* Unde meritò exclamat Victor (o) *quid Trajano divinius!* Et Pietatem subditorum erga tantum Principem sapius provocat Plinius, modò *Parentem Nostrum*, modò *Parentem Publicum*, *Parentem Principatus*, denique etiam *Patrem* appellans. Egregia sane hujus Trajani, si ærea saltem considerentur, restant monumenta, quorum haud postremum est hæc PIETATIS PERPETVAE nuncupatio. Solemne est in nummis Trajani *perpetua* dicere, *Romans*, *Imperatorem*, *Abundantiam* ac denique *Pietatem*. Scilicet, cum optima quævis non tantum sibi polliciti fuerint Romani, sed adepti quoque sint sub ejus regimine, factum est, ut perpetua sibi optarent ista bona, etiam vocitando perpetua: quâ appellatione ad prosequenda ea, quæ cupiebant diu duratura, Principi stimuli addere volebant. Et hæc ejus erga Patriam Subditosque suos Pietas, conjuncta Sapientiæ atque Abundantiæ significatur figurâ hæc stolatâ caduceum ac cornucopiæ tenentem.

(l) In Alex. Severo. (m) In Epit. n. 27 p. 63. conf. de Cæs. n. 13. p. 253. fs. (n) laudante eodem Plinio. l. c. (o) In Epitom. n. 24. p. 50.

te, quæ duo semper omnigenæ, quam sapiens acquirit, felicitatis insignia extitere. Sapientiam quidem ejus ostendunt, qui victorias & reliqua amissa restituta laudant: præcipuè vero Felicitatem, quæ ex in Populo Romano obtigit, notant nummi. in quibus ALIMENTUM ITALIÆ præbuisse laudatur. (p).

Dein hæc erga patriam pietate claruere etiam Augustæ, *Julia Sabina*, & *Julia Domna*, illa Titi filia Sabino nupta, sed à Domitiano perditæ amata; hæc Severi Uxor: PIETATEM de se prædicantes PVBLICAM. Publicum autem est, non solum, quod omnia per ora virum volitat, sed quasi populicum, quod non privatim alicujus, sed populi est. (q) Quod sensu VOTA PVBLICA in nummo Augusti apud Occonem (r), FIDES PVBLICA in Vespasiani (s), FELICITAS & LIBERTAS PVBLICA in Galbæ nummis (t), SPES PVBLICA in Titi (u), pro quo in nummo Faustæ & Juliani sæpius SPES REI PVBLICAE ponitur (x), & hæc talia plura legimus. Et sic PIETAS PVBLICA est ea, quam sibi gratulari habet populus, cum ejus serviat commodis. Hinc *Julia Sabina* nummo (y), cujus inscr.

PIETAS PVBLICA.

Pietate dextrâ aliquid porrigere visâ puerulo ad pedes stanti, sinistrâ elatâ etiam cum paterâ frugibus plenâ: & *Julia* Severi Uxor alio (x), cujus eadem inscriptio, figurâ stolatâ, stante expansis manibus coram arâ; suam erga cives notavere pietatem; Illa quidem sub munificentia, hæc Religionis titulo.

XIV. Ne-

(p) apud Occonem p. 152. (q) Nic. Perottus in Comment. in Martialis. Epigr. 3. (r) f. 31. (s) f. 111. (t) f. 100. (u) f. 120. (x) ap. Patin. N. I. f. 468. & 496. (y) Ap. Occon. f. 142. (z) Ap. Eund. f. 182.

XIV.

Neque omittendus hic est rarus ille *Theodora*, quem è thesauro Bosio-Sagittariano exhibemus, nummus æreus, inscr.

Flaviæ MAXIMIANÆ THEODORAE AVGVSTÆ, subintell. effigies. Caput laureatum Theodoræ.

PIETAS ROMANA, figura muliebris infantem lactans. Habet eundem nostrum nummum Patinus (a), & Occo (b) quinques. Uterque tribuunt Constantii Chlorigi alteri Uxori, filiae Maximiniani, *repugnantibus licet*, ut ait Patinus (c), *amicis, qui eam Iustiniani uxorem censeant*. Ill. Ezechiel Spanhemius (d) Theodoram Maximiniani Conjugem asserit, & hunc illi nummum adscribit. Duas habuisse Constantium uxores: Unam Helenam Constantini M Matrem, quam jussu Diocletiani Imp. abjecit; & alteram Theodoram Herculi Maximiniani, cujus uxorem dicit Spanhemius esse, privignam, auctor est Aurel. Victor (e). *Iustiniani uxori*, cum hæc nunquam Romæ degerit, ejus etiam ævo Totilas sapius Romam diripuerit ac vastavit, imò de imperio absciderit, quomodo PIETAS ROMANA tribui queat, maximæ moveri possunt lites, præcipuè, cum illa ratio, quam ex ore amicorum suorum suppeditat Patinus, quod *maritum ipsa monuerit, & ab insidiis liberaverit*, fatilis plane sit, neque ullo modo nummi nostri argumento ac emblemæ congrua. Dein non Theodoram sed Eutropiam Maximiniani fuisse uxorem, omnes testantur nummi, & Victor (f). Nos igitur

G cum

(a) & in Numism. Imp. f. 450. & in thesauro Numism. p. 92. (b) f. 441. (c) In thes. l. c. (d) l. sæp. c. p. 721. (e) In epitom. n. 54. & 58. p. 98. & de Cæsaribus in Diocletiano p. 206. (f) In eptom. n. 56. p. 101.

cum Occone Patinoque Constantii Chori conjugii attribui-
mus præsentem nummum, quæ non tantum Romæ utpluri-
mum vixit, verum etiam ex habitu Romana esse creditur.
Non enim sede Imperii Constantinopolim translata amplius
laureas invenimus coronas, quæ in nostro, & illo, quem in
thesauro Patinus habet, clarè conspicitur, Augustis vel foemi-
nis vel Viris Romæ fuere solemnes.

Aversus Pietatem ejus erga patriam elegantissimè expri-
mit figurâ parvulum lactante. Cum enim naturalis matrum
erga recens natos infantes sit instinctus, ut illos lacte suo alant
foveantque, neque mater habeat, quo magis suum gnato te-
stetur affectum, meritò hoc emblemate signatur, quo alios na-
torum instar complectimur, amor. Et hinc Romani, vel Prin-
ceps ipsa, ut videtur, suum erga patriam amorem hocce sva-
vissimo symbolo apertissimè declaravit, & PIETAS ROMA-
NA, non quam illi sibi, sed ipsa iis deberet, inscribi curavit.
Talis figura, sed binos lactans infantes, expressa etiam est in
istò Faustæ nummo, cum inscr. SPES REIPUBLICAE (g), li-
cet hoc crescens Constantini M. in filiis spes intendatur.
Ceterum noster nummus aliis plane absimilis est. Neque
enim TR. P. signum Tribuniciaæ Potestatis, vel TR. S. vel
TR. O. quas fortè litteras in nostro ærugo absumsit, apparent,
neque, uti in Patini nummis, figura dextrorsum respicit, & e-
recta est, in vestitu etiã, aliqua deprehenditur differentia, cum
nostra pallium colligat, illæ autem remittant, uti ocularis in-
spectio monstrat. (*)

Sequi-

(g) Ap. Patin. Numism. Impp. f. 468.

(*) Nobile est illud Ludovici XIV. Franciæ Regis exemplum, quo
pauperum curam sustinuit. Celebratur istud publicè in
nummo,

Sequitur PIETAS ERGA SUPERIORES. Hoc sensu enim non raro PIETAS usurpatur. Apud Tacitū (b) egregius locus est: *Salvius Titianus Ottonis frater nullum discrimen adiit, PIETATE & ignavia excusatus.* & ap. Lampridium (i) Alexander Severus in Sermone ad P. C. Enifurus, inquit, *ut & hoc nomen, quod in imperiū detulimus, tale sit, ut & ab aliis desideretur, & bonis, vestra Pietatis iudiciis offeratur* hinc Ill. Spanhemio (k) *Romanis ex quo celebrabatur Pietas Principis cum erga Deos, tum in liberos ac subditos, pro utraq; nominis illius ratione, & rursus pietas subditorum erga Principem, ut parentē communem, aut etiam Numen tutelare &c.* Plinius in Panegyrico: *Hoc primum erga Optimum Imperatorem Piorum civium officiū est &c.* & iterum: *Age (Cæsar) si quando pietas nostra se-*

G 2

lentium

nummo, quō femina seminuda duobus pueris, unum ulnis gestans, alterum manu ducens, blanditur, & inscribitur:

ALENDIS ET EDVCANDIS PAVPERIBVS. PIETAS.

MDCLVI. ad quem Menestrier l. c. p. 7. *Cette medaille regarde la declaration du Roy, pour l'establissement d'un Hôpital general, où la Charité, la Piete & la Magnificence du Roy, eclatent par l'entretien d'un tres-grand nombre de pauvres, le 27. Avril 1656.* Et aliud ejusdem, quō patriam famē pressam suā iuvat Munificentia. Perpetua ut hujus rei memoria permaneret, percussus nummus est elegantissimus, ubi duæ feminae, una quæ distribuit, altera cum nudis duobus filiis cibo, inhiantibus, quæ supplex panem expectat, sistuntur, cum inscr. FAMES. PIETATE. PRINCIP. SVBLEVATA. & infra. MDCLXL. Nummum hunc iterum exhibet Menestrier p. 10. & explicat: *Dans un temps de necessité publique le Roy soulagea le peuple par des distributions de blé & de pain cuit aux Tuilleries. 1661.*

(b) Hist. II. Cap. LX. n. 4. (i) In Vit. Ejus Cap. XI. (k) l. c. p. 622. f.

32.
tertium rupit. Et hinc καὶ ἐξ ἧς impietas pro Crimine
 læsæ Majestatis sumitur quoque in illo Dionis Cassii : (1)
 γὰρ οὗτος δὴν αὖς ἡς ἀσεβείας οὐκ αὐτὸς ποιεῖ ἐδείξατο, ἀλλ' ἄλλοις ἐπέ-
 λεψεν.

XV.

Hæc illustratur egregiè nummo isto Timothei Græco,
 quem plumbeum saltem possidet thesaurus Bosio-Sagittaria-
 nus, & inscribitur:

TIMOΔΕΤ ΑΘΗΝΑΙΩΤ.

Exhibet nudam barbatamque ejus effigiem humeros pallio
 vestitam. Alterà ex parte figura est s. Sacerdos velatus,
 pateram super arà effundens, ad quam supra columnam,
 quam ambit serpens, Bacchus seminudus sinistra fìcus palmi-
 tem, dextrâque hastam tenens, juxta aram alia parva est, ubi
 vasculum repositum, cum inscr.

ΙΕΡΟΝ ΕΤΖΕΒΕΙΑ.

Duo fuere Timothei: Unus Cononis sed nothus filius
 (m); alter è gente Eumolpidarum, cujus meminit Tacitus (n)
Antistes Cerimoniarum s. ἱεροφάντης, uterque Atheniensis.
 (o). Utri igitur adscribendus est nummus? Totam illius
 historiam satis amplam perscrutantibus, nihil congruum
 occurrit; Hujus nullam nisi unicam apud jam laudatum Ta-
 citum mentionem brevissimam reperimus. σὺνχερσεν est hic
 Ptolomæi primi illius & Soteri, cujus numismata varia extant.
 Reli-

(1) Lib. 66. in Tito. (m) Probus in Timothei vitâ. (n) Hist.
 L. IV. c. 83. (o) conf. Meursius in Eleus. c. 13.

53.
 Reliqua de hoc Timotheo sunt ignota: nihilo-secius tamen,
 quia conjecturis aliquid dandum est, hunc non illum numi-
 smate hoc innui, persuademur.

ἱερεὺς *ἱερωὺς* autem *Veste*, *comā* & *strophio* fuisse insi-
 ghes, ex eodem Meursii docemur loco. (p). Imprimis Plu-
 tarchus in Alcibiade: ἔχοντα ἑλκήν οἰάντις ἱερωὺς ἔχον
διὸν ταῖς *ἱερωῖς*, ne confundamur, ac si perpetuo ista usus esset
 sacerdos stola. Non enim verisimile est, eundem, quod
 ait Eusebius, in effigiem creatoris ornatum processisse foras.
 Neque in nummo nostro stola, sed pallio, quod commu-
 nem Græcorum fuisse vestem docet Tertullianus (q), ornatus
 cernitur Timotheus: sacerdos autem in aversa parte stola-
 tus apparet. Tenuioris telæ fuisse stolam hanc, ipse num-
 mus elegantissimè ostendit, ubi singula fere membrorum
 perspicui possunt. Cælator in cætypo id minùs curatè ob-
 servavit.

Comā etiam insignis est Timotheus, cincinnatā & crispā
 neque *strophium* deest, sive fascia, non virginum illa sed si-
 milis, quæ stolam subter pectus continet.

Neque verò ex hisce modò requisitis sacerdotalibus
 nostra de Timotheo *ἱερωὺς* confirmatur conjectura, sed
 & reliqua id docent.

Octavo namque die (festi Eleusinii) Epidauria celeb-
 rasse Athenienses, è monumentis Græcorum fusiùs osten-
 dit Meursius (r). Hòc, qui primò neglexissent, aut initiari for-
 tè non potuissent, initiari moris erat, & secunda sacra fieri.
 Unicum è Meursio Philostrati (s) exscribamus locum: *Τὰ*
δὲ Πανδύρα μεταπεύρησιν ἴε, καὶ ἱερῶν, διὸς τε μυστῶν Ἀθηνῶν

G3 . . .

(p) l. c. (q) in libro de pallio. (r) l. c. Cap. 29 (s) de Vit.
 Apollonis Lib. IV. Cap. 6.

πότερον δὲ θυσία δαΐδρα. Τῆς δὲ πομπῆς ἀσπληνὲς ἄνθρωποι, ὅτι δὲ ἐμύησαν τοὺς αὐτοὺς ἡκούσα δαΐδρα εἶναι ἐν τῷ μυστηρίῳ. Εἰ-
 dauro autem serpentem esse dicatum, omnis clamat an-
 tiquitas. Porro Bacchum esse, licet haud videbatur primo
 intuitu, qui columnæ insistit, ex eo patet, quod semipudus
 est, qualis Minerva nunquam pingitur. Dextrâ tenet facem,
 quam in his festis ipsi tribuunt (ε); sinistrâ verò aut vitis aut
 ficus palmitem. Quod juxta altare est positum vasculum,
 plemochoom (u) crediderim; dicebatur aliàs quoque
 ἐκμύλισμα. Huc refer illud Hesychii: τῇ ὑστερίᾳ τῶν μυ-
 στηρίων κοτύλισμας πληρῶν, ἢ καλῶσι πλημοχόας. Denique
 ipsa inscriptio suffragatur. Constat namque, portam, quæ
 exhibent, etiam & suburbium, in quo ficus, iuxta dicta, ut nul-
 lum dubium sit, quin & initiati, cum infantes solummodò
 admitterentur, impij omnes arcerentur, pii & iusti sint vocati.
 Ut adeò ΙΕΡΟΝ per genit. plural. Ο pro ὦ posito esset expli-
 candum,

SANCTORVM PIETAS, sc.

erga Timotheum, quem hoc honorant numismate. Exem-
 pla satis multa habemus in Gruterianis Inscriptionibus. E plu-
 ribus duas saltem annotabimus. Prima est (x):

ΚΑΙ ΗΟΙΚΙΟΝΕΣ
 ΔΕΜΕΤΡΟΣ ΚΑΙ
 ΚΟΡΕΣ ΑΝΑΘΕΜΑ
 ΚΑΙ ΘΕΟΝΙ
 ΟΝ ΘΕΟΝ

Altera est Neapoli (y).

... ΤΟΙΣ

(ε) vid. Meurs l. c. Cap. 27. (u) Id. cap. 30. (κ) l. 27. (γ) l. 428.

TOIS EN ΠΡΟΚΛΗΤΟ ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ &c. &c.

Meliora ac probabiliora invenire non potuimus. Hinc, si rem acu non tetigerimus, vulgasse nummum rarissimum sufficiat, aliorum conjecturis rem permissuri.

Ad illustrandam porro, quæ erga superiores dicitur, Pietatem haud parum affert egregius ille, qui apud Golzium (o) occurrit, nummus Vespasiani, qui inscri.

PIETATI POPVLI ROMANI.

De hujus & argumento & emblemate cum nihil amplius nobis constet, ulterius & fufius explicare, non datum est.

Præcipue tamen etiam huc referendus nummus frequentius inter Pii, L. Veri, & Commodi numismata obvi-
qui inscribitur:

PIETATI SENATVS.

Exhibet hic duas figuras togatas jungentes dextras; quarum una sinistrâ syngraphas, Patrem, altera sceptrum tenens, Principem denotat. Scilicet, *Pietati Senatûs*, dicente Plinio in Panegyrico, *cum modestiâ Principis felix speciosumque esse certamen*, ostendit. Corroborant hæc elegantissimè inscriptio ista in honorem Vitellii Patris erectæ statux: PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCIPEM (a); & acclamatio ista in inauguratione Pertinacis: PRAETORIIIS COHORTIBVS FELICITER! EXERCITIBVS ROMANIS FELICITER!

(2) In thes. Rei Antiqu. p. 8. (a) Apud Svetonium.

TER! PIETATI SENATVS FELICITER! (b) Primus qui hoc argumentum & emblema refert Pii nummus Senatus consulto percussus est, quem imitatus Commodus, aureum recudi iussit, fortè ut animos Patrum caperet (†).

Frequentissima autem reperitur PIETAS ERGA PARENTES. Huc pertinet *pietas*, cujus nimis rea habebatur *Sevilia*, apud Tacitum; (c) *Agricola*, qui ad *solemnia Pietatis*, quæ describuntur ab eod. Tacito (d), Suetonio (e), & Valerio Maximo (f), matris defunctæ ergo instituta profectus est; (g) *Attici*, de quo videatur Cornel. Nepos (b), *Mnemonis* etiam, qui, cum matris sua scelere amisisset uxorem, tantum indulsisse dolori, ut eum *Pietas* vicerit, laudatur ab eodem (i).

Lamp-

(b) Ap. Lamprid. in Vit. Commod. Cap. 18. (c) Annal. XVI. c. 30. 31. 32. (d) Hist. III. c. 25. (e) Sueton. in Caligulâ Cap. 15. (f) Lib. II. Cap. IV. n. 7. conf. Dio Lib. 37. de bello Mithridatico, ubi de Cæsaris munere gladiatorio defuncto Patri edito quædam affert. (g) Tacit. Agric. III. (b) In Vit. Ejusd. Cap. 17. (i) de Regib. Cap. I. conf. notas B. Bosii ad hunc locum.

(†) Referenda huc Ludovici XIV. R. G., pietas, ut vocatur, erga Clementem IX. Papam, in finiendâ istâ famosâ de injuriis, ut vult aula Gallicana, Layardino Advocato Legatoque Ludovici illatis, controversiâ nobili. Confirmatur ea egregio nummo in honorem Ludovici cuso, qui inscribitur: VIOLATAE MAIESTATIS MONUMENTVM ABOLITVM. & infra: PIETAS OPTIMI PRINCIPIS ERGA CLEMENTEM IX. M DC LXVII. Figura quædam velata dextro pede, calcât dirutam pyramidem, qui inscribitur: IN EXECRATIONEM DAMNATI FACINORIS A MILITIBUS CORSIS PATRATI CONTRA ORATOREM REGIS CHRISTIANISS. XII. KAL. SEPT. M DCLXII. & sinistra ceream, dextrâ verò cru-

Lampridius (k) prædicat Alexandrū Severum, quod in matrem Mammaam unicē PIVS fuerit. & Pollio (l) ita usurpat hanc vocem, cum ait: *Non pudore non PIETATE commotus est.* expressē etiam filii nuncupat pietatem Plinius, (m). Et hac Pietas parentum injurias æquo animo ferre debet, teste Cicerone (n). Exemplum satis luculentum nobis præbet Probus in Cimone (o) & Justinus (p). Domesthenem his contrariari asserit Butgerius (q) qui (r) non patris causa sed ob affectatam tyrannidem mulctatum Cimonem scribat. Berneggerus tamen (s) utrumque sed diversis temporibus factum credit. Conferatur omninō Valer. Maximus (t), qui singulare caput *de Pietate in Parentes* contexuit.

Ut verō ē nummis & inscriptionibus monumenta producerem, tantū non, semper ipsi parentes filiis defunctis filiabusque laudem pietatis tribuisse, quando eos piissimos, piensissimos, sanctissimos vocitavere,prehendimus. Et huc pertinent omnes ex inscriptiones atque epitaphia, (u) quæ parentibus mortuis erexere filii, & his illi. Binas afferam (x):

H

MENA.

cruce[m] tenet, quam super thuribulum ignitum, quod in ara repositum est, protendit, Menestrier l. supr. c. p. 11. ita explicat: *Le Roy en faveur du Pape Clement. IX. permet d'abatre la pyramide dressée à Rome pour laisser à la posterité un Monument public de l'attentat commis contre son Ambassadeur. La Piété du Roy fait ce sacrifice à la Religion. 1667.*

(k) Cap. 26. In Vit. Ejus. (l) In Gallieni vitâ. (m) In Panegyric (n) Orat. pro A. Cluentio. p. 355. B. (o) Cap. I. (p) Lib. II. c. 15. (q) In Var. Lect. (r) In Oratione contra Aristocratem. (s) in notis ad Iustini l. c. (t) Lib. V. Cap. IV. (u) Ap. Gruter. p. 720. usque 748. (x) P. 733.

MENALIAE. ET. AGATHIAE
PARENTIBVS. SANCTISSIMIS
EPAPHRAS
POSTREMVM PRAESTITIT OFFICIVM &c. &c.

(6)

D. M. S.
MEMMIAE. CARETOSAE
VIC. ANN. LXXXX. M. III.
F. F. PIENTISSIMI

Et hæc quidem erga parentes Pietas ferè solo Æneæ isto famoso facinore solet pingi, quod luculenter admodum in nitidissimo nostro nummo representatur. Paulò fusiùs ut meretur, persequemur nummi argumentum. Nummum hunc iterum plumbeum modò è nummophylacio Bosiano accepimus, argenteum tamen, qui nec ipse genuinus est, habet thesaurus Wedelianus.

XVI.

Præ se fert anticà caput & faciem Æneæ cum inscr. ΑΙΝΕΙΩΤ; posticà autem parte ostendit ipsum Æneam, uti Trojà Anchisen patrem, qui dextrà vasculum aliquod tenet, cervicibus ipsius incubantem, exportat, præeunte filio Iulo, cum subscriptione:

ΕΤΣΕΒΕΙΑ.

Æneas heros Trojanus, filius creditus est Anchisæ & Veneris, ipso teste (z):

Ἄνδρα γυναιὴ ὑδὲ μεγάλῃτορ Ἰὺλῳ Ἀγχίστῳ

ἔυχον

(y) pag. ead. (z) ap. Homer. Iliad. XX.

Εὐχομαι ἐκγογᾶν, μήτῃς δέμοι ἐς' ἀφροδίτην.

Deducit vero gentē suam usq; ad Jovē, qui Dardanū genuerit, & porro. Benè verò notat Livius ad partum Romuli Remique (a): *Vestalis seu ita rata, seu quia Deus auctor culpa honestior erat, Martem incerta stirpis patrem nuncupat*; id quod hūc ferè applicari potest. Hic, postquam sedes patria Iliumque, ut ajunt, forte ipsius simul culpā, captum esset, terras reliquisse patrias, Latiumque petiisse, dicitur. Iter ipsius describunt Virgilius, Livius, Strabo, Aur. Victor, alii-que. Scilicet sedes fixas tandem in agro Laurenti invenit. Hic multū vexatus bellis, Turnum Rutilorum Regem, cui pacta Lavinia ante adventum Æneæ fuerat, vincit. Secundum dein cum Rutilis prælium Æneæ ultimum operum mortalium fuit (b): Situs est super Numicium fluvium (c). *Creditum est, vivum eum cælo absumtum. Idemq; tamen post ab Ascanio, & quibusdam aliis visus affirmatur super Numiciripam, eo habitu armisq; quibus in prælium processerat. Quæ res ei immortalitatis famam confirmavit. Itaq; illi eo loco templum consecratum, appellariq; placuit JOVEM INDIGETEM*, Livio, Ovidio, & Victore testibus. Livius addit, haud procul à Thessalonicā urbem quandam esse nomine Æneam (d), *quæ quotannis cum magnâ ceremoniâ sacrificium conditori Æneæ faciat*. Huic consentit Victor: (f) *Æneam primū Thraciam appulsum, Æneum ex suo nomine condidisse*. Cluverius (f), certè adhuc hanc urbem ob-

H 2

ser-

- (a) Lib. I. c. 4. (b) Lix. I. c. 2. Aurel. Victor. Orig. Gent. Rom. p. 14. (c) Ovid. Metam. Lib. XIV. fab. 7. v. 604. fs. (d) Hūc referatūr nummus ille, quem postea è Patino afferimus, in honorem Augusti cusus, Segestanorum. (e) In Orig. Gent. Rom. p. 10. (f) Introd. in Univ. Geogr. Lib. IV. cap. 14.

servat, *Ænus*, inquit, ab *Æneâ* profugo condita, paulumq;
à mari recedens, ingens quondam cypselia. Quæ omnino dñs.
Sic ut *Æneæ* confirmant.

Vultum ejus quod attinet, virilis est, ac serius cum a-
liquâ venustate conjunctus, barbam alit hispidam, & medi-
ocriter promissam, subcrispam tamen atque intortam. De-
scribitur à Darete (g), quod fuerit, *Rufus, quadratus, facun-
dus, affabilis, fortis consilio, pius, venustus, oculis hilaribus
& nigris*. Caput nudum est, capillis in altum surgentibus.
Quid vero per hanc capitis nuditatem indigetur, non patet.
Hoc certum est, ingenuos quosvis Romanos primùm nudo
incedere solitos capite, præter diebus Saturnalium, ita, ut
libertatis signum extiterit, docente Joh. Chokier (b). Sani-
tatis stabilimentum asserit, Alexander ab Alex. (i) Deos et-
iam, ut plurimùm nudo finxere capite.

Habitus illius paludamentum est, quod genus vesti-
menti peculiare erat belli ducibus ac Imperatoribus, Consu-
libus etiam, ita tamen ut illorum purpureum, horum coccin-
neum fuerit (k). Hinc Cicero (l): *Pansa noster paludatus
profectus est*, & Claudianus (m):

Agnoscent procures, habituq; Gabino

Principis, & ducibus circum stipata togatis,

Jure paludata jam curia militat aula.

(n) Vocatur aliàs chlamys, quæ vestis bellica erat varii ge-
neris

(g) de Excid. Trojæ. (b) Fac. hist. Lib. I. c. 94. (i) Genial. Dier.
Lib. II. p. 84. (k) conf. Octav. Ferrar. Analecra de Re
Vestiar. c. V. p. 16, & de Re Vestiar. Part. II. Lib. III. c. 7. &
15. (l) Episc. fam. Lib. XV. ep. 17. p. 175. B. (m) De
Honor. Consul. (n) conf. Liv. Lib. I. c. 16. II. 49.
IX. 5.

neris. Ferrarius (o). *Diversa Chlamydis species apud scriptores occurrunt: Puerilis, Muliebris, Virilis, rursus hac Vulgaris & Imperatoria.* Cui assentiuntur Lazius (p) & Demsterus (q). Illustris locus est apud Tacitum (r): *Claudius insigni paludamento, neque procul Agrippina chlamyde aurata praecedere.*

Nonnunquam & sagum pro paludamento poni solitum, sed hæc ut plurimum differentiâ, quod sagum gregarium militum fuerit & appellatum sago chlamys. Hinc Livius: (s) *Gregale sagum* dicit. Auro tamen interstinctum & purpureum ducum erat, Centurionumque, & appellatum Paludamentum (t).

Subnectebatur hæc vestis fibulâ (†) vel aureâ, vel auro gemmisque interstinctâ. Statius: (u)

H 3

Torto

(o) Ferrar. l.c. Cap. I. Contra hunc tamen disputat (tit.) Dn. D. Sagittarius in Harmon. Hist. Passion. Part. II. c. 9. §. 164. p. 604. & aliquod inter Sagum, Paludamentum & Chlamydem fuisse discrimen evincit solidâ Conf. Idem à p. 600. usque ad p. 605. ss. ubi etiâ de colore chlamydis agit. (p) Comment. Reip. Rom. Lib. VIII. c. 10. (q) Paral. ad Lib. X. Rosin. (r) Annal. XII. c. 56. (s) Lib. VI. (t) testibus Ferrario l.c. Cap. I. Latio l.c. Lib. VIII. c. 9. ss. Kippingio Lib. IV. c. 5. (u) VI. Thebaid.

(†) M. Zuerius Boxhornius in Animadv. ad Qvæstion. Plutarchi, tres affert fibularum diversas formas, quarum imagines ibidem exculpi fecit, & inter rudera suppellectilis Romanæ in agro Clivenfi Santæ repertas ait. Quarum duæ priores e jusdem ferè figuræ sunt, in quibus longa acus unco imposita nodo movetur & inflectitur: tertia verò rotunda, aliquatenus lunæ, sed plenæ figuram refert. *Est vero, (describente eo, umbo quasi tessellatus, partim flavi partim rubri coloris, cui fibula affixa; ornamenta causa nodo & unco continetur.*

— *Torto chlamydem diffibulat auro.*

Constringebatur autem usitatissimè, velut è nummorum inspectione patet, super humero dextro, neque tamen semper, ita ut Valturius (x), cum ait: *Paludamentum dextro brachio exerto in sinistro humero nodo alligari solitum*, adhuc fidem mereatur, quicquid obtendant Kippingius (y) & Ferrarius (z) id strenuè negantes. Octavius Strada namque in Vitis Impp. & Cæs. exhibet nummos aliquot, qui in sinistro humero nodum ostendunt: *Geta* n. 130. *Maximini* n. 148. *Maximi* n. 151. *Gordiani*, n. 155. *Balbini* etiam n. 157. & *Pupieni* n. 160. Imò subter pectus sinistrumque humerum, in nummo *Valeriani* n. 187. ac utrumque humerum, *Maximi* n. 150. & ne quis lacernam hanc esse objiciat, quæ & ipsa subnecti fibulâ solebat, noverit, lacernam totum corpus tegere, & infragenua cadere (a), id quod nusquam in allatis nummis apparet. In nostro nummo super dextrum humerum nodus quidem apparet, ac sub cervice alia adhuc junctura oblonga, quâ cælator non expressit, ita ut duo paludamenti extrema contineat. Hinc benè Ferrarius (b): *Vestimenta tantùm aperta, ut pallia, & chlamydes, sagæ, fibulâ in humero, vel ad cervicem jungi, ne scilicet defluerent.*

Quando primùm paludamento Chlamydeve uti cœperint Romani, definiri non potest. Antiquum tamen fuisse

(x) Lib. X. de Re milit. Cap. I. (y) Lib. IV. c. 5. p. 626. (z) l. c. P. II. Lib. III. c. 8. p. 109. (a) Ferrarius Part. II. L. I. c. 15. (b) Part. I. Lib. I. cap. 16. Intelligit autem pallia communia & vulgaria. Ipse enim infra Part. II. Lib. IV. c. 9 p. 155. s. l. disputat contra eos, qui pallia fibulata volunt. conf. Cap. V. p. 145. & Part. I. Lib. II. cap. IV. p. 8. ubi apertè fatetur. *Vulgaria pallia quadrata fuisse, & ex duabus plagulis confecta, fibulis in humeris nec in scapulis.*

isse morem, ex eo colligitur, quod jam Tulli-Hostiliū atate, cum ter gemini pro regno pugnarent fratres, sponsa sponso Curiatio paludamentum confecisse dicatur à Livio (c) Optime autem Æneæ nostro hæc competit vestis. Imperator namque erat strenuus, potensque, qui & in bello Victor obiit. Æquum ergo erat, ut, quā insignis erat, eā ornaretur præcipue veste.

In alterâ hujus nummi parte ΕΤΣΕΒΕΙΑ legitur, cujus luculentum testimonium decantatissima illa Æneæ à Trojano incendio Patrem, ut vulgò somniant, efferentis Pietas additur. De hoc autem facto Varii variè senserunt. Affirmat omnium fabulorum coryphæus Homerus in Iliade. Hunc longo ordine sequuntur alii plures. Dictys Cretensis, & Dares Phrygius (d), Inde Virgilius, & Ovidius, aliique. Imprimis huc quoque referendus Tryphiodorus Ægyptius Grammaticus & Poëta, qui Ilii expugnationem scripsit græcè (e). At verò hisce omnibus mox opponimus majoris & probatoris fidēi judicii quē Viros non poëtas, sed oratores atque Historicos alios. Erit autem princeps & ipse Ægyptius Dio Chrysostomus Prusienſis in eleganti oratione *ὑπὲρ τῆς Ἰλίου μὴ αἰῶσαι*, *Quod Ilium non sit captum*. Ex quâ hæc saltem de eventu belli contra Homerum excerptam:

Αἱ τε ὀικοὶ συμφορὰ καὶ λαβῆσαι τῆς ἀφικομένης ἐχ' ἥκιστα δηλῶσι τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν ἀδένειαν. Οὐ γὰρ πάντα εἰσάσιν ὅτι δειδύχοντες τοῖς νικῶσιν, ἔδδ' τοῖς ἐντυχῶσιν. Ἀλλὰ τέττις μὲν θαυμάζει τὴν φοβῆναι: ἴω δὲ ἀποτυχόντων καὶ ἀφροσύνην, οἱ τε ἰξωθεν, καὶ τε...

- (c) Lib. I. c. 26. (d) De Excidio Trojæ. (e) Vertere hunc in proſam Renatus Perdrierius, in ligatam autem Gvilielm. Xylander. Prodiit libellus Basileæ Anno 1555. & annexus est Coluthi Raptui Helenæ.

οὐκ τῶν ἀναγκαίων, φαίνομαι δὲ Ἀγαμέμνων ὑπὸ τῆς γυναικὸς ὑπερφθύνειν διὰ τὴν ἡττάν, ὅτε Ἄργιοι καθ' ἁβρόν τὰ πρᾶγκα, καὶ τὸν Ἀργεῖον βασιλέα ἀποδείξαντες: ἢ καὶ αὖ ἐν τῇ τοσαύτης δόξης καὶ δυνάμει ἀφικόμενον πρὸς Ἀγαμέμνονα ἀπέκλειε, κρατήσαντα τῆς Ἀσίας. ὅτε Διομήδης ἐξέπεσεν ὀϊκοθεν, ὕδενός ἐλαττον εὐδοκίμων ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ Νηοπτόλεμος, εἴτε ὑπὸ Ἑλλήνων, εἴτε διὰ ἄλλων τῶν. Μετ' ὃ πολὺ δὲ, καὶ πάντες ἐξέπεσον ἐκ τῆς Πελοποννήσου, καὶ κατὰ λείψον τὸ τῶν Πελοπιδῶν γένος, δι' ἐκείνην τὴν συμφορὰν. οἱ δὲ Ἄργεοι, πρῶτον αἰσινέας ὄντες καὶ ἀτιμαζόμενοι κατήλθον ἐν τῇ Διόλῳ: Ὀδυσσεύς δὲ ἐβροχύνει ἐκείνους, τὴν μὲν ἀσχυρομένην, τὰ δὲ ὑποπτόμενα τὰ πρᾶγματα . . . Μετὰ ταῦτα δὲ τὸ πρᾶγμα ἐκ ἡμῶν εἰς Πελοπόννησον: ἀλλ' ἐν Ἀργυρίῳ κατέμεινε &c. &c.

Diſſys Cretenſis & Dares Phrygius de Trojæ referunt excidio ſubleſtæ pleraque fidei, imò vana. Et ne fallamur ſpecioſq̃ Antiquitatis titulo, Cenſuram Viri A'ionôm̃ ar doctiſſimi hūc trahamus: De Auſtore ipſo nihil certi dici po- teſt: quiquis iſ fuit, ad ſc̃r̃vit̃ faciendæ fidei nomen illuſtre. Di- ſſys; Cretici Idomenai Comit̃is &c. & paulò poſt: Sequens epiſtola, quæ vulgata eſt ſub nomine Q. Septimii Romani, nulla eſt in antiquis exemplariis. Itaq; non dubitamus, quin hæſit ab ipſo ſcriptore Operis, qui appetitè hæc finxit de Puniciis litteris; de arculâ ſtanneâ, de ſepulcro terra motu patefacto, de Eupraxide, Rutilio Creta Conſulari, & Nerone, cuius jñſſu liber in Gracum ſit converſus &c. &c. De Darete, ut aliquid ſaltem ex eodem Cenſore afferamus, in epiſtolâ ad Groſlotium ita ſentit: Cui etiam addimus libellum de excidio Trojæ Daretis Phrygii nomine perſcriptam . . . ſcriptum alioquin longè inferius illo altero, in quo neque eruditionem, neque judici- um, neq; illam elocutionis elegantiam obſervamus, ut nimis impudenter feciſſe videatur, qui Cornelii Nepotis nomen emen- ſitus

titus est, quasi inficeta versionis auctorem. In enarratione NB. totius historia ferè ubique diversus abit ab omni antiquitate, pauca similia de suo adstruit, absurda, inconsequentia plurima: ut vel id, quod de variis plurium annorum ac mensium induciis affinxit, ut ad decennium perveniat. &c. &c.

Poëtas reliquos Ovidium, Virgiliumque ex eo convincimus, quòd, annotante etiam Farnabio (f) non historias, sed ingenium sequantur, ac sapius mendacia aperta pro veritate vendant.

Unicum Erycii Puteani (g) addam iudicium: Vera sunt, inquit, quæ habentur de Ænea in Italiâ impulsu: Vera, quæ de Troja obsidione, murisq. referuntur cladibus, quod & Dio fatetur: Falsa tamen omnia, Ilium esse captum, eversum, Regem filiosq. principes necatos, Æneamq. precario quasi Trojâ egressum. Hinc, quæ supra de Æneâ attulimus, non nostra sed aliorum fuit sententia.

Anchises sinistra tenet vasculum aliquod, quod Palladium creditur. Virgilius. (b)

Ilium in Italiâ portans, victosq. penates.
& Herodianus: (i) Παλλὰδ' ἄγαν καὶ κοινὸν δὲ Τροίας (ὡς λέγεται.) & Plutarchus in Camillo, ab Æneâ in Italiâ allatam
asse-

(f) In præf. ad lectorem, in Lucanum. (g) Appar. Epist. Cent. II. ep. 51. ad Jacob. Rolandum. Huic addatur Sam. Bochari dissertatio de questione, Num Æneas unquam fuerit in Italiâ ex Gallico in latinum vertit Io. Schefferus Argentoratensis. Et M. Eberh. Rudolph. Rothii Exercitatio Historica de Bello Trojano, in quâ contra omnes ferè historicos ostenditur: Trojam in bello, quod decennale putatur minimè à Græcis flammis ruinisve fuisse deletam, habita Jenæ 1674. (b) Lib. I. Æn. v. 72. conf. v. 382. Lib. II. v. 293. 715. Lib. III. v. 148. alibi. (i) Lib. I. c. 14. n. 8.

asserunt: At Dictys (k) Ulysssem illud abstulisse, vel potius ei ut præmium virtutis traditum ait: veluti apud Ovidium ipse Ulysses loquitur: (l)

*Tamq̃, tuis potiar, faveat fortuna, sagittis,
Quam rapui Phrygiæ signum penetræ Minervæ.
Hostibus è mediis. — & iterum:
—— audet Ulysses,
Verum etiam summas arces intrare, suâq̃
Eripere ade Deam, raptamq̃, efferre per hostes?*

Benè igitur Strabo (m): Multo etiam protervius est ea ab Ilio allata fabulari, quæ scriptores ponunt. Nam & Heraclea, & Lavinii, & Luceria, & Siritide Minerva habetur Iliaca, quæ ab Ilio allata. (n)

In hoc igitur Autorum dissensu Deos patrios secum quidem in Italiam vexisse Aeneam, probabile credimus, at Palladium Iliacum Trojæ mansisse. Apud Justinum (o) namque Romani Trojam venientes dicuntur *indivisse sacra Trojana*, imò apud Livium (p) Scipio Consul *Minervæ præsidii arcis sacrificat*. Unde verò Romanis avitos lares & Deorum simulacra videndi inextinguibile desiderium? Et cur Scipio Minervæ præsidii sacra facit, si Minerva Trojâ exportata Romæ residet? suo hinc jure hæc omnia Tacitus (q) *haud procul fabulis vetera* appellat, imò fabulæ sunt, quæcunque de Palladio Romam avectæ finguntur, neque, an vel Apollinem vel

(k) l. c. Lib. V. (l) Lib. XIII. Metam. v. 337. ss. (m) Lib. VI. Heracleot. (n) conf. Freinshemius in notis ad Flor. Lib. I. c. 2. (o) Lib. 31. c. 8. (p) Lib. 37. c. 37. (q) Annal. XII. conf. Kippingium in Antiqu. Lib. I. Cap. I. §. 13.

vel Neptunum, uti quosdam nugari ait Alexander ab Alexandro (n), exportarit, constat.

In hoc averso nummo apparet Æneas thorace indutus, quæ vestis est inter munimenta pectoris ad ictus repellendos, & ex ære, ferro, & corio; interdum & linea esse solebat, & ex torulis trilicibus, quadricibus, aut bilicibus confecta, vide Ferrarium (s), qui addit: in quâ aptè corporis lineamenta, pectoris scilicet ac ventris exprimebantur, sculpturis quibusdâ vel picturis additis; tantum ad umbilicū usq; extensa. conf. Lazius (t). Sub hac veste latebat adhuc alia subucula sive tunica interior, notante eodem Ferrario (u) quæ omnia eleganter nummus noster exprimit. Pleniorē tamen horum vestimentorū delineationē apud modò laudatos Ferrarium (x) & Lazium (y), Choulum (z) quoque invenimus. Thoraci sæpius adjungebant chlamydem, quâ & noster vestitus est, monnunquam tamen & sine eâ inveniuntur in nummis. (a) Præterea pedes cinctus est ocreis, uti Lazius appellat, sed malimus cum Ferrario vocare mulleos: quod genus vestimenti cruris mediotenus tegebat, insuper à Regibus Albanorum dein Romanorum Imperatoribus gestari solitum. (b)

Anchises lacernâ tunicâque insignis est. Neque repugnaverim, si quis penulam dixerit. Quamvis penulæ aliæ clausæ erant ac rotundæ, & instar, togæ corpori injici

I 2

so-

- (r) Genial. Dier. Lib. V. c. 10. p. m. 271. (s) de Rē Vest. P. I. Lib. 2. c. 3. & Part. II. Lib. 4. c. 11. (t) de Rep. Rom. Lib. VIII. c. 12. (u) l. c. Part. I. Lib. 3. c. 3. (x) Tab. 25. ad Part. II. (y) in frontispitio Operis. (z) in Discours sur la Castrometation & discipline Militaire des anciens Romains p. m. 71. 72. 104. (a) Quales binos de Choul de la Religion p. 222. (b) conf. Anal. Ferrarii Capp. 31. 32. p. 167. Lazium p. 722. f. Alex, ab Alex. l. c. Lib. V. p. 287.

solita: lacernæ contrâ apertæ, fibulæque continebantur. Utriusque effigiem habet Ferrarius. (c)

Julus pectorali tuniculâ, vel ut alii vocant, colobio (d) indutus, atque subuculâ, velum aliquod vibrat, quod vel Minervæ illud peplum (e), vel ad exprimendum fortunum rerum successum aliud quoddam crediderimus.

Quando hic nummus cusus sit, divinari non possumus. Romæ tamen id factum, ipse vestimentorum ostendit habitus. Ab hac certè Æneæ decantatâ in patrem pietate aliquot Romanos proceres occasionem sumsisse, ad suum erga parentes indicandum affectum, in propatulo est. Atque in primis Julia gens, quæ patricia erat ac plebeja, Æneæ sua debere iuncunabula, sæpius jactitat, & inde ipse Cæsar: (f) *Amica mea Julia maternum genus ab Regibus ortum, paternum cum Diis immortalibus conjunctum est: Nam ab Anco Martio sunt Martii Reges, quo nomine fuit mater: à Venere Julii, cujus gentis familia est nostra.* Εὐδὲ ἄνδρς, inquit Appianus, (g) ἡ Ἰουλιὰ ἄνθρωποις τὸ τῶν Ἰουλιῶν γένος.

XVII.

Confirmat hoc nummus argenteus, quem beneficentiz Magnifici Dn. D. Wodchii debemus (h): Ex unâ parte Caput est Veneris, Græcæ epigraphe; ex alterâ vero Æneas sublato humeris Anchisæ, manu Palladium gestans, cum lemmate: CAESAR. Eundem habet & Occo (i), nisi quod

(c) Part. II. Lib. 2. p. 8. & 79. (d) vid. Ammian. Marcell. Lib. 14. (e) Conf. Meurs. in Panathenæâ Capp. 17. 18. 19. & Græc. Feriat. in *Ἀρχαιολογία*. (f) In oratione pro rostris in funere Julii: (g) Lib. II. (h) Eundem habet nummum Patinus in fam. Juliâ p. 136. quamvis hi duo invicem discrepent. (i) f. 13.

quòd ad Caput Veneris additum sit I IT. *Imperator Itorum*.
Omnes sunt argentei.

Aureum Julii Cæsaris numisma affert Octavius Strada
(k), Æneâ conspicuum. Ex unâ parte est Caput Julii Cæsaris lauro ornatum, sed absque faciis, corollæ hinc aliàs addi solitis. Inscribitur: Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ, ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΔΟΤΚΤΑΤΩΡΟΣ. In medio sunt hæc duo

signa: Ex alterâ autem exhibetur Æneas Anchisen

portans, dextraque, ut vulgò creditum est, Palladium tenens. Ante currit Iulus vasculum aliquod gestans. Subscriptio est: est: ΙΑΙΩΝ ΒΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ (l) Dein Cæsarem imitati sunt & alii, qui vel ideò id fecere, ut nominis sui (Cæsares enim vocabantur jure quodam adoptionis, & genus ad Æneam referebant) aliquam haberent rationem. *Augusti* quidem in honorem Segestani nummum percusserunt, ejus adversa pars caput nudum forrè *Augusti*, cum inscr. ΕΓΗΣΤΑΙΩΝ: averfa autem Æneam patrem ferentem cum Iulo exhibet. Nummum hunc habet Patinus, (m) qui egregiè eundem explicat, & inter alia, *Quid mirum, inquit, Æneæ effigiem adverso nummo ab Segestanis impressam fuisse, cum apud eas à Dionysio Halicarnassæo memoretur, templum in Æneæ memoriam conditum. Ita Trajani res habet hujusmodi nummos* Oeco Primus (n) in honorem ipsius Cæsaris cusus est. Restituit enim qui temporis longinquitate absumtus credebatur, quem exhibuimus, nummum Cæsaris Venere atque Æneâ

I 3

con-

(k) In Vitt. Imp. & Cæs. p. 11. (l) Quid significet *νωδεον* conf. etiam Reinesius in ep. ad Rupertum 50. p. m. 468. adde ep. 48. (m) Numism. Imp. p. 47. (n) f. 4. conf. Patin. in Sveton. f. 62.

conspicuum. Inscriptio: IMP CAES. TRAIAN. AVG. GERM. DAC. P.P. REST. & in medio. CAESAR. Alter (o) diversus est ab illo Cæsaris, partim, quòd aversus imaginem Trajani exhibeat, adversus non CAESAR sed AENEAS inscribatur, insuper Julius appareat. Denique tertius (p) post mortem demum Trajani percussus ab Occone creditur, quàmvis in aversâ parte litteræ nullæ adsint. Inscribitur autem AENEAS emblemate solito. Habet etiam thesaurus Mauroceni (q) elegantissimum alium, quem & Patinus habet, ejusdem imperatoris Trajani, ubi aversus sine inscriptione clarè ostendit Urbis primordia. Conspicitur namque super ædificio quodam Æneas Patrem portans, sus etiam cum porcellis Lavinii extruendi omen. Alios porrò tres *Antonini Pii* nummos tales sæpius laudatus servat Occo, in quibus hoc Æneæ factum exprimitur, ad indicandam, ut infra dicemus, quam Parenti Hadriano ipse exhibet, suam Pietatem.

XVIII.

Præcipuè autem huc pertinet 'cujus' *Herennii* nummus argenteus, in quo quidem Æneæ nulla fit mentio, factum autem tale exprimitur. Exhibemus illum iterum & nummophylacio Bosio-Sagittariano (r); Una facies ostendit Pietatis imaginem cum inscr. PIETAS, altera imaginem nudam portantem, suspicante quidem Oyselio, familiam, & inscr. M. HERENNI, in medio. A.

Herenn-

(o) Occo f. 140. (p) f. 164. (q) Cap. X. p. 59. (r) Habet Eundem hunc nummum Patinus in famil. Herenniâ f. 120. sæpius An Goriæus in Thesauro Numism. Impp. p. 36. f. & Oyselius Jab. LXXVI. n. 11. & Choul. p. 156.

Herennianam familiam plebejam fuisse, & in Balborum & Gallorum divisam discimus è Schotti Electis, & Augustino de fam. Rom. L. Herennii *Balbi* meminit Padianus in Miloniam. Galli Afinius Pollio. (s) C. Herennii Trib. pleb. qui P. Clodium ad plebem traduxit, facit mentionem Cicero. (t) & alius *Caji Herennii* Livius (u). M. Herennii autem decurionis, qui sereno die fulmine ictus est, meminit Plinius (x). Plures Herennios passim in Romanis Gruteri Inscriptionibus reperimus, è quibus huc potissimum referendum duximus istam (y):

DIS MANIBVS
HERENNIAE. SECVNDAE
L. VERGINNAEVS
FVNDANVS. CONJVGI
OPTIMAE. ET. M. HEREN
NIVS. THEODORVS
PATRONAE. BENE
MERENTI. POSVERVNT

Et hanc (z)

D. M
ROMANIAE. LVPAE
CONIVGI. PIENTISSIMAE
M. HERENNIVS. EVCHA
RISTVS

Patinus quidem l.c. pronunciat, *Herennium hunc fuisse Cos. ex Kal. Nov. Anno 720. filium fortasse M. Herennii ejus, qui Consulatum gesserit cum C. Valerio Flacco; de quo Cicero ita scribat: M. Herennius in mediocribus Oratoribus latine & diligenter loquentibus numeratus est; qui tamen summâ nobilitate*

(s) Lib. IX. epist. 32. ad Plancum. (t) Epist. Lib. I ad Attic. ep. 15. p. 308. A. (u) Libr. XXI. c. 25. (x) Lib. II. c. 51. (y) P. 787. (z) p. 822.

tate hominem cognatione, sodalitate, collegio, summâ etiam eloquentiâ L. Philippum in Consulatus petitione superarint. Cujus fidei & nos subscribimus, probabiliora non inveni-
entes.

At alia super est difficultas, Æneas, an alius quis in nummo exprimatur? Æneam esse, Patinus (a) affirmat his verbis: *Æneas autem Anchisen humeris ferens, Pietatis symbolum antiquis fuit, quod in aliis etiam vetustatis monumentis reperitur.* Idem Gorlæus (b) aliiq̃ue dicunt. Solus Choulius (c) ad hunc nummum aliter sentit: *Après la piété de la Religion nous parlerous, de celle des parens: qua nous montre le medaille de Marcus Herennius, qui porte son pere sur ses espaulles.* quò vero fundamento nitatur hic, nos latet. Sane, si respiciamus inscriptionem istam, quam è Grutero (d) attulimus, in Oyselii magis sententiam imus, qui contra Ursinum figuram illam humeris sublatam ex mammâ detectâ, & facie, facile agnoscit mulierem esse, & alterum istorum fratrem, qui matrè per medietates Ænæ abstulerit, intendi (e). Ut adedò propter illam, quam Herennia Patronæ suæ exhibuit, pietatem, jure optimo, ut vult Schottus in Electis, PIETAS dictus, & hoc in perpetuam rei memoriam numisma cūsum sit frequentius. In nostro fæminam quidem non possumus perspicere accuratiùs, apud Choulium tamen & Oyselium clarè ea apparet. Vicies percussum exhibet Gorlæus, quod argumento est, non incelebrem hanc Herennii fuisse memoriam. Nostrium inter prima & rariora est, A signatum; reliqua aliis distinguuntur literis ac signis.

XIX.

Huc quoq; spectat, quem Sculptor inferiùs locavit, Caligulæ

(a) l. c. f. 121. (b) l. c. p. 36. (c) p. 136. (d) p. 789. (e) in Thes. sel. Numism. Comment. ad nummum, II, Tab. LXXXVI.

gulæ nummus argenteus è museo Wedeliano, inscribitur: C
CAESAR AVG GERM P M TR POT. Imago Caji laure
ata: aversus aliam sed matris imaginem repræsentans inscri
bitur: . . . AT. C. CAES. AVG. GERM. Eundem ha
bet Occo (f), & supplendus: AGRIPPINA MAT. &c. &c.
Scilicet eximia Caligulæ erga Agrippinam signatur Pietas, de
quâ ita testatur Dio (g): Ἐς τὴν μητέρα καὶ εἰς τὰς ἀδελφὰς
&c. πλῆττα ὅσα εὐσεβῶς ποιῶντες. & aliquanto post: Τὰ πὶ ὅσα
τῆς μητρὸς αὐτοῦ τὴν πλεῖστα, καὶ αὐτοῦ αὐτοχειρὶα ἀνελόμενοι ἐκεί
νους, καὶ εἰς τὸ τῷ Αὐγούστῳ μῆμα κατέθετο. Huc conferatur Sve
tonii locus in vitâ Caligulæ (b) & vetus Inscriptio Romana a
pud Gruterum p. 101.

Sequitur PIETAS PARENTVM IN LIBEROS. Hujus
quam plurima & inscriptionum & nummorum restant mo
numenta atque exempla. Aliqua saltem afferamus è Gru
tero (*).

JVLIAE. SECVNDÆ. FILIAE. CORNELIAE. TYCHES.
VXORIS
ET. INCOMPARABILIS. ERGA
MARITVM. AFFECTVS. SANCTI
TATISQVE. ET. EXIMIAE. ERGA
LIBEROS. PIETATIS. QUAE &c. &c.

Et alia: (l)

D. M.
NORICAE
PIENTISSIMI
PARENTES
SVI. FECERVNT

Nummi etiam varii id testantur. Tres *Matidia Faustina* atq;
Otacia afferimus è nummophylacio Thomaniano.

K

XX. Ma-

(f) f. 77. (g) Lib. 59. (b) Cap. XV. (k) p. 690. (l) p. 696.

Matidia inscribitur:

MATIDIA AVG DIVAE MARCIANAE F

Caput Matidia; aversus: PIETAS AVGVSTAE S: C figura stans manus extendens super duas puellas assistentes. Aereus est nummus, atque eundem quoque habet Occo. Grandem inter Antiquarios litem esse, quanam hæc sit Matidia, & plerumque eam cum filia confundi, docet Mediobarbus. Ita sororem Sabinæ faciunt, ipse Occo (m), & Strada (n). Mediobarbus verò cum Vellero (o) Sabinam dicunt & Matidiam juniorem filias hujus nostræ Matidia esse, id quod hic demonstrat ex Inscriptione Veteri; quæ reperitur in domo, non ut vult Mediobarbus, suâ, sed privatâ alia Augusta Vindel. Hanc quia meretur, addimus:

MATIDIAE
DIVAE MATIDIAE
AVG FIL. DI VAE
MARCIANAE aug
nePTI DIVI tra
jANI ABNEPTI
DIVAE SABINAE
hadr. aug. SORORI.

Quorum sententia & nos subscribimus, & duas Matidas, unam majorem & matrem, quæ in nostro nummo pingitur, alteram minorem & filiam esse sororem Sabinæ, asserimus. Cui nupta fuerit nostra Viro, licet neq. nomen neque nobis stemma notum, tamen cum Vellero, aliquo modo ad Trajanum pertinuisse, & inde abnepsem dictam Matidiam mino-

(m) Edit. Antwerp. p. 150. (n) Strada n. 82. (o) In Monum. Aug. XXXV. f. 388.

mat id, quod de Faustina diximus, egregius ipsius nummus ap. Patinum (d), ubi figura duos ulnis gerit parvulos, aliis quatuor adstantibus cum inscr. TEMPOR FELIC.

Denique eleganter admodum Pietas, quā Parentes Philippum juniorem prosequuntur, est expressa in nummo, quem exhibemus, æreo Otacilia. Habet eundem sapius Occo. (e). Ex unā parte ostendit caput Otaciliae, cum inscr. MARCIA OTACIL. SEVERA AVG. ex alterā duo Capita Philipporum laureata, cum inscr. PIETAS AVGVSTORVM COS.

De hac Otaciliā pauca sane, fatente ipso Patino (f), *Scriptorū incuriā sciuntur, nisi quod hac Christum coluisse, & cum marito ac filio baptismo insignitū, ab Origine edocta, feratur.* Verū quā vana hac sit traditio, dudum ostendunt viri eruditi (g), & inscriptio ista Romana consuevit apud Gruterum (h):

MATRI DEVM
MARTIA OTACILIA AVG

D.

Aliam quidem, ut fidem faciant huic fabulæ, producunt, & apud eundem legimus Gruterum, Inscriptionem:

ANNO CHRISTI CC L III
IMP. DIVVS. PHILIPPVS. SENIOR

K 3

VE-

- (d) I. c. p. 249. (e) f. 346. fs. (f) p. 385. N. I. (g) Conferatur dissertatio suprà jam laudata Dn. D. Kortholci de *Philippi Arabis* &c. Christianismo. Sect. 1. §. 1. fs. Idem egit B. Bosius in *de Pontificatu Imperat. Rom.* Dissertatione Cap. III. §. 5. 6. fs. p. 28. 29. fs. ubi simul de Alexandro Mammææ agit. Plures qui idem egere laudat πλάκων ἀντάξιον & ἀλλων Dn. D. Sagittarius, in *Introd. ad Notit. Hist. Eccles.* qvæ adhuc sub prælo sudat, breviedendā, Cap. XXIV. §. 18. p. 608. (h) p. 29.

78.
 VERONAE
 ET
 ROMAE
 IVNIOR A SATELLITIBVS INTER
 FICIVNTVR

Enimvero, præterea quòd ipse Patinus Scaligero subscribens *supposititiam*, neq. cum fuisse tunc temporis morem scribendi putet, nihil hic probat lapis. Senior Philippus proditoriè necato Gordiano regnum adeptus filium suum adhuc puerum imperii designavit consortem. Et primùm quidem Cæsarem eum saltem appellavit. Hinc Inscriptio: (i)

OB. HONOREM. PHILIPPI. IM
 PERATORIS. NOBILISS. SEM
 PER. AVGVSTI. ET. PHILIPPI
 CAESARIS. NOBILISSIMI

& nummus apud Occonem (k) cum inscr. CONCORDIA AVGVSTORVM, ubi caput Philippi Patris laureatum, respiciens caput Philippi filii absque laureâ cernitur: mox tamen eundem quoque Augustum dixit, & laureâ ornavit, teste & nostro, & alio apud Occonem (l) nummo. Sæpiùs verò jungunt Patris filiiq. imagines cum Otaciliâ, quod documento est, admodum dilectum fuisse Parentibus. Subscriptio ista mutila COS in plerisque nummis apparet, conjicimus tamen, intelligendum esse III & II COS, quæ verba expressè ponuntur in alio nostro perlimili, quem Tristatus explicat, nummo (m).

Huic Parentum erga liberos pietati affinis quoque est SVPERIORVM IN SVBDITOS, quam clementiæ aut Bonitatis

(i) Apud Gruterum p. 272. (k) f. 344. (l) f. 345. (m) Conf. Occon. f. 347.

minorem, suspicamur. In averſo nummo, non ut vulgò creditum, pueri, ſed puellæ ſunt, quæ figuræ iſti adſiſtunt, & pietatem manifeſtò Matidiæ erga binas filias Matidiam Sabinamqve oſtendere, cùm utraſque manu prehenſet, quod perpetuum amoris ſignum adhuc hodie eſſe ſolet, credimus. Ex auro argenteoq; habet Mediobarbus nummum hunc, quod indicium eſt, ipſâ primùm de ſe ſuam teſtatam eſſe pietatem, ac dein Senatũ, ut vel ipſi vel Parenti Trajano placeret, imitatum eſſe.

XXI.

Alter & *Fauſtina* nummus inſcribitur: FAVSTINA (AVG PII AVG FIL) Caput Fauſtinæ. Averſus: PIETAS S C. Imago quædam ſtans dextram ſuper parvulum ad ſtantiem extendens, ſiniſtrâqve cornucopiæ tenens. Nummus eſt æreus, atque iterum è theſauro Thomaniano. Eundem aliquantiſper diſſimilem vulgavit quoque Occo (p). Filia hæc eſt Antonini Pii, quam è Fauſtinâ genuit, uxor Aurelii. Suprà modum hæc impudica traditur, ut, *vitia ejus patienter ferente Aurelio, ut nec ea curioſius inveſtigaret, neq; puniret, adulteros quoque uxoris promoveret (q), & filius ejus Commodus de adulterio natus creditus ſit (r)*. Multa quoque ejus numiſmata *Veneri* (interdum ſatis laſcivæ) *victricis ac felici* inſcriberentur (s); quantumvis & *Pudica* celebretur in in nummo apud Occonem (t), & à Senatu adulabundo & ab ipſo Marco (u). MATER EXERCITVVM quoque dicta eſt, jubente Aurelio, quem honorem poſt eam nacta eſt,

K 2

Julia

(p) f. 237. (q) Jul. Capitolin. in Marco Cap. 29. conf. 26. (r) Idem Cap. 19. (s) Conf. Occon. f. 229. & Patin. N. I. f. 248. (t) f. 231. (u) conf. Occon. 229. ſc. Dio Libr. 71. p. 806. Capitolin. l. c. cap. 26.

Julia Domna. Conspirasse creditur contra maritum cum Cassio (x), quo extincto mox & ipsa periit, vel, uti volunt podagra doloribus, quæ laborabat, vel, ne ob ea, de quibus cum Cassio convenerat, argueretur. Mortuam valde doluit ac in summis habuit honoribus Marcus, & à Senatu, ut honores Faustinae eademq; decerneret, petiit, atque impetravit. Hinc statua Faustinae & Marci argenteæ in templo Veneris Romæ à Senatu sunt positæ, teste Dione, & ara extructa, in qua Virgines omnes, quæ nuberent in urbe, unâ cū sponsis sacrificarent. (y) Novas itidem puellas Faustianas instituit ipse Marcus in honorem uxoris mortuæ, teste Capitolin. (z) DIVA post mortem est à Senatu appellata hinc illa inscriptio Romana (a):

MEMORIAE
DIVAE. FAVSTINAE. AVG.
PIAEQ; CLARISSIMAE
RELICTA. MATRE
INFELICISSIMA
VIX. ANN. XXXVI. MENS. III.
DIEB. XI.

Aversus noster nummus *Pietatem* ejus erga filium ostendit, & Cornucopia, quodcumq; latum atq; opportunum (b), quod ex hac Commodi felici educatione, adeoque Matris erga eum curâ pietateque propullulare possit, designat. Sæpius enim liberos, atq; ab iis speratam prosperitatem felicitatemque hocce cornucopiae intendi, varii edocent nummi, præcipuè iste Claudii, cum inscr. LIBERIS AVG. (c) Confirmat

(x) Capit. l. c. c. 24. Dio l. c. p. 83. (y) Dio. l. c. (z) l. c. (a) Apud Gruterum p. 26r. (b) Verba sunt Pierii in Hieroglyph. Lib. 56. c. 42. (c) Apud Patin. in Numism. Imp. p. 99.

tatis potissimum nomine aliàs insignitam novimus. Huc referendæ sunt inter alias plures hæ Inscriptiones apud Gruterum (n).

PIETATI AVG
L. LVCRET. FVLVIANVS. FLAMEN
COL. IMMVNIVM. PROVINC
&c. &c.

item alia. (o)

S. CAESAR. FL.
VALENTINI
PIO. FELICI. SEMPER. AVGVSTO
M. VALERIVS. QVINTIANVS. V.C. CON
P. S. CLEMENTIAE. PIETATI Q
EIVS SEMPER. DICATISSIMVS.

Et ista (p)

VIRTUTE. FOR
TISSIMO. ET. PIE
TATE. CLEMENTIS
SIMO D. N. FL
CONSTANTINO &c. &c.

Ut alias plures, quæ habentur in opere Gruteriano, omit-
tam. Nummos, qui hoc argumentum referant, vix alios
reperi, quam quos jam supra vel PIETATE ROMANA, vel
PVBLICA insignitas attulimus.

Tandem PIETAS ERGA AEQVALES ultimò loco
consideranda venit. Hæc vel *fecero*; apud Tacitum, (q)
vel *patrueli*; apud Justinum (r); vel *hominibus quibusvis*
aliis officium debitum designat. Pulcherrima est ista inscri-
ptio apud Gruterum (s):

QVISQ. LGER. SI. TAMEN. PIVS. EST
NECES.

(n) p. 101. (o) p. 285. (p) p. 283. (q) In Vit. Agric. c. III.
(r) Hist. Lib. III. c. 2. (s) p. 676.

NECESSE. EST. DOLEATUR

Et illa, quæ erga affines laudat Pietatem: (1)

CLODIAE. Q. FIL

RVFINAE

FVRIA. HELICE

AVIA. ET

FVRINA MATERTERA

PIENTISSIMAE.

Neque raræ sunt, quæ Conjugum invicem laudant pietatem
inscriptiones veteres.

Inter alias excerpti merentur istæ à Grutero (2)

D. M.

ALFENIAE

PIETATI

CN. GRESIVS

APER

CONIVGL B. Mj

& illa (3)

HIC. PIETATIS. HONOS. HAEC. SVNT. PIA

DONA. MARITI. CVI. MVLTVM. DILECTA. FVI

EGO. MARCELLINA. PRO. MERITIS

CERNISQVE. MHI. SOLVS. CONIVNX

AELIVS. EOQVE. POST. OBITVM. MEMOR

AMORIS. DICAT

Aliam elegantem admodum Reinesius habet (4):

D. M.

P. CRITONI. JANVARIO. VIX. AN. XLV.

ANIANA. DEVTERA

CVM. QVO. VIXIT. ANN. XXXVII. CONIVGL. B. M.

QVAE. PIETATE. PLENA. HOC. LIBENS. FECIT.

Sæpius tamen etiam denotat affectum, quem vel soror fra-
tri, & contrà, vel fratres invicem exhibent. Huc refer' istud
è vitâ(1) p. 677. (2) p. 753. (3) p. 805. (4) Epist. ad Rupertum ep. 53.
p. 285.

è vitâ *Timolcontis*, apud Cornelium Nepotem (z) exemplum, & illud *Caji Caligulae* apud Svetonium (a), etiam Augustorum *Marci & Veri* apud Iul. Capitolin (b). Inscriptiones iterum aliquas huc referemus è Grutero (d):

D. M.

L. L. APONIANI

QVI. VIXIT

ANNOS. X. M. VI. D. II

MACRIA. PRIMVLA. SOROR,

PIENTISSIMA. FRATRI

& alia (d):

RODIADI. ET. VITALINE

SORORIBVS

FECIT. DOMITIA. RODIAS

SOROR

PIENTISSIMA.

E nummis, qui præsentem illustrare possunt materiam potissimum *Antonii* huc facit.

Ob pietatem namque erga fratrem PIVS vel PIETAS nuncupatur *Antonius* in nummis, quos habet *Patinus* (e) & *Gorlaus* (f). In horum altero figura stans stolata dextrâ navis gubernaculum sinistrâ cornucopiæ tenens ante quam ciconia, & inscr. ANT. AVG. IMP. IIIVIR. R. P. C. &

PIETAS COS. In altero verò adverso Imago quoque *Antonii* cum lituo, inscr. ANTONIVS IMP. III. VIR, R. P. C. & averso: Pietas stolata stans, dextrâ thuribulum, sinistrâ cornucopiæ tenens, duabus ciconiis super impositis, inscr. PIETAS COS. Hujus rei argumentum breviter exponit

L

nît

(z) Cap. I. (a) Cap. 15. (b) Cap. 12. in Vit. Marc. (c) p. 949.

(d) p. 351. (e) In fam. Rom. Antonia. f. 2. (f) In thes. numism. Rom. p. 4.

nit Dio (g): Ἀλλ' ὅτι inquit, λεύκις μὲν τῆς Φαλβίας τῶν τε πραγμάτων, ὡς καὶ παρὰ τὴν Μάρκον τὸ τοῦ ἀντελαμβάνειν, καὶ ἑδνός αὐτὸν ὑφίστατο. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐσεβείαν καὶ ἐπωνυμίαν ἐαυτῷ πίστιν ἐπέθηκεν. Ciconiam verò aliàs pietatem notare, quæ parentibus exhibetur, diducit fusiùs Pierius (q), qui libro III. Collectan. Hieroglyphic. sub tit. *Filiorum* egregiè de hâc re differit. Merentur verba, ut integra adponantur: *De ciconia*, inquit, *in parentes gratitudine tam veterum quàm recentiorum scripta plurima sunt in medio, & inter ceteros, Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Plutarchi, Oppiani, Eliani, Horapollinis, Plinii, Val. Maximi, Suida, & inter SS. Auctores Basilii M. in hexaëmero, homil. 8. ac libello de honore quo afficiendi sunt parentes in senectute, & Ambrosii in Genesin Cap. 5. legi possunt. Qui quidem universi in hoc consentiunt, quod gratam memoriam educationis & nutritionis præstita juniores ciconia diligenter observent, atq; adeò senio confectos parentes nunquàm deserant, sed mutuis officiis eos foveant, ac magnâ cum curâ pascant. Unde Græci elegans verbum ἀντιπαλαγεῖν b. e. reciconiare derivarunt. & c. Petronius Arbiter vocat Ciconiam Pietatis cultricem. Quod Romani in suis etiam nummis observarunt, ac notus cujusdam Veteris Poëta versus:*

Ἰκαίως βιώσεις, γηγεβοσκῶν τὸς γονεῖς.

In hocce Antonii nummo ciconia, licet raro admodum exemplo, pietatis, quam fratribus debemus, signum est.

Elegantior verò multo est ille Pupieni & Balbini nummus argenteus, quem habet Ill. Spanhemius (i), Occo (k) & Mauroceni Thesaurus (l). Exhibet verò ille ex unâ parte Caput

(g) lib. 48. (b) In libro 17. Hieroglyph. (i) l. c. 723.

(k) f. 334. (l) Cap. VII. p. 31.

put laureatum Pupieni cum inscr. IMP. CAES. PVPIEN, MAXIMVS AVG. ex alterâ vero duas dextrâs junctas, cum inscr. PIETAS MVTVA AVGG. Denotant verò eo concordiam ipsorum in administrandâ Rep. quâ defendenda erat adversus Maximum; simul enim facti sunt Imperatores ambo, quorum alter militiâ, alter Reipublicâ praeesset. Et quamvis commemoret Capitolinus *(m)*. *populum Romanum imperio Maximi contradixisse, & Gordianum adulescentulum Caesarem nuncupatum*; Herodianus fucum impositum tantummodò fuisse plebi, ut istum dejectum dignitate crederet, & ambobus decretos omnes Imperatorios honores atque insignia, datam tribuniciam potestatem, jus proconsulare, Pontificatum Maximum, Patris etiam patriâ nomen: licet Onuphrius Panvinus in fastis suis omnes tres Balbinum, Papienum & Gordianum Caesares faciat *(n)*. Ast priorum saltem in memoriam Principum cum promiscuè nummi sunt, mox Pupieni, mox Balbini effigiem præ se ferentes, cum inscr. PIETAS MVTVA AVGG. Scilicet alteri alter affectum testaturus, quo Consortium imperii amplecteretur, hoc usus est lemmate. Et hinc apud Occogem aliquæ deprehendimus, quæ FIDEM MVTVAM, CONCORDIAM AVGG. Balbini; CARITATEM MVTVAM AVGG. AMOREM MVTVVM AVGG. argentes, & aureum PATRES SENATVS Pupieni referunt numismata, solùm ut eò clariora, quæ intercessit illis invicem, prostarent Concordiæ signa, solito, duabus nempe manibus junctis, symbolo *(o)*. Quo referendum rarum istud numisma apud Chorlijum *(p)*, ubi fratribus Tito & Vespasiano invicem dextrâs jungit Senatoria

L 2

(m) In vitâ Maximi & Balbini. *(n)* ad Olymp. 254. *(o)* conf. Spanhem. Dissert. VIII. p. 723. *(p)* de la Religion p. 139.

toriaquædam persona, cum inscr. PIETAS AVGVSTA. S.C. Sed vana erat hæc inter nostros exterior PIETATIS professio. Enimverò & Herodianus, & uti fatetur ipsemet, qui eum exscribit, Capitolinus quasdam inter Balbinum & Maximum sed tacitas, & *quæ intelligerentur potius quàm viderentur*, fuisse discordias, & Balbinum semper, qui deferrentur ob victorias honores Maximo, invidisse, autores sunt. Ubi simul notanda ista summa, quàm fufius dissertat. novem evolvit Spanhemius, antiquorum numismatum utilitas. Capitolinus admodum se torquet & laboriosè satis disquiri de istâ geminâ MAXIMI & PVPIENI appellatione, donecprehendit, eundem esse: qui tamen nodus uno saltem, numismatum intuitu poterat solvi, ubi apertè dicitur: IMP. CAES. PVPIEN. MAXIM. AVG.

Transcatnus nunc relicta Pietate ipsâ, ad illos, qui se Pios dici passi sunt. Primum ita appellatû reperimus. *Eneam?* hinc sæpius audit ap. Virgilium: PIVS AENEAS. Cui tamen meritò adjungimus fratres Catanenses, Metellum, Pompejum, Antiochû Evergetam, & Ararathem, de quibus omnibus constat, *Pios esse dictos*. Mansit hæc appellatio per aliquot lustrorum decursus, ut nemo sibi vindicaret soli: Donec Antoninus PII nomen assumpsit proprium, quem longo ordine secuti sunt alii, qui vitia sua satis impia pio texere nomine. Præterea & aliis titulus hic tributus est. Ita PIA dicitur Legio apud Gruterum (g) & Nonæ apud Lampridium (r). *Nota pro eo facta sunt Nonis Pius*. Dicitur & Iuno Pia apud sæpius laudatam Gruterum: (s)

IVNONI. PIAE

M. CA-

(g) l. c. p. 355. (r) In Commodò Anton. (s) p. 25.

M. CANVLEIVS. M. L. PHILONICUS
GENIAR. POST. AEDEM. CASTORIS

Eò quoque devenit, ut abstractè PIETAS vocarentur aliqui, quos affert in aureo suo tractatu Ill. Ezech. Spanhemius (†). Et mansit hoc nomen etiam adhuc ad nostra tempora, veluti id eximiè docet Berwert *de Cognominibus Principum*. (u)

Abhinc adulatione Romanâ indies magis magisque crevit insana titulorum vanitas, aded, ut cùm primò Optimi saltè Principes PII, mox PII & FELICES dicerentur. Exemplo est Commodus, qui sub regio vultu nequam animū tegens, primò PII & FELICIS sibi titulum sumsit, teste Lampridio (x). Quem postea imitati sunt tantū non omnes; sic tamen, ut cùm Commodus diversis vicibus, PIVS primò, dein FELIX diceretur, illi simul utrumque arripuerint. Mirandum autem, quòd, cùm Severus Imp. nunquam PIVS FELIX dictus sit, uxor tamen ejus Iulia utroque in nummis superbiat, quod sane argumentum est, fæminam summè fuisse æstimatam, at summè etiam insolentem. Neque tamen hoc PII FELICIS titulo diu contenti erant, sed mox auxere aliis; ut AVCTOR PIETATIS ET RESTITVTOR Commodus; CONSERVATOR, Gallienus; DII jam olim etiam *Iulius Caesar* apud Goltz (y). *Antiochus* ap. Diodorum Siculum (z); atque, uti quidem putat Victor (a), *se primus omnium Caligulam post, Domitianumq. Dominum palàm dici passus, & adorari se appellariq. uti DEUM*. Apud Gruterum *Valentinianus Valens & Gratianus*, PERPETVI PII FELICES; item PII FELICES AC SEMPER TRIVMFATORES: *Galerius & Gratianus*, PII
L3 FELI-

(†) De Numism. Præst. & Usu. Disf. IIX. p. 723. f. (u) Dissertatio hæc præfide DN. Becmanno habita est Francof. ad Viadrum anno 1683. (x) In Vit. Ejus. Cap 8. (y) p. 19. (z) In Elog. ad lib. 31. ed. 3. p. 186. (a) de Cæsaribus n. 39. p. 303.

FELICES AC TRIVMFATORES SEMPER AVGG. & Faustina, PIA CLARISSIMA; appellarentur. Donec tandem PISSIMI, qui erant *Pessimi* dicti sunt. Quæ appellatio non Imperatoribus primùm, sed promiscuè defunctis, à suis Cognatis vel aliis Patronis tributa est. Ita *piissimas* vocat Florus (b) animas; Manes Tacitus (c). Plures etiam habemus ejusmodi inscriptiones. Aliquas saltem afferamus è Gruterop. 663:

D. M.

B. AELIO. TAVRO. QVI. VIXIT
ANN. XXI. DIES. XXXV.
FANNIA. SEVERA. MATER
FILIO PIENTISSIMO &c. &c.

p. 660.

A. ΚΑΤΑΔΙΩΙ
ΔΙΩΔΩΡΩΙ
Α. ΑΤΕΙΑΙΩC
ΚΑΙ. CEΙΑΙΑΝOC
ΦΙΑΩΙ. ΚΑΙ
ΤΡΟΦΙΜΩΙ
ΕΥΘΕΒΕCΤΑΤΩΙ
ΚΑΙ. ΓΑΤΚΤΤΑΤΩΙ.

Cæsares tamen aliqui Piissimi quoque dicti sunt. *Constantinus*, ap. Gruterum p. 283.

PISSIMO. FORTISSIMO
FELICISSIMO. DN.
CONSTANTINO. MAXI
MO. VICTORI SEMPER
AVGVSTO &c. &c.

Et *Valentinianus* p. 285.

PISSIMO
FELICISSIMOQ

PRIN.

(b) Lib. IV. c. 7. (c) In Vit. Agric. sub fin.

PRINCIPI
VALENTINIANO
INVICTISSIMO
SEMPER AVG.

Dein pro hâc PISSIMI appellatione usurpavere etiam
SANCTISSIMVS. Tale monumentum reperitur apud Reine-
sium (d):

MEMORIAE. NICINIAE. EPICTESI
CAVLIVS. THALLVS. CONIVGI. SANCTISSIMAE
Et Florus l. c. Animam *Sanctissimam* dixit. Quem Titulum
sumsere Caesares quoque, veluti è pluribus constat Inscriptio-
nibus. Unam adscribimus è Grutero p. 101.

PRO SALVTE
DD NN
SANCTISSIMORVM
IMPP
BONO. EVENTVI. MIL
EXERCITVS G.S. MATER
NIVS. PERLETVS. MIL
LEG. VII. PR. P. F
STRATOR

.....

Sacratissimum Imperatorem Diocletianum vocat Capitolin. (e);
Etiam INNOCENTISSIMVM reperimus apud Gruterum,
p. 667.

AMANTIO. DVLCISSIMO
POSVERVNT. PARENTES
VERNÂ. PATER. ET
LVPVLA. MATER. FILIO
INNOCENTISSIMO

Memorable est illud & Impiissimum epitaphium Romæ,
ubi

(d) In Epist. 36. ad Rupertum p. 285. (e) In Marco Cap. XIX.

ubi binæ manus sunt incisæ marmori, quæ tolluntur in altum,
cum inscr.

PROCOPE. MANVS
LEBO. CONTRA
DEVM QVI
ME INNOCEN
TEM SVSTVLIT
QVAE VIXIT
ANN XX
POS PROCLVS

Rationem, ob quam PIOS vocarunt suos Cæsares Romani, Gentilesque, hanc è Themistio affert Ill. Spanhemius (f), quodd *Deorum exemplo, qui tanquam* ΕΙΣΕΒΕΙΣ & ΣΩΤΗΡΕΣ *soleant invocari, ita appellati sint.* Plures tamen aliæ passim occurrunt: Nimirū *ob Religionem*; Antiochus & Commodus: *Ob pietatem erga Patriam*: Pertinax, & omnes dehinc Imperatores, qui post PIVM Pii & Felices dicti sunt, etiam Augustæ, ut Iulia Domna: *erga parentes*; Æneas, Metellus, Sextus, Ariarathus & Antoninus Pius, & *inferiores*; Gallienus, appellati sunt Pii. Singula fusiùs expendamus, & nummos explicabimus.

Nimirum OB PIETATEM ERGA DEVM dictus est PIVS *Antiochus*, qui & Evergetes. Ita namque in nummo, quem Patinus (in thesauro) & Spanhemius (p. 701.) habent; ANTIOXOT ΕΤΕΡΓΗΤΟΤ ΕΤΣΕΒΟΤΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. De hoc testatur Iosephus (g) ὃ ὑπερβολὴν τῆς θρησκείας εὐσεβὶ πάντες ἐκάλουν. Et Commodus Imperator in nummo qui inscribitur:

M. COMMODVS ANTONINVS PIVS FELIX AVG
BRIT. Caput Commodi laureatum, AVCTOR PIE-
TATIS

(f) l. c. Dissert. VIII. p. 720. (g) Antiqv. Lib. XIII. c. 16.

TATIS. figura stans ad aram, dextrâ pateram, sinistra arcam tenens & in alio:

RESTITUTOR PIETATIS, itidem figura ad aram sacrificans. Habet hos nummos Mediobarbus f. 252. Erat vero Commodus Optimi parentis pessimus filius, à primâ statim pueritiâ turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ut custodes vita suæ honestiores ferre non potnerit. Lampridius (b). Admodum tamen velarius, ut se Jovem, se Serapidem, se Apollinem, se Marsem, se Herculem finxerit, uno verbo, omnibus Omnia. Se Auctorem denique Pietatis (& Restitutorem) assereret, qui erat summè impius, Patinoidè nummis docente (i). Et hinc tam crebra reperimus Pietatis specimina, mox Herculi, mox alii Deo Deæve sacra facientis Commodi, etiam Iſidi, de cujus cultu AVCTOR & RESTITVTOR PIETATIS audivisse, creditur Mediobarbo. Nam quamvis diu peregrinam Religionem Romani non admiserint, (k) quia nihil aquè dissolvenda Religionis, quàm si non patrio, sed externo ritu sacrificaretur, judicabant prudentissimi Viri teste Livio, (l) & hinc Christiana etiam diu profligata fuerit: uti docet Inscriptio apud Gruter. p. 238.

NERONI CL. CAES

AVG. PONT. MAX.

OB PROVINC. LATRONIB

ET. HIS. QVI. NOVAM

M

GE-

(b) Capitolinus in Vita Marci Cap. 19. his moribus eum fuisse tradit, quibus nullus lanista, nullus scenicus, nullus arenarius, nullus postremò ex omnium dedecorum ac scelerum colluvione concretus. (i) In thesauro p. 94. (k) Val. Maxim. Lib. II. c. 3. Dionys. Halicarnas. Lib. II. conf. legem, quam citat. Cicero II. de Legib. (l) Lib. XXXIX.

GENERI. HVM. SVPER
STITION. INCVLGAB.

PVRGATAM.

Fidem huic faciunt, quæ de hoc Cæsare affert Suetonius in Vit. Ejus cap. 16. Huc referantur item aliæ duæ Inscriptio-
nes ap. Eund. p. 280. Diocletiani, qui NOMINE. CHRISTIA-
NORVM. DELETO. QVI. REMP. EVERTEBANT, &
SVPERSTITIONE CHRIST. UBIQ. DELETA.
ET. CVLTV. DEOR. PROPAGATO laudatur.
Tamen successu temporis, nostram si exceperimus, plu-
rimam Deorum dearumque peregrinarum, ipsis inducen-
tibus Augustis, Religio floruit viguitque Romæ: Imprimis
verò & Isis, quo sæpius expulsa erat, eò crebrius recepta (m),
ut de dâ, licet ex mente aliorum pronunciet Diodorus (n):
Πάσαι οὐχ ὅσον τῇ ὁμοθυμῆτι μακροτέρῃ ἐνυπόκει ἐν ταῖς ταύτης τιμαῖς,
φιλοτιμυμένη διὰ τὴν ἐν ταῖς Σεραπείαις ἀνισταναι. Confe-
ratur Laurentius Pignorus in mensâ Isacâ (o), qui quam-
diu repugnaverit, donec assumsit hæc Ægyptiaca sacra, Ro-
mæ, prolixius & ordine tractat, ubi etiam sacra ipsa & rituum
eorum tangit. *M. Aurelium* quidem jam ædem dicte Scra-
pidi, inscriptio ista docet ap. Græterum p. 85.

SE-

- (m) Val. Max. l. c. (n) Lib. I. Biblioth. Sect. I. p. 15. (o) Cap. II. p.
10. Addatur Ezech. Spanhemius Dissert. IV. p. 263. 266. Kip-
pingius Lib. I. cap. V. Antiq. Rom. n. II. Dempsterus
Paralip. ad Rosin. Cap. 21. & 22. huc referatur elegantissima
hæc, quam ex Apiano & Amantio p. CXXXVI. descripsit.
Italiæ excerptimus, Isis columnæ: EGO ISIS SUM AEGY-
PTI REGINA A MERCVRIO ERVDITA QVAE EGO LEGIBVS STA-
TVI NVLLVS SOLVET. EGO SVM MATER OSIRIDIS, EGO SVM
PRIMA FRVGVM INVENTRIX EGO SVM ORI REGIS MATER EGO
SVM IN ASTRO CANIS REVLGENS MIHI BVFASTVA VRBS CON-
DITA EST GAVDE GAVDE AEGYPTE QVAE ME NVTRISTL

91.
SERAPIDI DEO
M. AVRELIVS. ANTONINVS
IFEX. MAX. TRIBVNIC. POT. X.

AEDEM

Et ante hunc *Hadrianum* quoque, suspicamur è nummo, quem Occo habet (p), ubi Isis & Serapis majori formâ quàm in aliis nummis conspiciuntur, cum epigraphe: ΙΟΤΑΙΕΩΝ ΚΑΙ ΛΑΟΔΙΚΑΙΩΝ. *Ottonem* etiam sacrificasse Deæ, è *Svetonio* (q) constat, confirmante, quem habet *Patinus*, eleganti rarissimoque, ut reliqua hujus *Cæsaris*, numismate. De *Commodo* autem *Lampridius* (r) quòd *sacra Isidis coluerit ut & caput raderet, & Anubim portaret*; & *Herodianus* (s) singulariter, Eundem matrè DEùm (t) sacra fecisse (u), scribit. Nummus item apud *Oeconem* occurrit, cum inscr. SARAPIDI CONSERV. AVG. Et ad nostrum confiderenter *Mediobarbus* asserit: *Ob sacra Isidis ab eo culta Auctorem Pietatis & Restitutorem dici voluisse*. Enimverò, cum nummi ipsi id non evincant, nullum etiam vel marmor vel historici testimonium pro stabiliendâ hâc suâ sententiâ habeat *Mediobarbus*, conjecturam quidem non contempnimus, eisdem tamen tutò subscribere non possumus: Hoc interim largientes, maxime ob *Pietatem erga deos* ita appellatum, de

M 2

quo

- (p) In editione Veteri Antverp. 1579. p. 164. (q) In Vit. Ejus. c. 12. (r) In Vit. Commod. Cap. 9. (s) Lib. I. cap. X. XI. (t) An Isis cum matre DEùm, vel Cerere & Attide eadem sit, disquirere cum ipso *Reinesio* nolumus, qui epist. ad *Rupertum* 68. p. 616., multis modis à se diffanare, ait, ut soleant, qua fingantur. (u) Cujus testes tres habet Occo nummos cum inscr. MATRI DEVM CONSERV. & MATRI, DEVM SALVTARI. p. 252. p. 255. f. habet.

quo constat, Religionis opinionem admodum affectasse, ut, Lampridio teste, & *habitu victimarii victimas immolavit*; conferatur nummus, quē citat Oeco è Patini histōire des médailles (x), ubi Imperator antè templum inter victimarios adstat. *Restitutor* denique atque *Auctor pietatis* dicitur, non quòd ipse primus Cultor extiterit, cujus exemplum secuti essent alii, quo sensu AVTOR vel AVTHOR scribendum fuisset, licet perpetuum hoc esse non contenderim, sed quod ipse auxerit Religionem Pietatemque, sive majora ejus ediderit specimina, ac plura quam alii. Senatùs auctoritate decretoque appellatum fuisse Auctorem, produnt additæ S.C., quæ litteræ in illo, ubi RESTITUTOR PIETATIS dicitur, non occurrunt.

XXIII.

Excipit Religionem PIETAS, quam PATRIÆ debemus; hæc claret Pertinax, cujus nummum è thesauro Bosio Sagittariano exhibemus, & inscribitur:

DIVVS PERT. PIVS PATER, Caput nudum Pertinacis, & adversâ parte:

CONSECRATIO. Aquila globo insidens.

Quâ animi cum modestiâ Pertinax imperii Romani fauces acceperit, quâ lenitate principatûm gesserit, quâ denique cum populi Rom. Senatûsq; voluptate omnia in melius mutaverit, testantur conceptæ, quam latè patebat imperium, subditorum spes, doloresque ob ejus necem. Hinc lætæ acclamationes (y) PIETATI SENATVS FELICITER! & JUPITER O. M. VT SALVI SIMVS, SERVA NOBIS PERTINACEM.

Qvâ

(x) p. m. 163. edit. Gallic. (y) Lampridius in Commodo.

Erat autem Publius Helvius Pertinax Patre libertino natus, genere Italus, domi bellicę rebus gestis clarus, multisque insignis tropæis, quę adversus Germanos atque Orientales barbaros erexerat : gravissimus Commodo à Parente relictus amicus, & quę plurima administrasset, tamen erat omnium pauperrimus. Grandęvus sexagenario major contra voluntatem principatum sumere, coactus, illud haud diu obtinuit, à pratorianis enim quietam rerum conditionem haud satis æquo animo ferentibus obtruncatus est. Herodiano (z), Iulio Capitolino (a), & Victore (b) testibus. Describitur à Iulio Capitolino l.c. quodd fuerit : *Senex venerabilis, immixta barbâ, reflexo capillo, habitudine corporis pinguiori, ventre prominulo, statura Imperatoriâ, eloquentiâ medioeri, & magis blandus, quàm benignus, nec unquam creditus simplex &c.* Nudo pingitur capite, quia in DIVORVM relatus est numerum, qui sæpius nudi apparent, uti Augustus apud Stradam n. 21. interdum tamen & radiati, Titus ap. Eund. n. 152. Laureati m. ut Claudius ap. Choul. p. 78. Ludi Divi Circenses sunt facti, & flamines creati Helviani appellati sunt, Capitol.

Pietatem vero Ejus singularem tam erga populum tum erga Deos, præter, quam habemus, ejus Vitam à suprà laudatis descriptâ, egregiè illustrant bini, quos Segvinus (d), alterum exprimit, alterum citat nummi : Ille quidem præ se fert mulierem dexterâ tesseram frumentariam, sinistra cornucopiam tenentem, cum inscr. LIBERATIS CIVIBVS, ad indicandam Pertinasis liberalitatem, qui initio principatus populo an-

M 3

nona

(z) Lib. II. c. i. fs. (a) in ejus Vitâ. (b) de Cæsarib. 18. & in Epitom. 34. (c) cap. 5. de his ludis conf. Kipping. Lib. II. c. 6. (d) Select. Numism. Antiq. Imp. f. 161. fs

nonæ caritate presso ipse frumenta præbuit, adstipulante Iulio Capitolino in Vit. Pertinac. Cap. 7. & nummo isto, quem è museo Daviaz Mediobarbus attulit (e).

Alter nummus, quem argenteum & æreum possidere se ait Segvinus; & apud Occonem (f) etiam quater apparet, à parte aversâ figuram muliebrem sedentem, manu dextrâ duas frumentarias spicas ostentantem exhibet, cum epigraphæ: OPI DIVINAE; ut & auxilii divini memorem se præberet, & præcipuè Opi, seu terræ, quæ frumenta proferat, honorem haberet. Maximè hoc illustrat atque elegantissimè inscriptio ista verus apud Gruterum (g), quam & Patinus citat (h);

OPI. DIVINAE. ET. FORTVNAE
PRIMIGENIAE. SACR.
IMP. CAESAR. HELVII
PERTINACIS. AVGVSTI
V. D. D.
T. CAESIVS. T. F. HERODES
V. S. C.

Ad quam conjicit Gruterus, Pertinacem statuam hanc Opi *vo-*
vissè ac dedicassè, Titum verò Cesium hunc votum solvisse curassè.
Pater appellatur, ex summo Populi Senatûsque erga Eum amore, cum alii PATRES PATRIAE, quorum primus Cicero dictus est, vocitarentur; quamvis de eo Capitolinus (i) referrat, quòd, Augustus sit appellatus, & PATRIS PATRIÆ nomen unà cum imperio proconsulari, & jure quartæ Relationis receperit. Et hinc Victor (k): *Huic mortuo Divi nomen*
decre-

(e) f. 260. (f) f. 260. (g) p. 26. (h) Numism. Imp. p. f. 270. (i) Cap. V. in Vit. Pertinac. (k) In Epitom. 34.

decretum est: ob cuius laudem ingeminatis ad vocis usque defectum plausibus, acclamatum est: PERTINACE IMPERANTE. SECURI VIXIMVS, NEMINEM TIMVIMVS, PATRI PIO, PATRI SENATVS, PATRI OMNIUM BONORVM.

Neque vero solus Pertinax PII PATRIS meruit nomen, sed & Postumus apud Oeconem ⁽¹⁾ PIVS audit PATER; Neque hæc appellatio PATRIS nova est. Augustus enim jam diu antè PATER dicitur in nummo isto apud Stradam n. 31. quales tres possidet etiam Nummophylacium B. Bosii, Syllog. Poster. Tab. IV. Etiam Trajanus apud Morellium ^(m) DIVVS PATER nominatur. Sed rarior est hæc appellatio, quàm ut vulgò tribuatur, nec nisi optimi ita dicti sunt Principes. Aliam affert & rarissimam inscriptionem Gruterus p. 165. quam B. Bosius, ⁽ⁿ⁾ Constantino M. tribuit; DIVVS AVGVSTVS PIVS PATER DOMINORVM. Aliàs de PATRIS appellatione elegantissimè & fusius agit Illustr. Spanhemius ^(o).

De Consecratione superius egimus, quòd jam non repetimus. Restat ut de tempore, quo cusus est hic nummus, pauca annectamus. Post mortem nimirum Juliani detrum percussus esse è loco isto Capitolini ^(p) qui ait: *Cum Tulianus quoque à militibus desertus esset, per Senatum & populum Pertinax in Deos relatus est*, constat. An verò initio principatus Severi, qui ulciscendam promiserat Romanis Pertinacis necem, ejusque assumsit cognomen, teste Herodianò & nummis variis, an post pacatum undique imperium, tacente historia, taceat quoque omnis conjectura. Hoc facile probari potest, suffragante ipso Kippingio ^(q), ad illum,

⁽¹⁾ f. 395. ^(m) In Specim. Tab. III. ⁽ⁿ⁾ De Pontific. Maxim. Impp. Rom. Cap. II. §. 9. p. 16. ^(o) l. c. Disf. IIX. p. 74. ss. ^(p) In Vit. Pertinac. Cap. 14. ^(q) Lib. I. Antiqu. Rom. c. 12. p. 340.

quo consecratus est Pertinax, dic, hunc eusum fuisse nummā,
 Aliās inter nummos Severi apud Patinū aliquis apparet, tem-
 plum decem columnis extructum referens, & inscrib. I. O. M.
 H. COL. HEL. i. e. IOVI OPTIMO MAXIMO HELVIO
 COLONIA HELVIANA, quem explicat Patinus, quod co-
 loni gratias agentes suæ coloniz fundatoribus Pertinaci &
 Severo eum obtulerint: & Dio in funere Pertinacis ὁμημα
 ἄτοιχον περιεμλοναdem illam, quæ Pertinaci est extructa vocat,
 i. e. non parietibus sed columnis suffultam, notante lauda-
 to Kippingo l. c.

XXIV.

Huic meritò adjungimus *Iuliam Domnam* Severi uxo-
 rem. Licet enim ante hanc alios Imperatores huc referre
 potuissemus, qui post Antoninum *Pios* sese appellarunt, quia
 verò Augustarum nummi non solent non esse rariore, non
 omittendum hunc rati sumus. Debemus eundem thesauro
Bosio - Sagittariano; argenteus est, & inscribitur.

IVLIA PIA FELIX AVGVSTA

Caput Iuliz. aversus Dianam facem gestantem exhibet, cum
 epigr.

DIANA LVCIFERA.

Non Viros modò sed & fæminas hunc sibi PII & FELICIS ti-
 tulum arrogasse, noster ante alios docet præsens nummus.
 Iam ostendimus, Antoninum fuisse primum, qui PII no-
 men assumerit. Mox secutus est Commodus, qui FELICIS
 titulum addidit, de quo Lampridius (s): *Inter hæc Commo-
 dus Senatu semet ridens, quum adulterum matris Consu-
 lam designasset, appellatus est PIVS, quum occidisset Peren-
 nem*

(s) Numism. Impp. f. 281. (s) in Vit. Commod.

nem, appellatus est FELIX. Severus quamvis FELICISSIMVM se & FORTISSIMVM, vocet (t), nunquam tamen PIVM & FELICEM reperimus. Uxor verò ejus Iulia, fœmina insolentissima ac superbissima hunc arripuit titulum. Et *Piam* quidem, quia variis meruit de populo Romano beneficiis, *Felicem* autem dixere, cùm, quia omnes ferè Orientis Civitates Pescennio hosti Pop. Rom. favissent, & non nisi eversionem & ruinam illo vivente expectare debuissent, fortuna quædem eos servaverat, quam Iuliæ tribuunt. Et hinc apud Trifanum (u) nummus est, ubi Iulia in templo cum SERVATRICIS laude, & apud Patinum, ubi ATT ΔΟΜΝΑ ΤΤΧΗ vocatur. In summo fuit ubique honore, ut plurimæ etiam provinciæ nummis cufis, quos partim recenset Patinus (x), suum erga illam animum declarârint. Golzius ejus hanc habet inscriptionem:

IVLIAE AVG. MATRI AVG. N. ET. CASTRORVM
ET SENATVS ET PATRIAE ET IMP. CAES. M.
AVRELII ANTONINI PII FELICIS AVG. PARTHICI
MAXIMI BRITANNICI MAXIMI

Et nummum habet Occo (y), in quo MATer AVGuſtorum, MATer SENatûs, MATer PATRIæ vocatur, qui S. C. cufus est. (z) Aliàs fuit impudicissima fœmina, ut & cum filio incestum perpetraret, de quo Spartianus: (a) *Matrem* (non alio erat dicenda nomine) *duxit uxorem, ad parricidium junxit incestum*; ac nihilo minùs Romana adulatio PVDICITIAM ejus laudat in numismate, quod Choulus servat (b), argenteo.

N

Mor-

(t) apud Golzium l. p. 56. & Gruterum p. 265. (u) Comment. historic. tom. 2. (x) In numism. Imp. (y) f. 281. fs. (z) ante hanc tamen Liviam quoque appellatam MATREM PATRIAE ac GENETRICEM Dio testatur Lib. 57. p. 610. (a) In Severi. Vit. (b) p. 120. de la Religion &c. & ap. Occon f. 281.

Mortua est Antiochia, luctu ob filios, quibus interem-
tis carere cogebatur, Herodiano teste (c).

In nostro praesenti nummo Lunæ comparatur Julia, ut
Vir ejus Soli, & filius Caracalla Orienti. hinc Oppianus Poëta
Κυνηγετικῶν.

Νύμφη ἀρμενισσέα, λαχὼ ἔτε καλλιτύχη
Ἀστυμένη Κυθίρεια, καὶ λεπτὴ Σελήνη. (d)

Figura vero ista facem tenens nihil aliud nisi lunam sive Lu-
cinam, quæ & Diana dici solet, indicat. Nobilis est locus Cice-
ronis de natura Deorum (e): Luna à lucendo nominata.
Eadem enim Lucina. Itaq; ut apud Græcos Dianam leitiā Lucifer-
am, sic apud nostros Iunonem Lucinam in pariendo invocant.

Eam verò cum face ardenti solere pingi, auctor est
idem in oratione in Verrem: (f) Erat (Diana Segestana)
admodum amplum & excelsum signum cum stolâ: &c. Sagitta
pendebant ab humero: sinistra manu retinebat arcum: dextra
ardentem facem praeferebat. Neque una erat, sed plures, quas
Idem recenset in libro de divinatione. (g)

Operæ pretium est, ut, cum sæpius mundus muliebris,
quo caput ornant, in nummis nostris occurrat, de eo breviter
aliqua annectamus.

Ornatus ille duplex est: vel enim, ut ait Tertullianus
(b), in auro, argento, gemmis & vestibus deputatur, vel in cur-
râ capilli; hunc cernimus in nummis nostris Lucilla n. 7. Pietat-
is n. 13. & 18. Veneris n. 17. Agrippina item, Faustina, Otacilia &
Julia n. 19. 21. 22 & 24.; illū in Pietatis n. 1. 2. & Matidie n. 20.
Pietas n. 1. & 2. ricâ vel peplo velata conspicitur.
Est enim rica parvum palliolum ad usum capitis factum. Kit-
tam

(c) Lib. IV. c. 13. (d) conf. Oysel. ad tab. E. (e) Lib. H. p. 30. B.

(f) p. 239. E. F. (g) Lib. III. p. 341. G. (b) de habitu
muliebr. cap. 4.

eam appellat Otto Sperlingius (i) *Sacerdotalem*. Erat & alia brevior, rricula dicta, quæ caput tantum tegebat, non ad humeros usque demissa. vid. ap. Patinum (k).

Matidia vero in nummo 20. vittam gestat duplicem sive mitram. Ea describitur à Tertulliano (l) dicente: *Mitris & lanis quadam non velant caput, sed conligant, à fronte quidem protecta; quæ propriè autem caput est, nude.* Tales mitras sæpius in nummis Augustarum videmus. conf. Oysel. tab. 48. n. 4. & *Livia Medulla* vide apud Stradam. n. 39. Occiput fasciâ obligat *Matidia*, cujusmodi quoque observatur apud Patinum, (m) ita, ut *capillamenti textilis*, manu tamen psecæ (n) facti, pars appareat.

Aliud enim ab artificibus, quos corrupto hodie idiomate *Perruquenmacher* dicimus, conficiebatur. Et tale gestat Otacilia in nummo nostro, ubi cornu, quod prominet, loco *vixta sive mitra se exerere* credit Sperlingius, & fortè, cum super frontem locandum fuisset, incuriâ calzatoris aliò transpositum est. Probabilius tamen videtur, *semimitram* sive *vittam margaritarum* esse, quam confundens pictor, capillamenti instar finxit.

Sutilibus utuntur capillamenti *Agrippina* n. 19. *Faustina* n. 21. & *Julia* n. 124. Constabant hæc brevioribus cincinnis, & erant similia illis, quæ vocant hodie Galli *perruques d'Abbé*, quamvis adhuc breviora veterum fuisse credat Sperlingius p. 16. *Julia* capillamentum longius est, id quod indicat declinantem morem Romanorum, qui initio brevissimis modò uti sunt capillamenti; cujus rei nobile præter nostrum *Faustina*

N 2 & Agri-

(i) ad nummum *Furæ Sabinæ* & *Tranquillinæ* p. 19. (k) In fam.

Cossutia n. 4. f. 94. (l) in libro de *Veland.* Virg. c. 17.

(m) in fam. *Postumia* f. 231. f. 231. (n) conf. *Reinsh.* ep. 34.

ad *Rupertum* p. 260. f. *Tertullian.* de *Cultu fam.* c. 7.

& *Agrippina* nummum, atque elegantissimum plane habemus exemplum in *Helenæ* nummo apud Stradam. n. 361. Addatur Tertullianus de cultu fæminarum, ubi capite 6. de his capillamentis egregia habet.

In 13. & 18. *Pietatis* & 17. *Veneris* nummo proprios ego credo capillos, quibus licet pauca, aliqua tamen Romæ usæ sunt mulieres. De toto verò hoc crinium apparatu aliàs, si licuerit, fusius agemus, hic potissima, quæ opus erant, adduxisse, sufficiat.

Sequuntur PII ERGA PARENTES. Horum plurimos laudat Antiquitas. De *Æneâ* supra jam egimus. Hunc excipit *Metellus*, qui, ob patrem lacrymis & precibus assidue ab exilio revocatum, Autore Aurelio Victore (o) PIVS dictus est. Hujus rei ergò binos nobis tradidit curiosa Verustas nummos (p), ubi Imago Pietatis cum ciconiâ bis occurrat; alter aversus elephantum, qui itidem Pietatem aliàs designare creditur Pierio (q), hic gentis gloriam, cum inscr. Q. C. M. P. I. h. e. Quintus Cæcilius Metellus Pius Imperator, & alter urceolum atque lituum in coronâ, exhibent, & inscr. IMPERATOR.

XXV.

Præcipuè verò etiam PII nomen *Sextus* meruit, cujus nummum iterum è nummophylacio Bosiano exhibemus, atque eundem habent Patinus (r) atque Oyselius (s).

Inscribitur:

MAGNUS PIVS IMPERATOR ITERUM, & aversâ parte, quâ injuriâ temporis ferè excus est noster,

PRAE-

(o) de Vir. Illustr. n. 63. p. 171. (p) ap. Patinum de fam. in Cæciliâ f. 50.

(q) Hieroglyphic. Lib. II. c. 16. p. 23. (r) in fam. Pompejâ.

f. 219. (s) Tab. LXXVI. n. 10.

PRAEFECTUS CLASSIS ET ORÆ MARITIMÆ.

Adversus clarè monstrat vultum Pompeji nudum, ante quem lituus, & ponè urceolus. (†) Disputat de hac effigie Seginus(x), & Patris imaginem repræsentare posse, arbitratur, licet signa Pontificatûs & Auguratûs videantur aliud quid velle, quia symbola ista apposta nummis, ipsæq; adeò inscriptiones non iis semper, quibus apposta sint, capitibus convenient, sed magistratus sapius designent, aut Triumviros monetales, quorum auctoritate cusi sint; Dein, quia Cicero de Sexti Pompeji auguratu loquens, vocet paternum auguratûs locum. Enimverò hæc omnia nondum ad subvertendam Fulvii Ursini aliorumq; sententiâ sufficere, palàm est. Pater ejus Magnus ille Cnæus Pompejus, qui cum Cæsare atrocissimū pro principatu bellum (y) gessit, interfectus post aciem Pharsalicam filios reliquit Cnæum & Sextum Pompejos; quorum alter in Hispaniâ acriter adversus Cæsarem pugnans, captus occisusque est; alter qui Magnus & Pius audit, superstes Cæsari cum Octavio variè pugnavit. Pace factâ Præfectus Classis & ORÆ maritimæ ex S. C. & Imperator iterum, ut ostendit nostra quoque inscriptio, teste Vellejo, factus, diu Siciliam tenuit (y), tandē in Ægypto, jubente M. Antonio à M. Titio interemptus, vitam finiit, Vellejo teste Lib. II. qui eum describit, quodd fuerit *Adolescens studiis rudis, sermone barbarus, impetu strenuus, manu promptus, cogitatione celer, fide patri dissimilimus, libertorū suorū libertus, servorumq; servus, speciosis invident,*

N 3

(†) Patinus habet: ET ORÆ MARIT. EX. S. C. (x) In epist. super dubiis quibusd. ad nummos fam. Rom. Ursini ad Gottifredum Eqv Rom. p. 212. seqv. (x) quod describunt Florus Lib. IV. c. 2. & Lucanus de Bello Pharsalico: (y) conf. Dion. Casf. lib. 47.

dens, ut pareret humilimis. PIVS vocari creditur Segvino l.c. duplicem ob rationem, & propter observantiam in patrem & propter charitatem in patriam & cives suos. Hoc testatur corona illa quercea, cui inclusa est imago Pompeji, apud Patinum l.c. quæ, ad stipulantibus Pompejo, Segvino, aliisque nulla alia esse potest, nisi quam ob servatos cives profugos meruit (x)

Illud verò clarissimè noster nummus designat. Expressè enim fratres Catanenses ob pietatem erga parentem utrumque celeberrimos ob oculos ponit. Horum virtutem eximiam egregiè commendant Virgilius (a) Ælianus, Solinus, Val. Maximus (b) Claudianus, (c) Seneca (d) Pausanias (e) & Strabo (f) qui ait: καὶ οἱ ρύακες εἰς τὴν Κατανάειαν ἐγγυτάτω καταφίεσθαι, καὶ τὰ πρὸς τὰς ἑτσεβεῖς ἐκεί τε θρύλλεται πρὸς Ἀμφίνομοι καὶ τὸν Ἀναπίαν οἱ τὰς γονίας Πιτῶν ὧμων ἀρξέμενοι διείσωσαν Πιτσερῆμιοι τὰ κακὰ. & Solinus addit: Horum memoriam ita posteritatem muneratam esse, ut sepulcri locus nominaretur: CAMPVS PIORVM. Addatur Aristoteles (g) ἔνθα καὶ τὸ τῶν ἑτσεβεῶν γένος ἐξόχως ἐτίμησε τὸ θαιμόνιον, περικαλλήφθινον ὑπὸ τῷ ρέμματι, ἃς τὸ βασάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὧμων γονίς, καὶ σώζειν πλησίον καὶ αὐτῶν γερόμενον οὐκ ἐπὶ πύργος πόλεμος ἐξισχύειν ἀπείρεται τε τὸ μὲν ἐνθα τὸ δ' ἐνθα καὶ ἐτηρῆσεν ἀβλαβῆς ἀμα τοῖς γονέσιν τὰς νεανίσκας. Hinc elegantissimi aliquot ac nitidissimi in hujus rei memoriam ad æternam horum fratrum gloriam cusi sunt nummi, quorum binos exhibet à thesauro Palatino Begerus p. 220.

Et

(x) conf. Plutarchus in *Questionibus* & Boethornius in *animadv.* ad istas. *cur data sint corona quercea, iis, qui civem servassent?* (a) In *Ætnâ*. (b) Lib. V. c. 4. (c) *Epigr.* 35. (d) *Libr. III. de Benef. cap. 37.* (e) *Lib II. in Phocicis.* (f) *In Geogr. Sicil. Lib. VI. p. 185.* (g) *In libro de mundo cap. 6.*

Et obfranc erga Patrem pietatem, quem armis ulturus erat Sextus, PIVM denominatum, facile largimur, moti, quod in praelio Mundensi Pompejano partibus pro tessera PIETAS fuisse dicatur. Legendus Cicero in Philippicâ (i) *Quod si, inquit, eadem ratio Caesaris fuisset, in illo atro miseroq. bello, ut omittam patrem, duos Cnei Pompeji Summi & singularis Viri filios incolumes haberemus, quibus certe PIETAS fraudi esse non debuit*; Interea tamen, factum illud, quod profugis clementem se & beneficium præbuerit, appellationē hanc induxisse, negamus, quamvis augere Pietatis opinionem atque nomen potuerit. Intermedia figura, quam noster nummus exesus & arrosus vix conspiciendam tradit, apud Oyseliū tridentē dextrā tenet, (i) capite fasciā ligato, in altū surgentibus capillis; Patinus vero eandem radiatā cinctā coronā, & amplius manu tenentem exhibet & Occoni subscribit. In hoc tamen omnes consentiunt esse Neptunum, cujus filium se finxit Sextus (k).

Denique Imperator alio plane sensu dicitur Pompejus, quā ætate subsequente Cæsares atq. Augusti Imperatores se se vocare consueverunt. Hic enim idem est ac dux belli; verbi usurpat Cicero (l): *In summo Imperatore quatuor bases inesse oportere*. Id quod annotat Casaubonus ad Svetonii Cæsarem: *Appellatio Imperatoris in historiā Romanā trifariam accipitur: primum pro ἡγεμὼν segl. 176. 2. pro Victor & νικητὴς. 3. pro Rex*.

Quando cusus sit hic nummus haut liquet. Post istud tamen in Hispaniā pro Parente gestum bellum, quin factum sit, non dubitamus. Ante enim non erat præfectus classis & ora Maritimæ: Senatus Auctoritate intercedente, quæ in nummo

(i) Orat. V. Tom. II. p. 877. F. (j) tab. LXXVI. n. 10. (k) Dio Cassius Lib. 48. (l) Leg. Manil. p. 342. A.

nummo isto apud Patinum expressa legitur, vultum Pompeji impressum cernimus. Annotant enim Segvinus l.c. & Dn. Wagenfeil (m) *Stante & vigente Republ. Civis Romano quancumque ille dignitatis esset, non licuisse, moneta vultum suum imprimere, dum viveret. Et certum esse, inter precipuos & insolitos honores C. Iul. Casari Dictatori decretos constitutum fuisse, ut pecunia ipsius vultu signaretur.*

Nec minori pietatis laude claret Ariarathus ille, de quo Diodorus Siculus (n) *Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον τῆς φύσεως ἀποδείξαι μίτης ἀνελπίσως (Φασὶ Ἀντισιοχίδα) τιθεῖν δύο μὲρ θυγατέρας, ἑὸν δ' ἕνα τὸν ὀνομαζομένην Μιδραδάτης. &c. Τῶτον δὲ αἰδραμένην καὶ Ἀρμενίαν Φασὶ μετονομασθῆναι, παιδείας τὲ ἑλληνικῆς μετὰσχόν, καὶ κατὰ τὴν αἰσθητὴν ἐπανεισάγει ἀρετὴν. Καὶ ὁ μὲρ πατρὸς Φιλοπάτριον, τῷ ἡρώδεϊ παρὰ τὴν τῆς Φιλοτεκνῆς πατρὸς. καὶ ὅτι τοσοῦτον αὐτοῖς περιέβητε τῆς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίας, ὥστε ὁ μὲρ πατρὸς ἐξίστατο τῆς ὅλης ἀρχῆς ἡγωνίζετο τῷ παιδί. ὁ δ' ἀδύνατον εἶδύνης δίδασκεν αὐτὸν πρὸς γονέων ἐπὶ ζώοντι τὴν τοιαύτην χάριτα. Vixit hic longo tempore ante Pompejum & reliquam vitam studiis Cappæ dedit, ut Rex fuerit. Ejus nummū egregium recenset Patinus in Thesauro, ex altera parte caput est diademate vel fasciâ cinctum, ex altera vero figura galeata cum clypeo aliâ parvam imaginē dextrâ protendit, & inscribitur: ΑΡΙΑΡΑΘΟΥ ΕΤΕΒΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.*

XXVI.

Tandem Antoninus, primus, quantum constat, PII nomen sibi vindicavit proprium. Numisma, quod exhibemus, iterum Bosio - Sagittariano thesauro debemus, inscribitur:

ANTONINVS AVG PIVS Pater Patriæ Tribunicæ Po-

(m) In Dissert. de Re Monetar. (n) In Eclogis ed. 3. è libr. 31.

Potestatis II. Secundum. Caput Antonini laureatum.
COS. III. Imago salutis, dextrâ pacem serpenti, quæ
ex ara profilit, porrigens, sinistrâ temonem tenens.
Titi Aurelii Fulvii Bojoni, Antonini Pii. vitam breviter de-
lineavit Aurel. Victor (o) & Iulius Capitolinus (p.)

Cur appellatus sit Pius, varias reddunt rationes: Æl Spar-
tianus (q) has recenset: *Vel, quod Socerum fessum ætate ma-
nu sublevasset; vel quod multa Senatores Hadriano jam se-
vienti eripisset; vel quod, ipse, Hadriano post mortem in-
gnos detulisset honores.* addit Capitolinus (D). *Vel, quod sum-
me Hadrianus interimere vellet, ingenti custodia & diligentia
fecerit, ne id posset admittere; vel quod vere, naturâ clemen-
tissimus, & nihil temporibus suis asperum fecerit; vel quod fa-
nus trientarium, hoc est, minimis furis exercueret, ut patri-
monio suo plurimq; adjuvaret.* Præter allatas à vita ejus ad-
huc alie supersunt. Laudatur, enim, Pater, quod vixit pæ-
ligiosissime paruisse, in bonam Faustine puellam (alimentariam
constituisse Faustianas; nec ullum sacrilegium per vicarium,
nisi cum ager fuisset, fecisse, ad quod post mortem forte respec-
ciens Pausanias (s) motus est, ut potissimum appellationis ejus
causam hanc dixerit, inquit: *Hunc Romani Pium cognome-
ne appellârunt, quod unus omnium religiosissimus
fuerit.* At verò, cum constet, Hadrianum non minus, imò
magis deorum cultum promovisse, ultimâ hæc ratio firma
non est. Puellæ Faustiniæ aliquam denominationis ejus
suspicionem afferre possent, nisi jam antea pium dictum
fuisse, liqueret. In hujus rei æternam tamen memoriam
nummus cusus est, cum inscr. PIETAT. AVG. COS. III.

O

ubi

- (o) In libro de Cesarib. & Epitom. (p) In ejus Vit. peculiari. (q)
In Vit. Hadr. Cap. 24. (r) In Vit. Antonin. Pii. c. 2. (s)
In Arcadic. Libr. VIII.

ubi Pietas infantes nudos gestat adstantibus duobus adhuc aliis vestitis (r), quo indicatur, ut explicat Oyselius ad Tab. LXXVII. Pietas Antonini ob institutos pueros puellasq; Alimentarias, qui etiam Inscriptionem è Grutero affert:

DIVO
ANTONINO
AVG. PIO
ALIMENTARI

Tales tres nummos vulgavit Occo f. 206. & Patinus (r) in Introduction à la Connoissance des Medailles (u). Ad tres istas Spartiani rationes respondet quidem Capitolinus, quod non satis magna pietatis sint argumenta. Cum impius sit magis, qui ista non faciat, quam pius, qui debitum reddat. Quæ verba & Occo arrisere, ut ob clemens principatus initium, quod & fontibus peperceris, (x) Pium vocatum esse, crediderit. Verum, re probè perspectà, obtinebit Spartianus. Ipse enim Occo (y) exhibet nummum, cujus averfa pars Æneam Anchisem ferentem refert; neque diffitetur (z) ad parem aliquem nummum, ob imaginem Æneæ, quandam affectus erga Hadrianum habitam esse rationem: neque sine causa ex S.C. hi nummi cusi sunt. Tandem è Dione, Xiphilinus lib.

(r) Talem etiam nummum habet Choul. p. 137. (u) p. m. 97. (x) Similis est nummus Regis Ludovici XIV. qui inscribitur: CCC PVELLAE NOBILES SANCIRIANAE. & infra PIETAS M DC LXXXVII. explicatur à Menestrier l. c. p. 28. L'an 1687. le Roy fonda la maison Royale de Saint Cyr pour l'entretien de trois cent nobles demoiselles; & ce fut Mad. la Marquise de Maintenon, qui proposa au Roy un dessein si digne de sa Piété & de sa Magnificence. (y) ita & Xiphilinus in supplement. ad Dion. Lib. LXX. habet. (z) f. 191. (a) f. 197.

lib. 70. p. 799. commemorat, *Senatu heroicos honores Hadriano vitâ functo, tribuere recusante, multa flentem Antoninum lamentantemq; in Senatu differuisse, atq; ita ad extremum dixisse: Igitur nec ipse Princeps vester ero, si ille improbus, inimicusq; vobis, atq; hostis fuit &c.* Nullum igitur mihi dubium restat, quin ob amorem filialem PII fuerit nomen adeptus Antoninus. Accedit, quod, explicante Patino, ipse PIVS sub initia imperii nummum cudi fecerit, in quo adhuc gratam Divo Hadriano mentem testaturus, avertâ parte huius vultum impresserit, & se Imperatorem, illum vero Augustum appellaverit. Licet interim non negemus, successu temporis indices plura Pietatis cum proderet documenta, aliud aliudque appellationi huic accessisse robur, & illa, ut palam fierent, æri impressa, adeo, ut & græcè ΠΙΟΣ appellatus fuerit (b), & sub figurâ Jovis benefici ab Ephefis gratum animum testantibus in nummo, cujus epigraphe ΠΙΟΝ ΕΦΕΣΙΩΝ, exhibitus fuerit. Verba sunt Segvini (c).

Cætera Pietatis exempla non latent. *Erga Deos* quidem testis est nummus, quem supra recensuimus, & Oyselius habet Tab. LXXIIX. n. 1. *Erga Patrem*, Oysel. tab. LXXVI. n. 12. & Choul. p. 71. *Matrem*, apud Patinum Numism. Imp. p. 231. *Subditos*, ap. Oyselium Tab. LXXVII. n. 1. 2. 16.

Post hunc PII quidem cognomen plurimi usurpavere, nullus tamen ita nudè, præter Severum, inscriptionibus testibus Romanis apud Gruterum (d).

Antonini autem plurimi, quod cognomen postea
 . O 2 etiam

(b) Huc confer. Ezechiel. Spanhemius de Præst. & usu Numism. 724. seqv. (c) Select. Numism. Imp. p. 154. f. (d) p. 265.

etiam quasi hereditarium factum est aliquot Imperatorum & peculiarem de Bassiano, quem ita vocari iussit Severus, red-
diterationem Aurelius Victor de Caesaribus, in Severo. Ejus
nominis dignitatem extollit Alexander Severus apud *Æl.*
Lampridium (e): Antoninorum nomen, vel jam nomen po-
rius, quale fuerit meminit vestra clementia: Si pietatem, quid
Pio Sanctius? &c. Absque dubio autem in nummo nostro
per Antoninum Hadriani intelligitur Successor. Nam licet
& Geta apud *Golzium f. 59.* vocetur ANTONINVS PIVS,
Commodus etiam in nummo apud *Oeconem (f)* ANTO-
NINVS AVG. & Caracalla in nummis & Inscriptionibus
ANTONINVS PIVS audiat, tamen Vultus PIVM prodit, &
resiqua Inscriptio hos intelligi prohibet, & hic licet se AN-
TONINVM PIVM AVG. vociter, nunquam tamen ut ille
ANTONINVS AVG. PIVS appellatur.

Aversus, interpretante *Oyselio (g)* designat, salutem
& incolumitatem Imperatoris, ab ejus imperium etiam Orbis
terrarum salutem esse, hinc victimis precibusque à superis
expetendam.

Tandem Pius ob clemens in subditos imperium, & bo-
nitatem appellatus est Gallienus Imperator, qui CONSER-
VATOR PIETATIS dicitur. Nummum exhibet *Occo f.*
377. & inscribitur: GALLIENVS AVG. ahi P. F. AVG.
GERM. & aversus; CONSERVAT. PIETAT. Figura est pa-
ludata stans, dextra porrigens puerulo nudo stanti, sinistra
hastam.

Sane servili modo in vinculis retentus Pater, pietatem
de qua gloriatur filius, in gnatu non reperit. Misere e-
nim cum hujus auxilio liberari posset, in captivitate inter-

varia-
(e) Cap. 9. (f) p. 247. (g) Ad tab. XXX. n. 10.

variis barbarorum & ludibria & tormenta, Romano nomini
& potentia (tūm quidem jam inclinanti) satis ignominiosa
expirare coactus fuit; cum interea Gallienus libidini ac vo-
luptati sese dederet, patremque inilitum relinqueret. Ut de
eius Trebellius, *quibusdam Parentis Principis quæere se respon-*
sionibus, referat (b): *Non pudore, non morte, non P I E-*
TATE (uniquæ erga Parentem) *commotum fuisse.* Medio-
bachus conjecturat, *forte de Sibyllinis libros à Gallieno*
inspici iussos, ob pestem, terræ motum, & alia Rom. Imperii in-
fortunia Diis placatis fuganda CONSERVATOREM PIETATIS
dictam esse Galleium. Quod forte referri possunt num-
mi, qui IOVI CONSERVA OB CONSERVATIONEM
SALVTIS, etiam RESTITVT GEN. HVMANT inscripti
sunt (c). An autem noster idem vehit, neque ex inscriptio-
ne, neque ex nummi argumento colligere possumus. Quæ
enim foret conservata Pietas? forte ista, erga libros Sibylli-
nos: ita hoc munus hactenus Pontificum Rom. proprium
fuerat, nec unquam legitur, intermissum. Potius creden-
dum est, ob ventam perduelli Adreolo datam, appellationem
istam ortam esse. Ita namque elegans docet inscriptio Ro-
mana (d):

GALLIENO. CLEMENTISSIMO. PRINCIPI. CVIVS. IN-
VICTA. VIRTVS. SOLA. PIETATE. SVPERATA. EST.
ET. SALONINAE. SANCTISSIMAE. AVGV. M. AVRE-
LIVS. VICTOR. DEDICATISSIMVS. NUMINI. MAIE-
STATIQUE EORVM. Qui Aurelius an idem sit Au-
reolus, quem postea Mediolani obsedit Gallienus, jam
quidem non definio, hoc tamen assero, magnam lucem in-
scriptionē hanc nummo nostro affundere; cum ista videatur

O ;

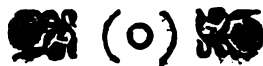
con-

(b) In Vit. Ejus Cap. IX. (c) Ap. Occonem. f. 374. (d) E Grute-
tero. p. 274.

conservata esse Pietas, quæ invictam vicit virtutem. Sive igitur jam Pietatē ergo patriam vel subditos, uti aversus nummus noster per puerulum nudum (in alio tamen ejusmodi nummo apud Occonem l. c. figura virilis est genu flexa) cui dextram porrigit Imperator, (conf. Patin. (1) in Hadriani nummis, & Constantini,) sive erga ipsum Aureolum vel Aurelium, cum quo pacem sanxit, nummus præsens denotet, eodem res recidit. Certum tamen est, erga Deos pietatem conservatam innui non posse, quam novimus satis imminutam, templo etiam Ephesino incenso & spoliato. Et quomodo Sibyllæ libros inspectos denotabit figura virilis genu flexa, vel puerulus nudus, cui dextra porrigitur? Certe cum sacrificiorum ritus in istis libris dicantur mandati, utique sacrificantis potius, quam talis foret figura fingenda. Cæterum non negamus, possibile, ut jam tūc hi libri neglectui esse cæperint, quos necessitate adactus præsenti Gallienus velut è pulvere extraxerit; cum è Fl. Vopisco (m) constet, *denatum, ut ut litteris ac mandatis Aureliani*, qui paucis post, Gallieno mortuo, annis regnum est consecutus, *monitum, cum transfer admodum in iis exolpendis consensisse.* Verum conjectura talis vel nullo vel lubrico nititur fundamento, hinc rejicienda.

(1) Numism. Imp. f. 194. f. 465. (m) è Vit. Aureliani

F I N I S

Emendanda atq. addenda.

pag. 5. lin. 4. lege, *isias*. ibid. lege foco. p. 7. lin. 27. dele c. 2,
p. 12. l. 28. lege. Menestrier p. 15. l. 2. del., post etiam. p.
16. l. 29. dele. (b), & lin. 31. dele (b) Ep. 34. p. 213. p. 19. l.
25. lege Antoninus. p. 20. l. 19. lege *z*. p. 24. l. 8. lege Ro-
manorum. l. 13. leg. COS ITER. p. 25. l. 5. lege *æneis*. l. 14. adde:
corrigit. p. 26. l. 1. dele,; p. 28. l. 6. leg. Saloninum p. 30. l. 12. lege
Neronem. l. 29. leg. Gallien. p. 35. l. 2. leg. parvæ. p. 36. l. 9. leg.
perfectum. p. 42. l. 8. Royaumes. l. 14. caduceum. p. 45. l. 26. se-
cius. p. 48. l. 23. del. etiam. p. 53. l. 7. adde: notanter admodum
subjungit *δυνάμει καὶ ἡγεῖ*. p. 56. l. 21. pro Lavardino Advocato
Legatoque, leg. Duci Crequio Legato. p. 65. l. 21. lege *allatum*.
p. 69. l. 5. leg. fasciis. ibid. huic. p. 71. l. 9. leg. referendam. p. 72.
l. 16. leg. sublatam. p. 85. l. 23. adde, Diocletianus.

the following is a list of the
names of the persons who have
been named in the various
reports of the committee
on the subject of the
reform of the
judiciary.

